

KOHTAAMISIA PIENELLÄ PAIKALLA

**Sielunhoidollisuus herättäjäjuhlien
seurapuheissa 2000-luvulla**

Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta

Teologian osasto, läntinen teologia

Pro gradu -tutkielma, kevät 2012

Käytännöllinen teologia

Marjo Parttimaa

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto		
Tekijät – Author Marjo Parttimaa				
Työn nimi – Title Kohtaamisia pienellä paikalla Sielunhoidollisuus herättäjäjuhlien seurapuheissa 2000-luvulla				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level		Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Käytännöllinen teologia	Pro gradu -tutkielma	x	12.1.2012	71 s.
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract Tutkielmassa tarkastellaan herännäisyyden, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisäisen herätysliikkeen, sielunhoitoa. Herännäisyydessä sielunhoidon ajatellaan toteutuvan erityisesti seuroissa, jotka ovat keskeisin yhteisöllinen uskonnon ja hartauden harjoittamisen muoto tässä herätysliikkeessä. Tutkimuksessa sielunhoitoa tarkastellaan sielunhoidollisena ulottuvuutena, joka ilmenee herättäjäjuhlien seurapuheissa. Tutkimustehtävänä oli selvittää, miten sielunhoidollisuus seurapuheissa ilmenee. Tutkimus kohdistui herättäjäjuhlilla pidettyihin seurapuheisiin. Tutkimusaineistoksi valittiin 30 kirjallisessa muodossa ollutta puhetta, jotka oli pidetty herättäjäjuhlilla vuosien 1999–2010 välisenä aikana. Puheiden valinnassa pyrittiin siihen, että ne olisivat herännäishenkisiä ja edustaisivat herännäisyydelle ominaista puhe- ja ilmaisutapaa. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullista sisällönanalyysia. Aineiston analysoinnissa ja tulkinnassa sovellettiin Owe Wikströmin sielunhoidollisesta keskustelusta hahmottelemaa mallia. Malli koostuu neljästä ulottuvuudesta: huolenpidosta, harkinnasta, tulkinnasta ja syventämisestä. Herättäjäjuhlien seurapuheet sisälsivät monenlaisia huolenpidosta kertovia ilmaisuja. Keskeisimmäksi nousi yhteisöllistä ilmapiiiriä rakentava me -muotoinen puhe, jossa puhuja asettuu kuulijoiden rinnalle samanlaisena vaivattuna ihmisenä elämän kipeitä kysymyksiä ja tunteita pohtimaan. Harkinnan ulottuvuus osoitti, että tutkimusaineiston puheissa huomioitiin ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti, unohtamatta ympäröivää maailmaa ja sen ihmiselle asettamia ehtoja. Ihmisen osaa elämässä ja maailmassa tulkittiin kristinuskon valossa herännäisyydelle ominaisin painotuksin. Ihmisen olisi hyvä tiedostaa pienuutensa suhteessa suureen Jumalaan, tyytyä paikkaansa ja jäädä luottavaisena odottamaan armollisen Jumalan aikataulun toteutumista kaikessa. Puheissa rakentuva yhteisöllisyys liitettyä tähän tulkintaan välitti kuulijoille viestiä, että kukaan ei ole tilanteessaan yksin; pienellä paikalla oleminen on jaettu kokemus. Sielunhoidollisuus rakentui tutkimusaineiston puheissa monista eri tekijöistä. Tulokset osoittavat seurapuheen mahdollisuudet ja käyttökelpoisuuden seurakunnallisen ja spirituaalisen sielunhoitokäsityksen mukaisessa sielunhoidossa. Tärkeä jatkotutkimuksen aihe olisi selvittää kuulijoiden kokemuksia seurapuheiden sielunhoidollisuudesta.				
Avainsanat – Keywords Sielunhoidollisuus, sielunhoito, Herännäisyys, seurapuhe				

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	2
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	4
2.1 Sielunhoito yhteisön tehtävänä.....	4
2.2 Jumalasuhte selunhoidon lähtökohtana	8
2.3 Herännäisyyden suhde selunhoitoon	11
2.3.1 Paavo Ruotsalainen selunhoitajana	11
2.3.2 Selunhoidollisuus	15
2.3.3 Seurapuhe selunhoidon tapahtumapaikkana	19
2.4 Aihetta käsittelevä aikaisempi tutkimus	23
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
3.1 Tutkimustehtävä	24
3.2 Tutkimusaineisto	25
3.3 Tutkimusmenetelmä ja analyysin toteutus	26
3.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	29
4 HUOLENPITO.....	31
4.1 Kuulijoiden puhuttelemine	31
4.2 Rinnalle asettumine	33
4.3 Tukemine, rohkaisemine ja ilahduttamine.....	36
5 HARKINTA	39
5.1 Maailma, jossa elämme	39
5.2 Silmäyksiä julkisivun taakse	41
5.3 Perimmäiset kysymykset.....	44
5.4 Kysyvä asenne	46
6 TULKINTA	49
6.1 Tulkinnan lähtökohdat	49
6.2 Tulkinnan lähteet ja auktoriteetit.....	51
6.4 Keskeinen sanoma	53
7 SYVENTÄMINEN	57
7.1 Kolme matkaa.....	57
7.2 Siionin virret sanoman syventäjänä?	59
8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	61
9 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	66
9.1 Painamattomat lähteet	66
9.2 Painetut lähteet	67
9.3 Kirjallisuus	68

1. JOHDANTO

Sielunhoidon päämäärä on julistaa Kristusta; ihmisten neuvominen ja opettaminen kaikella viisaudella, jotta jokainen ihminen voitaisiin asettaa Kristuksen tuntemisessa täysi-ikäisenä Jumalan eteen (Kol. 1:28). Sielunhoidon tehtäviksi laaja-alaisesti tarkastellen voidaan nimetä saarnaaminen, opettaminen, parantaminen, sielunhoidollisten keskustelujen käyminen ja hengellinen ohjaaminen.¹ Sielunhoito on terapiaa laajempaa ihmisen auttamista, jonka ensisijaisena tehtävänä on etsiä vastauksia ihmisen uskonnollisesta elämänpiiristä nouseviin koko olemassaoloa ravisteleviin elämän mielekkyydskysymyksiin.²

Mitä sielunhoito on herännäisyyden pohjalta tarkasteltuna? Millainen sielunhoito on herännäisyydelle ominaista? Miten sielunhoito toteutuu herännäisyydessä? Tässä tutkielmassa tarkastellaan sielunhoitoa herännäisyyden, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sisäisen herätysliikkeen, yhteydessä. Tarkoituksena on selvittää, miten herännäisyyden sielunhoito suhteutuu sielunhoidon lähtökohtiin, päämääriin ja tehtäviin, joita edellä esitettyihin määritelmiin ja kuvauksiin sisältyy. Tavoitteena on löytää vastauksia kysymyksiin, mitä herännäisyyteen liitetty sielunhoidollisuus tarkoittaa ja miten se ilmenee herännäisyydelle ominaisissa seurapuheissa.

Herännäisyyden eli körttiläisyyden juuret ovat 1700-luvun kansanherätyksessä, jonka vaikutus ilmeni Savossa 1790-luvulla ja 1800-luvun alussa syntyneissä herätyksissä. Paavo Ruotsalaisen (1777-1852) tulo näiden herätysten johtoon 1820-luvulla johti hurmoksellisuuden vähittäiseen väistymiseen. Herännäisyys löysi sille ominaiset muotonsa. Ruotsalaisen johtama Savon herännäisyys yhtyi 1830-luvulla Kalajokilaaksossa Pohjanmaalla syntyneeseen herätykseen, jota johtivat papit Niilo Kustaa Malmberg ja Jonas Lagus. Herännäisyyden vankimpia kannatusalueita ovat olleet ja ovat edelleen Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjalan pohjoisosat ja Kainuu.³

Herännäisyydellä oli vuonna 1995 säännöllistä toimintaa 34% seurakuntia ja tilapäistä toimintaa 35% seurakuntia. Alueellisesti kattavinta säännöllinen toiminta oli Kuo-

¹Atkinson 2000, 552.

²Martikainen 1999, 9.

³Heino 1997, 48.

pion, Oulun ja Lapuan hiippakuntien seurakunnissa. Herännäisyys on vaikuttanut vahvasti koko suomalaiseen kirkollisuuteen. 1900-luvun alkupuolelta lähtien on vahvistunut myönteisyys tätä ”suomalaisen kansan uskonnollisuuden ilmentymää” kohtaan. Huomattavalla osalla papistoa on ollut väljempää tai kiinteämpää sitoutumista herännäisyyteen. Viime vuosikymmeninä noin neljänneksellä papistosta on ollut yhteyksiä tähän herätysliikkeeseen.⁴ Herännäisyydellä on kirkossa vakiintunut ja melko suosittu asema. Monille seurakuntalaisille ja kirkon työntekijöille se toimii kuitenkin enemmän ajatuksellisena viiteryhmänä, johon samaistutaan kuin konkreettisenä yhteisönä, jonka toiminnassa oltaisiin aktiivisesti mukana.⁵

Liikkeen oman kuvauksen mukaan herännäisyys eli körttiläisyys on elämisen, ajattelemisen ja uskonnon ja hartauden harjoittamisen tapa, joka puolustaa arkaa ja ikävöivää uskoa. Herännäisyydessä korostetaan Jumalan suuruutta ja ihmisen pienuutta. Usko ja elämä ovat Jumalan kädessä eikä toiselta ihmiseltä kysellä hänen uskonratkaisustaan tai parannuksesta. Paavo Ruotsalaisen hengellisen perinnön hengessä ikävöivä ja odottava usko merkitsee luottamista Jumalan aikatauluun.⁶ ”Alatien kristillisyyttä” on kielikuva, jota on käytetty herännäisyyden yhteydessä. Perustuntona on kokemus omasta riittämättömyydestä. ”Odottava usko” ja ”armon ikävä” liittyvät elävään uskoon, jonka vastakohta on oma varmuus ja itsestään selvä uskon omistaminen. Ihminen ei voi luottaa omaan hurskauteensa vaan on täysin Jumalan armon varassa.⁷

Herännäisyydessä hartauden harjoittamisen ydintä ovat Siionin virret, joita kokoonnutaan seuroihin veisaamaan yhdessä. Näiden usein rukouksen muotoon kirjoitettujen virsien kanssa seuroissa vuorottelevat puheet, jotka rakentuvat Sanan ja puhujan elämäkokemuksen varaan niin, että sävy puheissa on rinnalla kulkijan.⁸ Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten tämä rinnalla kulkemisen ajatus ilmenee seurapuheissa. Seurapuheiden sisältöä analysoimalla on tarkoitus löytää myös muita tekijöitä, joista sielunhoidollisuus rakentuu.

⁴Heino 1997, 49.

⁵Salomäki 2010, 45.

⁶Mitä herännäisyys on? [<http://www.h-y.fi>]

⁷Heino 1997, 50; Salomäki 2010, 44.

⁸Mitä herännäisyys on? [<http://www.h-y.fi>]

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Sielunhoito yhteisön tehtävänä

Kristillinen sielunhoito on kirkon toimintaa, jonka tarkoitus on tukea yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia. Sielunhoidon päämäärä on sama kuin kirkon päämäärä eli sekä ihmisten ja Jumalan välisen että ihmisten keskinäisen rakkauden edistäminen ja vahvistaminen. Parantaminen, rohkaiseminen, sovituksen julistaminen, ohjaaminen ja hengellinen ravitseminen ovat sielunhoidon erityisiä tehtäviä.⁹ Sielunhoidosta huolehtiminen on kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnan tehtävä. Erityisesti sielunhoitoon kuuluvat tehtävät osoitetaan papeille ja lehtoreille, mutta niiden todetaan kuuluvan myös seurakunnan muille jäsenille.¹⁰ Seuraavassa sielunhoitoa tarkastellaan yhteisöllisyyden pohjalta yhteisössä todentuvana ja toteutuvana ilmiönä.

Norjalaisen Tor Johan Grevbon sielunhoitosuuntausten luokittelussa seurakunnallisen sielunhoitonäkemyksen perusta on Lutherin ajatuksessa sielunhoidosta seurakuntalaisten keskinäisenä keskusteluna ja huolenpitona. Sielunhoito on kirkon keskeistä toimintaa, joka ei kuulu vain kirkon viranhaltijoille vaan on koko seurakunnan tehtävä. Kristusta esikuvana seuraten seurakunnallinen sielunhoito tarjoaa apua sekä uskonelämän että muiden elämänalueiden ongelmiin ja hätään. Siinä on kysymys Kristuksena olemisesta lähimmäisille. Seurakunnallisen sielunhoitonäkemyksen mukaista on sielunhoidon ja diakonian erottamaton yhteys. Jumalan rakkaudesta kumpuava konkreettinen huolenpito hätään joutuneista kuuluu sielunhoitoon.¹¹

Sielunhoidon kansainvälisessä kirjallisuudessa 1990-luvulla sielunhoidon yhteisöllinen ulottuvuus on huomioitu. Keskinäinen huolenpito (mutual care) nähdään seurakuntien ja kristillisten yhteisöjen sielunhoidon tärkeimpänä tasona Jan T. De Jongh van Arkelin sielunhoidon jaottelussa. Toinen toisestaan huolehtiminen ja välittäminen on jokaisen seurakuntalaisen tehtävä, johon he kykenevät ilman erityisosaamista tai sielunhoidon koulutusta. Se on arjessa toteutuvaa lähimmäisenrakkautta normaaliissa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ilman virallista seurakunnallista kontekstia. Mutta toki se toteutuu myös monissa seurakunnan toimintamuodoissa: keskuste-

⁹Pattison 2000, 752.

¹⁰KJ 4.luku 1§.

¹¹Grevbo 2006, 342-345; Hakala 2007, 238-239.

luryhmissä, rukouspiireissä ja erilaisissa vapaaehtoisuuteen perustuvissa lähimmäispalvelun muodoissa.¹²

Tuomo Mannermaa tarkastelee sielunhoitoa kirkon tehtävästä käsin. Kirkon tehtävä on tunnustuskirjojen mukaan evankeliumin julistaminen. Tämän tehtävän toteuttaminen tapahtuu monella eri tavalla, koska evankeliumi ilmenee monessa eri muodossa. Yksi näistä muodoista, julistuksen, kasteen, ehtoollisen ja ripin ohella, on kristittyjen keskinäinen keskustelu ja lohdutus. Tällä evankeliumin viidennellä muodolla, sielunhoidolla, on oma paikkansa kirkon elämässä. Sielunhoidon asema luterilaisessa kirkossa ei kuitenkaan ole tasa-arvoinen muiden evankeliumin muotojen kanssa. Mannermaan mukaan se johtuu Calvinin sielunhoitoa koskevien näkemysten suodattumisesta luterilaiseen kirkkoon. Reformoidussa kristillisyydessä keskustelu liitettiin rippipiä seuraavaksi opetuksiksi ja ohjaamiseksi, jolloin se menetti itsenäisen asemansa.¹³

Kirkon sielunhoito on sekä kirkon viran seurakuntalaisiin kohdistamaa toimintaa että kaikille seurakuntalaisille kuuluva asia. Lutherin mukaan Jeesus sanoessaan ”missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen läsnä” antoi avaimet kaikkien ihmisten omaan elämänkenttään ja arkeen. Avainten valta vaikuttaa kaikkialla, missä kaksi kristittyä kohtaa toisensa. Sielunhoidon, keskinäisen keskustelun ja lohdutuksen, paikka on näin ollen kaikissa tilanteissa ja yhteyksissä, joissa kristityillä on kanssakäymistä toistensa kanssa.¹⁴ Myös Owe Wikström korostaa seurakuntaa ja yhteisöllisyyttä sielunhoitajana toimimisen lähtökohtana. Sielunhoito on kollektiivinen asia, jossa ei ole kysymys vain minä-sinä -suhteesta. Sielunhoitaja ei ole yksityishenkilö vaan osa kirkkoa kannattelevaa sosiaalista ja uskonnollista yhteisöä.¹⁵

Sielunhoito on monella tasolla tapahtuvaa kohtaamista. Sielunhoidon osapuolet kohtaavat toisensa tilanteessa, jossa on läsnä myös Jumala. Toistensa ja Jumalan kohtaamisen lisäksi osapuolet kohtaavat tilanteessa myös itsensä ja oman ajattelunsa.¹⁶ Tällaisilla vierellä kulkemisen ja kohtaamisen metaforilla sielunhoitoa kuvailivat myös monet Jouko Kiiskin tutkimukseen osallistuneet papit ja diakoniatyöntekijät.¹⁷

¹²Hakala 2007, 239.

¹³Mannermaa 1997, 14-15.

¹⁴Mannermaa 1997, 15-17.

¹⁵Wikström 2000, 257.

¹⁶Gothóni 2007, 256.

¹⁷Kiiski 2009, 48.

Sielunhoito ei välttämättä vaadi aina erityisosaamista toteutuakseen, mutta asennoitumisella lähimmäiseen on merkitystä. Asenne lähimmäistä kohtaan on ratkaisevan tärkeä, jotta rinnalla kulkeminen ja apua tarjoava kohtaaminen olisi mahdollista. Mannermaa löytää ohjeen lähimmäisen kohtaamiseen luterilaisesta vanhurskauttamisoppiin perustuvasta sielunhoitokäsityksestä. Kirkon sielunhoidon tehtävä on kirkastaa syntisille Kristusta synnin voittajana. Tästä lähtökohdasta tulkittuna sielunhoito ei ole moraalien julistamista tai elämän valvontaa. Asenne ”veljien keskinäisessä keskustelussa” ei ole moralisoiva. Jeesus kohtasi ihmisen sellaisena kuin tämä oli arvioimatta moraalilla mittareilla. Tällainen lähimmäisen hyväksyvä asenne on sielunhoidolle olennainen.¹⁸

Samansuuntaisia ajatuksia sisältyy intentionaaliseen sielunhoitokäsitykseen, joka Kettusen tutkimuksessa diakoniatyöntekijöiden työnäkemyksestä kuvasi useimpien tutkimukseen osallistuneiden suhtautumista sielunhoitoon. Intentionaalisisessa sielunhoitokäsityksessä painopiste on ihmisen kohtaamisessa. Tärkeintä on, että autettava tulee autetuksi auttajan ja autettavan välisessä suhteessa. Tällaista sielunhoitoa luonnehtivat tunteiden ja huolten jakaminen, puhumisen mahdollisuus, kuulluksi tuleminen, vierellä kulkeminen, läsnäolo, välittäminen, hiljentyminen ja Jumalan läsnäolon kokeminen. Avoin auttamistilanne ei rajaudu vain hengellisen elämän kysymysten tarkasteluun vaan lähtökohta on autettavan elämäntilanne ja siitä nousevat ongelmat, jotka auttaja ja autettava yhdessä kohtaavat toisiaan kuunnellen. Tärkeintä ei ole ongelmien ratkaiseminen vaan läsnäolo autettavan elämäntilanteessa, jotta hän saisi voimavaroja jaksakseen niiden ongelmien kanssa, jotka eivät ehkä ole poistettavissa tai ratkaistavissa.¹⁹

Seurakunnallisen sielunhoitonäkemyksen mukaisen sielunhoidon piiriin kuuluu yleinen sielunhoito, joka toteutuu kirkon julistuksessa, opetuksessa, sakramenteissa, jumalanpalveluselämässä ja kristittyjen yhteydessä. Yleisestä sielunhoidosta puhuttaessa taustalla on vuoden 1869 kirkkolaisesta tehty jaottelu yleiseen ja erityiseen sielunhoitoon. Yleinen sielunhoito määriteltiin kaikkiin ihmisiin kohdistuvaksi kirkon julistus- ja opetustyön kautta toteutuvaksi sielunhoidoksi. Kirkon muusta toiminnasta eriytynyt sielunhoito ymmärrettiin varsinaiseksi sielunhoidoksi, jossa huomioitiin

¹⁸Mannermaa 1997, 17-18.

¹⁹Kettunen 2001, 80-86.

yksittäisen ihmisen olosuhteet ja tarpeet.²⁰ Yleinen sielunhoito on viime vuosikymmeninä ollut vähän esillä sielunhoitoa koskevassa keskustelussa ja tutkimuksessa. Tästä vanhasta kokonaisvaltaisesta sielunhoitonäkemyksestä on vahvimmin pidetty kiinni herännäisyydessä, jossa kaikki sanan ja sakramenttien viljely on nähty sielunhoitona.²¹

Sielunhoidollisesti ihminen voi tulla autetuksi kahdenkeskisten keskustelujen ja sielunhoidollisten ryhmien lisäksi kaikissa seurakunnan toimintamuodoissa: jumalanpalveluksissa, hartauksissa, leireillä, kirkollisissa toimituksissa. Tämä yleisen sielunhoidon painotus on jäänyt myös suomalaisessa sielunhoidon koulutuksessa taka-alalle. Mahdollisesti tästä johtuen yleisen sielunhoidon piiriin kuuluvaa auttamista ei enää mielletä sielunhoidoksi.²² Yleisen sielunhoidon asema oli vielä 1950-luvulla keskeisempi. Tuolloin katsottiin, että sielunhoidon tuli auttaa ihmistä elämään seurakunnan jäsenenä. Kysymys ei ollut jatkuvassa sielunhoitosuhteessa olemisesta, vaan korostettiin seurakuntayhteyden hoitavaa merkitystä.²³

Tässä luvussa on tarkasteltu asioita, jotka ovat keskeisiä seurakunnallisen sielunhoitokäsityksen valossa. Näille ajatuksille löytyy vahvoja yhtymäkohtia herännäisyyden sielunhoitoa koskevista näkemyksistä. Herännäisyyden sielunhoitoa on tu ”avoimien ovien sielunhoidoksi”. Tällä tarkoitetaan sitä, että sielunhoito on seurakunnan yhteinen asia. Sielunhoito ei ole vain erityisten sielunhoitajien tehtävä vaan herännyt kansa harjoittaa sielunhoitoa yrittäen auttaa ihmisiä ymmärtämään, että todellinen sielunhoitaja, Herra itse, tekee työtä heidän kohdallaan heidän pelastukseksi.²⁴

Herännäisyyden sielunhoitoa koskevista näkemyksistä löytyy myös edellytykset lähimmäistä arvostavalle kohtaamiselle. Simojoen mukaan herännäisyyden sielunhoidon avain on rakkaus. Tämä rakkaus on vieraanvaraisuutta, hienotunteisuutta, palvelvaisuutta ja ennen kaikkea halua nähdä Jumalan työtä siellä, missä se ihmissilmin näyttää vähäiseltä ja syntien alle peittyneeltä. Tämä lähtökohta tuo sielunhoitoon

²⁰Kettunen 2001, 24.

²¹Lempiäinen 1971, 179.

²²Hakala 2007, 251.

²³Kettunen 1997, 55.

²⁴Simojoki 1953, 284,289.

avarakatseisuutta langenneita ihmisiä kohtaan. Perustana on usko elävään Herraan ja hänen mahdollisuuksiinsa todellisena sielunhoitajana.²⁵

2.2 Jumalasuhte selunhoidon lähtökohtana

Sielunhoidon yhteisöllisen ulottuvuuden tarkastelussa huomio kohdistuu kysymyksiin, missä on sielunhoidon paikka ja kenen tehtävä sielunhoito on. Sielunhoidon spirituaalinen ulottuvuus nostaa esille kysymykset mitä ja miten. Mikä on sielunhoidon tehtävä ja sisältö, ja miten se välittyy tai välitetään vastaanottajalle?

Gerhard Ebelingin mukaan Lutherin sielunhoitokäsitys rakentuu kolmesta tekijästä: luottamuksesta Jumalaan, yhteydestä Kristukseen ja Raamatun opetukseen tukeutumisesta. Tältä pohjalta tarkasteltuna sielunhoito on ennen kaikkea spirituaalista toimintaa, jonka ytimenä on ihmisen jumalasuhte. Ebeling toteaa Lutherin korostavan sielunhoidossa omantunnon ohjausta, elämän vakavasti ottamista ja rukousta. Sielunhoidon tulee auttaa omaatuntoa ohjautumaan Jumalan sanan mukaisesti. Elämän vakavasti ottamisessa on kyse suuntautumisesta iankaikkiseen elämään ajallisen elämän keskellä. Ajatus iankaikkisesta elämästä lohduttaa ja auttaa kestämään maalliseen elämään kuuluvia kärsimyksiä ja ahdistusta. Rukous on olennainen osa ”veljien keskinäistä keskustelua ja lohdutusta”.²⁶

Grevbon mukaan spiritualiteetissa on kysymys elävästä ja kokonaisvaltaisesta yhteydestä Jumalaan ja tämän yhteyden ilmenemisestä eri tavoin kristityn arjessa. Jumala on salatulla tavalla läsnä kaikessa ihmisen elämässä, vaikka hän itse ei olisi siitä aina tietoinenkaan. Sielunhoidon tehtävä spirituaalisen sielunhoitonäkemyksen mukaan on välittää Jumalan järkkymätöntä rakkautta ihmisiä kohtaan sekä auttaa ihmisiä huomaamaan jokapäiväisessä elämässään Jumalan läsnäoloa ja puhuttelua. Sielunhoito tukee ihmisen jumalakuvan rakentumista unohtamatta sitä, että Jumala on aina enemmän kuin ihmisten käsitykset Hänestä. Spirituaalinen sielunhoito ohjaa ihmistä syvempään jumalasuhteeseen. Hengellinen ohjaus on keskeinen ulottuvuus spirituaalisen sielunhoitonäkemyksen varaan rakentuvassa sielunhoidossa.²⁷

²⁵Simojoki 1953, 285,289.

²⁶Ebeling 1997, 449, 462-471; Kiiski 2009, 27.

²⁷Grevbo 2006, 333-337; Hakala 2007, 237.

Tutkimuksessaan diakoniatyöntekijöiden työnäkemyksestä Kettunen havaitsi osalla tutkimukseen osallistuneista hengellisen sielunhoitokäsityksen. Tällaisen sielunhoitokäsityksen lähtökohtana ovat elämän tarkoitukseen ja hengelliseen elämään liittyvät kysymykset ja autettavan hengellinen tukeminen. Sielunhoidon keskipisteenä ovat Jumala ja ihmisen hengellinen elämä, kun pohditaan apua hakevan ihmisen elämäntilannetta. Tällainen sielunhoito lähestyy hengellistä ohjausta, jonka tarkoituksena on auttaa ihmistä tunnistamaan Jumalan puhuttelu omassa elämässään ja syventämään jumalasuhdetta.²⁸

Käsitteellisesti sielunhoito ja hengellinen ohjaus on Suomessa erotettu toisistaan. Hengellisen ohjauksen koulutukseen ei sisälly sielunhoidon koulutukseen vaan toteutetaan omana erillisenä koulutuksena.²⁹ Kettunen on täsmentänyt käsitteiden määrittelyä todeten, että yleisellä hengellisellä ohjauksella on tarkoitettu uskon ja hengellisen elämän kehittämiseen tähtävää toimintaa, joka tapahtuu yleisemmällä tasolla kuin klassinen ohjaajan ja ohjattavan suhteeseen perustuva hengellinen ohjaus. Tällaisena yleisenä hengellisenä ohjauksena voidaan pitää kristillistä sielunhoitoa tai kristittyjen keskinäistä toinen toisensa tukemista.³⁰ Myös Häyrynen toteaa hengellisen ohjauksen liittyneen protestanttisessa perinteessä läheisesti sielunhoitoon. Sielunhoidon perusteluksi luterilaisessa kirkossa todettu ”keskinäinen lohdutus” luonnehtii hyvin myös hengellistä ohjausta.³¹

Sielunhoidon päämäärää pohtiessaan Alan Jones on kiinnittänyt huomiota kysymykseen, onko sielunhoidon tarkoituksena ainoastaan auttaa ihmisiä pärjäämään ja voimaan paremmin sekä lievittää heidän henkisten haavojensa ja pettymystensä aiheuttamaa kipua. Tavoitteet ovat laaja-alaisemmat, jos sielunhoidossa on minän selviytymisen ja kehittymisen ohella kysymys myös minäkeskeisyydestä luopumisesta. Hengellinen ohjaus keskittyy tähän näkökulmaan, ja on perinteisesti auttanut ihmisiä sekä kohtaamaan uskonelämänsä ”pimeän yön” että rohkaissut heitä odottamaan pimeydessä. Sielunhoidon olemukseen kuuluu antaa suoraa apua, kun taas hengellisessä ohjauksessa keskitytään kumppanuuden tarjoamiseen.³²

²⁸Kettunen 2001, 75-78.

²⁹Hakala 2007, 238.

³⁰Kettunen 1999, 360.

³¹Häyrynen 1997, 386.

³²Jones 1990, 1214.

Sielunhoidon ja hengellisen ohjauksen häilyvää rajaa on pyrkinyt selventämään myös Martin Thornton tarkastelemalla niiden lähtökohtia ja tavoitteita. Hän toteaa kristillisen sielunhoidon tarkoituksena olevan löytää ratkaisuja tai helpotusta ihmisten jokapäiväisen elämän ongelmiin, ristiriitoihin ja tunne-elämän vaikeuksiin. Sielunhoidolla on evankeliumiin perustuva kristillinen sisältö, mutta se tarvitsee ja käyttää paljon myös psykologian ja psykiatrian tietoa ja menetelmiä. Sielunhoito on ongelmakeskeisempää kuin hengellinen ohjaus, joka on positiivista hengellisten lahjojen kehittämiseen tähtäävää ohjausta. Hengellisen ohjauksen keskiössä on rakkaus Jumalaan ja sen vahvistaminen.³³

Jonesin ja Thorntonin kuvaukset sielunhoidon ja hengellisen ohjauksen eroista sopivat parhaiten terapeuttisemmin painottuneen sielunhoidon ja hengellisen ohjauksen eroavaisuuksien kuvaamiseen. Spirituaaliseen sielunhoitokäsitykseen perustuvan sielunhoidon ja hengellisen ohjauksen raja on vielä hienosyisempi. Thornton on esittänyt myös kuvauksen jatkumosta, jossa hengellinen ohjaus on sielunhoidon huipentuma. Elämä kristittynä on monimuotoinen kokonaisuus, jonka yhdistävä ja kokoava voima on rukous.³⁴ Tämä kuvaa paremmin spirituaalisen sielunhoidon ja hengellisen ohjauksen välistä suhdetta.

Heikki Kotila toteaa hengellisen ohjauksen kuuluvan kristillisen identiteetin yhteyteen. Yhteisöllisyyden ikävä, halu selkiyttää omaa identiteettiä tai toive hengellisen ulottuvuuden esillä pitämisestä voivat olla ilmauksia hengellisen ohjauksen kaipuusta. Tällaisessa kaipuussa ei välttämättä ole kyse halusta tai tarpeesta päästä henkilökohtaiseen hengelliseen ohjaussuhteeseen vaan toiveesta, että hengellisen elämän kysymykset voisivat olla luontevasti läsnä lähiyhteisön, seurakunnan ja kirkon elämässä. Oman hengellisen elämän tuntojen jakaminen ei kuitenkaan välttämättä ole helppoa. Kynnys puhua toisten kanssa esimerkiksi kutsumukseen, kiusauksiin tai rukouselämän vaikeuksiin liittyvistä ajatuksista voi olla korkea.³⁵

Hengellinen ohjaus voi Kotilankin mukaan toteutua eri tavoin ja eri merkityksissä. Suppeammin määriteltynä hengellinen ohjaus toteutuu molemminpuoliseen sopimiseen ja tarkkaan rajaukseen perustuen kahden ihmisen, ohjattavan ja ohjaajan, väli-

³³Thornton 1990, 1210; Kettunen 2003, 401-402.

³⁴Thornton 1990, 1211.

³⁵Kotila 2006, 13.

sessä ohjaussuhteessa. Laveammin määriteltynä hengellinen ohjaus voi toteutua yleisen seurakuntatyön yhteydessä, jolloin on enemmän kyse asennoitumisesta kuin selkeästi tunnistettavasta toimintamuodosta. Lähtökohtina ovat kirkko hengellistä ohjausta toteuttavana yhteisönä ja hengellisen ohjauksen liittyminen kristittynä elämiseen ja uskonkilvoituksessa ilmenevään elämän suunnan ja merkityksen kyselemiseen. Kaikkeen kristilliseen elämään kuuluu Jumalan läsnäolon kysely elämän muutosten, murheiden, kipujen ja ilonaiheiden keskellä. Näin tarkasteltuna hengellisen ohjauksen näkökulma on mukana kaikessa kirkon elämässä.³⁶

1900-luvun alkupuolelle saakka klassinen sielunhoito oli pitkälti hengellistä ohjausta. Lähimmäisyyteen kuuluvan huolenpidon lisäksi pyrittiin auttamaan ihmisiä syvenevään jumalakokemukseen.³⁷ Luterilaisen kirkon vanhoissa herätysliikkeissä on arvostettu korven isien ja äitien kilvoitteluperintöä, jolle on ominaista sekä yksityinen että yhteinen sanantutkistelu. Yhteisten kokoontumisten myötä on tarjoutunut ”kanssa- ja jälkipuheissa” tilaisuuksia sielunhoitoon ja hengelliseen ohjaukseen. Paavo Ruotsalaisen aikaan herännäisyydessä myös kirjeitse tapahtuneella ohjaamisella ja neuvomisella oli suuri merkitys. Kirjeissä antamissaan neuvoissa Ruotsalainen kehotti rakentamaan hengellisessä elämässä hartauskirjallisuuden ja Raamatun tutkimisen varaan. Sukupolvien takaa säilyneet korven isien ja äitien neuvot kiteytyvät kehotukseen viipyä kärsivällisesti ja uskollisesti sekä yhteisessä että yksityisessä rukouksessa ja sanantutkistelussa.³⁸

2.3 Herännäisyyden suhde sielunhoitoon

2.3.1 Paavo Ruotsalainen sielunhoitajana

Paavo Ruotsalainen on keskeinen hahmo herännäisyyden sielunhoidon kokonaisuudessa. Herännäisyydessä on vaalittu hänen sielunhoidollista perintöään ja sen vaikutus on merkittävä tämänkin päivän herännäisyydelle. Hengellinen elämä ja sen keskiössä jumalasuhteen hoitaminen sekä yksityisesti että yhteisöllisestä on tiivistäen ja yksinkertaistaen Ruotsalaisen sielunhoidon ydin. Tässä luvussa esitellään joitakin kuvauksia ja näkemyksiä Paavo Ruotsalaisen sielunhoidon lähtökohdista.

³⁶Kotila 2006, 14-16.

³⁷Geels & Wikström 2009, 326.

³⁸Häyrynen 1997, 389-390.

Martti Simojoki tulkitsee Paavo Ruotsalaisen johtajuuden herännäisyydessä perustuneen ennen kaikkea hänen asemaansa sielunhoitajana. Erityisesti hänen sielunhoitoaan tarvitsivat hengellisen liikkeen mukaan tempautuneet nuoret papit. Heille, mutta myös lukemattomille muille apua hakeneille Ruotsalainen tarjosi sielunhoitoa, jonka ymmärtämiseksi on tarkasteltava hänen uskonnollista kokonaisajatteluaan.³⁹

Raamatun syntiinlankeemuskertomukseen viitaten Ruotsalainen katsoi ihmisen langenneessa tilassa piileskelevän Jumalaa orjallisen pelon vallassa. Tällaisessa sieluntilassa, Jumalaa paetessaan ja piileskellessään, hän voi kääntyä papin puoleen vapautukseen ahdistuksestaan. Tämä on Ruotsalaisen mukaan ihmisen omaa yritystä pelastaa itsensä, lain pelastustiellä kulkemista, vaikka näyttääkin oikealta hurskaudelta. Sen sijaan ihmisen pitäisi suostua Jumalan eteen murehtimaan syntiään, mutta tähän ihminen on vastahakoinen. Tämä ”ristin tiellä” kulkeminen tai ”ristin koulussa” oleminen on kuitenkin Ruotsalaisen mukaan Jumalan järjestykseen kuuluvaa, jos ihminen haluaa pelastua.⁴⁰

Tällaisen uskon varassa kristityn elämä on ristin koulun käymistä, luokkahuoneina toimivissa murhehuoneissa viipymistä. Kaiken kunnian antaminen Jumalalle merkitsee ihmisen oman viheliäisyyden ja voimattomuuden jatkuvaa tuntemista ja tunnustamista. Se on Ruotsalaisen mukaan välttämätöntä, jotta ihmisen ei erehtyisi uskossaan rakentamaan mitään itsensä varaan. Jumalan sanan lupauksiin ihmisen on lupa tarttua, mutta pelastuksen varmuuden päättelemisen niiden pohjalta on jo ihmisen omaa tekoa, johon ei pidä sortua.⁴¹

Paavo Ruotsalainen arvosteli vuonna 1847 painetussa kirjoitelmassa ”Muuan sana heränneille talonpojan säädystä” heränneiden pappien sielunhoitoa. Ruotsalaisen näkemys oli, että heränneet papit eivät kykene ohjaamaan sielunhätään joutuneita oikein, koska he kuvittelevat, että synninsuru ja hengellinen murehtiminen on jotain, josta on välttämättä päästävä eroon. Ruotsalainen kritisoi heränneiden kiirehtivän parannukseksi koituvasta murheesta sellaisten pyhitysharjoitusten pariin, jotka tukahduttavat Jumalan mielen mukaisen murheen. Tällainen sielunhoidon pinnallistuminen ja harhautuminen koski Ruotsalaisen mielestä sekä yksityistä sielunhoitoa että

³⁹Simojoki 1977, 74.

⁴⁰Simojoki 1977, 79-80.

⁴¹Simojoki 1977, 83-85.

heränneiden yhteisiä kokouksia. Näissä kokoontumisissa oli vaarana, että ”hengellinen hekuma”, kokemus armon ja rauhan varmuudesta, syrjäytti Ruotsalaisen mielestä tärkeämmän kokemuksen, tunnon omasta syntiviheliäisyydestä.⁴²

Paavo Ruotsalainen puhui kristityille välttämättömästä ”ristin koulusta”. Häntä syytettiin sielujen pitämisestä hengellisessä pimeydessä. Hänen odottavaa ja ikävöivää uskoaan kritisoitiin puolitien uskoksi, koska uskontaistelun lopullinen tavoite, täydellinen henkilökohtainen pelastusvarmuus, jäi puuttumaan. Ruotsalainen vieroksui kokemusta pelastusvarmuudesta, koska sen myötä hämärtyy tietoisuus siitä, että kristitty on Jumalan edessä syntinen koko elämänsä ajan. Kääntymys ei ole yksi kristityn elämän kehitysvaihe vaan koko elämä on jatkuvassa kääntymisessä elämistä, opetti Ruotsalainen Lutheria seuraten.⁴³ Voimakas liikkeellä olemisen piirre luonnehtii Ruotsalaisen uskonkäsitystä. Ihminen päätyy virheellisiin johtopäätöksiin, erehtyy palvelemaan omatekoisia epäjumalia ja joutuu aloittamaan alusta yhä uudestaan.⁴⁴

Ruotsalaisen neuvot ristin kouluun suostumisesta kertovat hänen uskostaan ja auttavat ymmärtämään hänen sielunhoitoaan. Hänen saamansa kritiikki lakihenkisyydestä ja ihmisten jättämisestä epävarmuuteen pelastuksen suhteen vaikuttaa erikoiselta suhteutettuna siihen, että Ruotsalaisen ensisijainen huoli ja tarkoitus oli nimenomaan varoittaa ihmisiä lain pelastustiestä ja omavanhurskauteen sortumisesta. Ruotsalaisen sielunhoidon keskeinen neuvo oli ”lapsen oikeuteen” tarttuminen sielunhädässä. Lapsen oikeuteen sisältyvä ajatus luottamisesta Vapahtajaan on Ruotsalaisen sielunhoidollisten neuvojen johtoajatus. Uskossa ei ole kysymys pelastusvarmuudesta vaan Vapahtajan käsiin jättäytymisestä lapsen luottavaisuudella.⁴⁵

Petri Järveläinen toteaa Ruotsalaisen edustavan spiritualiteettia, jonka avainkäsitteitä ovat ikävöiminen ja murhe.⁴⁶ Jumalan mielen mukaista murhetta ei Ruotsalaisen mukaan pitänyt pyrkiä tukahduttamaan ”pyhitysharjoituksilla”. Mistä sitten olisi apua murhehuoneessa viiptyville? Millaisia sielunhoidollisia menetelmiä Paavo Ruotsalainen käytti tai neuvoi häneltä apua pyytäneille?

⁴²Nyman 1977, 90-91.

⁴³Nyman 1977, 93-94.

⁴⁴Järveläinen 1994, 36-37.

⁴⁵Simojoki 1977, 78, 81-83.

⁴⁶Järveläinen 1994, 36.

Toivo Laitinen kuvailee Ruotsalaisen vuonna 1846 Lapualla pitämää puhetta, jossa Ruotsalainen kärkevästi kritisoi kirkon ja sen pappien sielunhoitoa. Pappien suhtautuminen ahdistuneisiin seurakuntalaisiin oli Ruotsalaisen mukaan tylyä, nöyryyttävää ja autoritaarista. Sen sijaan sielunhoitajan tulisi kohdella sielunhätään joutunutta niin kuin paimen kohtelee laumasta eksynyttä metsittyntä lammasta: hätääntynyt on tavoitettava, rauhoitettava, ruokittava, autettava irti risukosta tai suosta, nostettava syliin ja kannettava kotiin. Tällaisella asenteella sielunhoitajan tulisi Ruotsalaisen mielestä apua tarvitsevia etsiä ja kohdata. Tällaisen sielunhoidon vähäisyys kirkon piirissä suretti Ruotsalaista ja sai hänet kritisoimaan luterilaista kirkkoa, jonka vankkumaton puolustaja hän muutoin oli.⁴⁷

Nuorten elämäntuska ilmeni 1800-luvulla nykyistä useammin uskonnollisessa muodossa. Monia tällaiseen ahdistukseen apua etsineitä hakeutui Paavo Ruotsalaisen puheille. Matti Mäntykoski toteaa, että koko olemassaoloa uhkaavasta ahdistuksesta kärsivää ihmistä voi auttaa vain toisen ihmisen läsnäolo ja edellytyksetön ihmisen hyväksyminen. Ruotsalaisella oli kyky ja taito tällaiseen lähimmäisen kohtaamiseen, jossa rakentui riittävän turvallinen ilmapiiri, jotta ahdistunut pystyi puhumaan hädästään.⁴⁸

Paavo Ruotsalainen oli sielunhoitaja, joka eli ihmisyyden kysymyksistä. Hänen kirjeensä osoittavat, miten hän päivästä toiseen uudelleen ja alusta aloittaen eli perustavaa laatua olevat kysymykset syyllisyydestä, kärsimyksestä, yksinäisyydestä, sairaudesta, ylpeydestä ja nöyryydestä. Näitä kysymyksiä hän ajatteli niin yksinään talon töitä tehdessään kuin vieraiden kanssa keskustellessaan.⁴⁹

Yhteisöllisyyden arvostus Ruotsalaisella rakentui myös sielunhoidosta käsin. Hengellinen kanssakäyminen oli tarpeellista ja välttämätöntä, koska siinäkin tarjoutui mahdollisuus heikkojen ja ahdistuneiden auttamiseen. Ruotsalainen puolusti heräneiden oikeutta kokoontua seuroihin, mutta painotti myös, että seuraliike ei saa olla itsetarkoitus vaan siinä tulee toteutua lähimmäisen rakkauden ja keskinäisen palvelun ajatusten ”langenneiden veljien” auttamiseksi. Ruotsalainen näki ”langenneen veljen”

⁴⁷Laitinen 1977, 146-149.

⁴⁸Mäntykoski 1977, 216.

⁴⁹Järveläinen 1990, 46-47.

Kristuksen ruumiin katkenneena jäsenenä, joka tuli lempeästi auttaa takaisin yhteyteen Kristuksessa ja hänen ruumiissaan.⁵⁰

Paavo Ruotsalainen on ollut maallikkopuhuja, jonka sanoma on tavoittanut kuulijansa. Hänen seurapuheitaan on luonnehdittu sielunhoidollisiksi niin kuin herännäisjuulistusta muutoinkin. Sielunhoidollisessa saarnassa ei pyritä ensisijaisesti opettamaan tai selittämään, miten ihmisen pelastuu. Puhuja yrittää ohjata kuulijoitaan ”pelastuksen lähteelle” heidän hengellisen tilansa ja tarpeensa huomioiden. Sielunhoidollinen ote edellyttää sekä Raamatun että ihmisen tuntemusta. Ruotsalainen rakensi puheissaan Raamatun ja tuntemansa hartauskirjallisuuden pohjalle tulkiten ja soveltaen niiden sanomaa oman ajattelunsa ja kokemustensa kautta.⁵¹

Sielunhoidollisen saarnan kuvaillaan edustavan liikkeellä olevaa kristillisyyttä. Samankaltaiset ratkaisut eivät sovi muuttuviin tilanteisiin vaan uudet näkökulmat nousevat aina tilanteesta ja ihmisten tarpeista käsin. Sanassaan läsnä oleva Jumala luo jatkuvasti uutta kohdistaen puhuttelunsa siihen hetkeen ja niihin olosuhteisiin, joissa ihmiset ovat. Julistus rakentuu muuttumattoman perustuksen varaan, mutta sovelluksen tulee olla ajankohtainen. Paavo Ruotsalaisen seurapuheissa on ollut tällaista erilaiset tilanteet huomioivaa hengellisen elämän tulkintaa, jonka keskeisenä teemana on ollut kristityn elämä ristin tiellä kulkemisena, Jumalan armoon tyytymisenä ja siitä elämisenä.⁵²

2.3.2 Sielunhoidollisuus

Martti Simojoki on todennut herännäisyyden olevan olemukseltaan sielunhoidollinen liike.⁵³ Herännäisyyden yhteydessä sielunhoidollisuus liittyy sielunhoitoon kokonaisuudessaan. Sen ymmärtämiseksi on tarkasteltava herännäisyydelle ominaisia näkemyksiä sielunhoidon perustasta, sielunhoitajana toimimisesta, sielunhoidon toteutumisen paikoista ja muodoista sekä sielunhoidon keskeisestä sisällöstä.

⁵⁰Laitinen 1977, 148.

⁵¹Kansanaho 1977, 182-184.

⁵²Kansanaho 1977, 183-185.

⁵³Simojoki 1953, 280.

Ensimmäisen uskonkappaleen merkitys on herännäisyyden sielunhoidolle keskeinen. Sielunhoidon perustana on kristillinen ihmiskäsitys, jossa ihminen kokonaisuudessaan nähdään Jumalan luomistyön pohjalta. Ihminen on luotu elämään yhteydessä toisiin ihmisiin ja Jumalaan. Rikkoutuneen jumalayhteyden seurauksena osallisuus syntiin on jokaisen ihmisen osa, ja se tuo elämään vaikeuksia ja kärsimystä. Sielunhoidossa rakennetaan Jumalan luomistyön pohjalle ja pyritään eheyttämään rikkoutunutta. ”Sielunhoidon tehtävä on tehdä syntinen ihminen iloiseksi, iloiseksi omassa itsessä olevista mahdollisuuksista, yhteydestä toisiin ihmisiin ja Jumalaan.”⁵⁴

Sielunhoito on herännäisyydessä niin keskeisessä asemassa, että Simojoen mukaan herännäisyyden opillisiakin katsomustapoja on lähestyttävä sielunhoidon näkökulmasta, jos niitä tahdotaan ymmärtää.⁵⁵ Mutta toisaalta herännäisyyden sielunhoitonäkemyksiä luonnehtii suuri varovaisuus. Tämä varovaisuus liittyy ennen kaikkea sielunhoitajan tehtävään. Heränneitten toimintaan sielunhoitajina sisältyy arkuutta ja pidättyväisyyttä, joka liittyy näkemykseen Herrasta varsinaisena sielunhoitajana. Herra itse hoitaa sieluja ja ihmisten tehtävä sielunhoidossa on auttaa lähimmäisiä ymmärtämään tätä Herran työtä heidän kohdallaan. Tämän tehtävän suorittamiseen liittyy huoli, että omilla neuvoilla ja kehotuksilla ei ohjattaisi toista ihmistä harhaan, pois Herran käsistä.⁵⁶

Tämä sama ajatus löytyy myös hengellisen ohjauksen perinteestä. Raili Heikinheimo toteaa, että hengellisen ohjauksen ulottuvuuden toteutumisen kannalta tietynlainen asennoituminen hengellisen elämän kysymyksiin on ratkaisevan tärkeä lähtökohta. On suhtauduttava kunnioittavasti Jumalan Pyhän Hengen jokaisessa ihmisessä tekemään työhön. Siihen ei pidä sekaantua taitamattomasti. Ei pidä asettua toisen ihmisen yläpuolelle. Kuunteleminen ja kyseleminen on suuremmissa arvossa kuin opettaminen ja neuvominen.⁵⁷

Herännäisyydelle ominainen varovaisuus sielunhoitajana toimimista kohtaan tuli ilmi myös Kettusen suomalaista rippiä koskeneessa tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa herännäisyyteen kuuluneiden rippikirjeiden kirjoittajien tyypillisimmäksi rippikäytännöksi osoittautui sielunhoitorippi. Sielunhoitorippi on sielunhoidollisen keskuste-

⁵⁴Kettunen 1980, 2-3.

⁵⁵Simojoki 1953, 280.

⁵⁶Simojoki 1953, 284.

⁵⁷Heikinheimo 2006, 220.

lun tyyppinen ripittäytyminen, johon voi sisältyä synnintunnustus ja synninpäästö. Useimmiten siihen ei kuitenkaan kuulu jompaa kumpaa tai kumpaakaan osaa. Tärkeintä on toiselle puhuminen ja kuulluksi tuleminen, ja sitä kautta autetuksi tuleminen. Tutkimustulos on johdonmukainen herännäisyyden yksityisriippiä vierastavan linjan kanssa.⁵⁸ Vierastamisen ja arkailun yhtenä keskeisenä perusteena on pelko, että ripin vastaanottaja anteeksijulistamisella sekaantuu Pyhän Hengen työhön ja irrottaa syntisen ihmisen Jumalan käsistä.⁵⁹ Simojoki on kiteyttänyt asian ytimen todeten, että herännäisyydessä suhtaudutaan varoen ja jopa vaieten yksityisriippiin, koska sen vaarana on muodostua ihmissuoritukseksi.⁶⁰

Näkemyksistä varsinaisesta sielunhoitajasta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti herännäisyyden sielunhoitoon. Se näkyy muun muassa siinä, missä ja miten sielunhoidon ajatellaan toteutuvan. Yhteistä ja yksityistä Jumalan sanan viljelyä pidetään tärkeänä, koska luetussa, kuullussa ja veisatussa sanassa Herra lähestyy ihmistä. Heränneiden seurat palvelevat siten ensisijaisesti tätä sielunhoidollista tarkoitusta, mutta sielunhoidollisuuden nähdään toteutuvan myös jumalanpalveluksissa.⁶¹ Varsinainen sielunhoitaja, sielunhoitotilanteissa läsnä oleva ylösnoussut Kristus, toimii sanan välityksellä ja ihmisten kautta. Tämä herännäisyydelle ominainen näkemys rinnastuu Lutherin ajatukseen veljien keskinäisestä keskustelusta ja lohdutuksesta yhtenä evankeliumin julistamisen muotona.⁶²

Vuoden 1869 kirkkolaki puhui erityisestä ja yleisestä sielunhoidosta. Sama erottelu voidaan tehdä käyttäen termejä sielunhoito ja sielunhoidollisuus. Eeva Martikainen toteaa sielunhoito termin teknisen merkityksen tulevan esille, kun puhutaan sielunhoidosta kirkon työntekijöiden yhtenä työmuotona. Laajemmassa merkityksessä sielunhoidolla voidaan tarkoittaa kaiken kirkossa tehtävän työn sielunhoidollista ulottuvuutta. Tällainen sielunhoidollisuus on mukana ehtoollisyhteydessä, saarnassa ja seurakuntalaisten keskinäisissä keskusteluissa.⁶³ Sielunhoidollisuudesta on kysymys silloin, kun kirkon opetus, julistus ja muu yhteinen toiminta on ihmistä hoitavaa ja tukevaa.⁶⁴ Herännäisyyden sielunhoidolle on ominaista juuri tämä sielunhoidollinen

⁵⁸Kettunen 1998, 142-147.

⁵⁹Simojoki 1953, 288; Kettunen 1998, 152.

⁶⁰Simojoki 1953, 288.

⁶¹Simojoki 1953, 283.

⁶²Kettunen 1980, 4.

⁶³Martikainen 1999, 7.

⁶⁴Kettunen 1997, 51.

ulottuvuus, jonka ajatellaan toteutuvan erityisesti seuroissa, joihin ihmiset kokoontuvat kuuntelemaan seurapuheita ja veisaamaan yhdessä Siionin virsiä.

Sielunhoidollisuutta voi tarkastella myös sielunhoidon hengellisyyden näkökulmasta. Luomisuskon perusteella ihminen on dialogissa Jumalan kanssa. Ihminen Jumalan kuvana on Jumalan yhteyteen kutsuttu, luovuuteen kykenevä, vapaa ja vastuullinen persoona. Tästä avautuu näkökulma sielunhoidon hengellisyyteen, joka voi kantaa erityisesti elämän raskaissa käännteissä. Avoimessa dialogissa ihminen voi rikkonaisenakin nähdä itsensä luotuna ja lunastettuna, Jumalan hyväksymänä. Hengellisyys on jatkuvaa dialogia Jumalan kanssa.⁶⁵ Tämä Gothónin näkemys sielunhoidon hengellisyydestä tuo sielunhoidosta näkyviin ulottuvuuden, joka on olennainen herännäisyyden sielunhoidossa.

Aarno Sainio on tarkastellut hengellisyyden ytimessä olevaa dialogia vuorovaikutuksen näkökulmasta. Hänen mukaansa vuorovaikutus on sielunhoidon toteuttamisen ja toteutumisen tärkeä väline. Raamatun teksteissä läpäisevänä teemana on niin ihmisen jumalasuhteen kuin ihmisten keskinäisten suhteiden vuorovaikutus ehjä-rikkoutunut - ulottuvuudella. Sielunhoidossa jumalasuhteen vuorovaikutus on keskeisessä asemassa ja sen hoitaminen on osa kristillistä sielunhoitoa.⁶⁶

Sainio tulkitsee Raamatun syntiinlankeemuskertomuksen ja Kainin ja Abelin tarinan merkitystä vuorovaikutuksen ja ihmisen itseymmärryksen kannalta. Kertomusten tapahtumat tuovat vuorovaikutukseen syyllisyyttä, häpeää, Jumalan tahdon ja ihmisten keskinäisen vastuullisuuden kyseenalaistamista ja kieltämistä. Häiriintynyt vuorovaikutus ei näyttäydy ainoastaan psykologisena ongelmana vaan ihmisen eksistentiaaliseen olemiseen liittyvänä kysymyksenä.⁶⁷ Paavo Ruotsalaisen näkemys Jumalaa piileskelevästä ja pakoilevasta ihmisestä tuntuu yhtenevältä Sainion tulkinnan kanssa.

Auttavan vuorovaikutuksen mahdollisuudet ovat sielunhoitajan ja keskustelukumppanin keskinäisessä ymmärryksessä ja siinä, mitä heidän välillään todellistuu. Jumalan Raamatun kertomuksissa ihmiselle esittämien kysymysten pohtiminen on mahdollista sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa usko ja rakkaus todellistavat Kristuksen

⁶⁵Gothóni 2007, 264-265.

⁶⁶Sainio 1997, 274.

⁶⁷Sainio 1997, 277.

armoa ja anteeksiantoa.⁶⁸ Herännäisyyden sielunhoidon toteutumisen kannalta on ratkaisevaa, että tällainen vuorovaikutuksellinen ilmapiiri voisi rakentua seuratilanteissa puhujien ja kuulijoiden välille ja keskuuteen.

Herännäisyyden sielunhoidossa kaikki ei ole sielunhoitajana toimivien ihmisten varassa. Tietoisuus Kristuksen läsnäolosta ei vapauta sielunhoitajaa vastuusta, mutta se vapauttaa hänet oman kaikkivoipaisuuden ja osaamisen vaatimuksista. Ihmisen kärsimystä ja vaikeuksia ei tarvitse pikaisesti poistaa tai ratkaista. Tärkeintä on asettua ihmisen rinnalle ja auttaa kohtaamaan tuska ja vaikeudet. Ratkaisujen ei tarvitse löytyä välittömästi siinä hetkessä. Jumala jatkaa omaa työtään kohdatussa ihmisessä.⁶⁹

Edellä esitetyistä ajatuksista seuraa, että herännäisseurojen puhujien tehtävä sielunhoidon näkökulmasta tarkasteltuna on haasteellinen, mutta ei mahdoton. Paavo Ruotsalaiselta periytyvää murhehuone termiä käyttäen, puhujien ei tarvitse kyetä ohjaamaan kuulijoita ulos murhehuoneistaan. Lohduttavaa ja rohkaisevaa on, jos he kykenevät synnyttämään kohtaamisen kokemuksen: kukaan ei ole murhehuoneessaan yksin.

2.3.3 Seurapuhe sielunhoidon tapahtumapaikkana

Kodeissa ja kyläyhteisöissä pidetyt seurat ovat olleet herännäisyydelle luonteenomaisia liikkeen syntyajoista asti. Vaatimattomat puitteet, lyhyet puheet, maallikkopuhujien osuus, puheiden ja Siionin virsien vuorottelu ja seurapuheiden sielunhoidollinen luonne ovat herännäisseuroja kuvailevia piirteitä. Opillisilla kysymyksillä ja seuraväen opettamisella on ollut vähäisempi merkitys kuin seuroihin kokoontuneiden ystävien hoitamisella. Painopiste on ollut ystäväjoukon kohtaamisissa, myös puhujan ja kuulijan kohtaamisissa samalla tasolla.⁷⁰

Voitto Huotari on tarkastellut saarnaamista kohtaamisen näkökulmasta. Hänen näkökulmassaan ei ole ensisijaisesti kysymys puhujan ja kuulijan kohtaamisesta. Saarnan tarkoituksena on mahdollistaa evankeliumin ja kuulijan kohtaaminen. Tällöin saar-

⁶⁸Sainio 1997, 284.

⁶⁹Kettunen 1980, 4-5.

⁷⁰Heikkilä 1984, 11.

naajan tehtävä on toimia välittäjänä tai tulkkina, joka saa aikaan tämän kohtaamisen. Ulkonaiselta toteutukseltaan saarna on monologi. Kun saarnan tehtävänä on Kristuksen ja kuulijan kohtaamisen mahdollistaminen, on kysymys sisäänrakennetusta dialogista. Osapuolet kohtaavat toisensa saarnan sisällä.⁷¹ Tällaisen kohtaamisen ja dialogin näkökulmasta voi tarkastella myös seurapuhetta. Herännäisyyden näkemys ylösnousseesta Kristuksesta varsinaisena sielunhoitajana sopii yhteen puheen sisälle rakentuvan dialogimallin kanssa.

Tällaiselle dialogiajatukselle on löydettävissä raamatullinen perustelu; Vanhan Testamentin vuoropuhelu Jumalan ja ihmisen välillä, joka alkoi Eedenin puutarhassa Jumalan kysyessä: ”Missä olet?” Jumalasuhte ja siihen liittyen suhte lähimmäiseen on vuoropuhelun sisältö. Ihmisen uskonelämä on jatkuvaa vuoropuhelua Jumalansa kanssa. Saarna on yksi tapa tämän keskustelun käymiseen.⁷² Herännäisyydessä ajatellaan Simojoen sanoin, että ”Herra lähestyy ihmistä luetussa, puhutussa ja veisatussa sanassa”. Tästä lähtökohdasta on perusteltua tarkastella sekä herännäisseuroja kokonaisuudessaan puheineen ja Siionin virsineen että yksittäistä seurapuhetta sisäänrakennetun tai sisään rakentuvan dialogin näkökulmasta.

Kuinka kuulija saadaan mukaan kohtaamiseen? Huotari toteaa, että kuulija tulee mukaan silloin, kun hänellä on siihen tarve. Kuulijaa motivoi kuuntelemiseen, jos hänellä on tarve evankeliumin kohtaamiseen. Luterilaisessa perinteessä evankeliumin tarpeen on ymmärretty heräävän lain saarnan seurauksena. Huotari on tarkastellut asiaa laajemmin dialogin näkökulmasta. Dialoginen kohtaaminen edellyttää molempien osapuolten saavan äänensä kuuluviin. Tässä on saarnaajan haaste. Hänen tehtävänsä on sekä Kristuksen että kuulijan näkökantojen ilmaiseminen. Saarnaajan tehtävä on rakentaa kosketuspinta, johon kuulija voi tarttua. Se on mahdollista, jos saarnaaja ilmaisee kuulijan kokemuksista, ajatuksista, tunteista tai asenteista jotain niin, että kuulijan on mahdollista kokea itsensä saarnan osapuoleksi. Kuulijan on löydettävä saarnasta samaistumiskohteita, asioita, henkilöitä tai tilanteita, joissa on tavalla tai toisella jotain hänelle omakohtaisesti tuttua ja tunnistettavaa.⁷³

⁷¹Huotari 1985, 35, 97.

⁷²Huotari 1985, 36.

⁷³Huotari 1985, 98-99.

Jaakko Elenius toteaa seurapuheen olevan puheista vaikeimpia. Vaikeudet liittyvät erityisesti puheeseen valmistautumiseen. Elenius kuvailee seurapuheeseen valmistautuvan puhujan miettivän monia erilaisia kuulijakunnan elämään liittyviä ajankohtaisia asioita löytääkseen tilanteeseen soveltuvan lähestymistavan ja aiheen. Puhuja miettii muun muassa, miksi seurat pidetään, mitä ilon, surun ja huolen aiheita mahdollisten kuulijoiden elämään parhaillaan kuuluu, mitkä asiat ihmisiä mietityttävät ja puhuttavat lähellä ja kaukana, mitä aikaa kirkkovuodessa eletään. Sen lisäksi puhuja miettii, mitä erilaiset tiennäyttäjät kuten Raamattu, Luther, Katekismus tai esimerkiksi Paavo Ruotsalainen mietinnän alla olevista asioista sanovat.⁷⁴ Puhujan valmistautumisprosessin kuvaus on tulkittavissa kosketuspinnan etsimiseksi ja hahmottelemiseksi, jotta dialoginen kohtaaminen puheessa sen pitämisen hetkellä olisi mahdollinen.

Saarnan tarkoitus on tuoda kristillinen sanoma kuulijoiden nykyhetkeen. Siksi nykyhetken kysymysten on elettävä saarnassa kuultavalla tavalla. Evankeliumin äänen kuuluminen on kuitenkin olennaisinta saarnassa. Saarnan on tuotava tähän hetkeen se, mitä Kristuksella on annettavana. Sen onnistuessa saarna koskettaa kuulijan koko persoonallisuutta ja evankeliumi voi kohdata kuulijan monella tavalla ja tasolla. Edellytyksenä on evankeliumin sanoman selittäminen ja soveltaminen kuulijoihin ei ajattomana toistona vaan kuulijat ja ajankohdan huomioivana elävänä tulkintana.⁷⁵ Huotarin kuvaus on yhtenevä sielunhoidollisen saarnan luonnehdinnan kanssa. Julistuksen perusta on muuttumaton, mutta uudet näkökulmat ja sovellukset nousevat sen hetkisestä tilanteesta ja ihmisten tarpeista käsin.⁷⁶

Kristuksen ja kuulijoiden kohtaamisen näkökulma on mukana myös Hannu Komulaisen saarnan olemusta koskevassa tarkastelussa. Hänen mukaansa saarnassa on kysymys Kristuksen ja seurakunnan seurustelusta. Komulainen viittaa Lutherin käsitykseen saarnasta armonvälineenä, jonka välityksellä ensisijaisesti ovat keskenään tekemisissä ristiinnaulittu Kristus ja seurakunta. Saarnassa Kristus tulee seurusteluetäisyydelle seurakunnan kanssa. Toisen uskonkappaleen merkitys on keskeinen. Lähtökohtana ovat syntiinlankeemus ja sen seuraukset. Yhteen kokoontuneen seurakunnan lankeemus, viat ja heikkoudet tulevat valoon ja ristille. Saarnassa läsnäoleva Kristus

⁷⁴Elenius 1996, 30.

⁷⁵Huotari 1985, 99.

⁷⁶Kansanaho 1977, 183-185.

ottaa synnin pois ja antaa tilalle oman pyhyytensä. Tämän armonoven avaaminen on saarnan keskeisin tehtävä.⁷⁷ Kristus-keskeinen ote, jossa Jeesus nähdään kilvoituksen ja uskonelämän kannalta elämän Herrana, on ollut herännäissaarnalle luonteenomais-
ta.⁷⁸

Kohtaamisessa, joka tapahtuu hengellisessä viitekehyksessä, lähtökohtana on se, että ihmisenä jokainen on Jumalan edessä ja dialogi Jumalan kanssa voi avata uudenlaisia näkökulmia elämään.⁷⁹ Toteutuessaan tällainen kohtaamisen kokemus on todennäköisesti kuulijaa hoitava ja tukeva. Tällaisessa tilanteessa sielunhoidollisuus toteutuu. Mutta hyvin tärkeä voi olla myös kohtaaminen toisella tasolla: kuulijan ja puhujan välille syntyvä kohtaaminen. Tähän liittyy Kettusen huomio hengellisen elämän ja siihen liittyvän sanaston vieraudesta nykyihmiselle. Tunne Jumalan edessä olemisesta ja elämisestä voi olla aivan outo ja vieras. Jos sielunhoitaja pitää lähtökohtana yhteyden syntymiselle Jumalan edessä olemisen kokemuksesta, yhteys voi jäädä syntymättä ja vaikeuksissa oleva ihminen ei koe saavansa apua. Tämän ajan ihminen tarvitsee ensin kokemuksen yhteydestä toiseen ihmiseen. Kokemuksen, että toinen ihminen ymmärtää ja välittää hänestä. Tällaisen yhteyden kautta voi tukea ja lohtua kaipaavalle välittyä sitten viesti Jumalasta ja Hänen rakkaudestaan.⁸⁰ Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kohtaamisen mahdollistavan kosketuspinnan rakentaminen seurapuheeseen on hyvin keskeinen seikka sielunhoidollisuuden toteutumisen kannalta.

Kohtaaminen on käsite, jota on vaikea konkretisoida ja jonka tapahtumista tai todeksi tulemisesta ulkopuolisen on mahdoton havainnoida. Huotari määrittelee kohtaamista toteamalla sisäänrakennetun dialogin tekevän saarnasta tapahtumapaikan, joka saa kuulijassa aikaan jonkin vaikutuksen tai reaktion.⁸¹ Edellä esitetyn pohjalta voi ajatella seurapuhetta tapahtumapaikkana, joka tarjoaa sielunhoidollisen kohtaamisen mahdollisuuden. Se, tapahtuuko jonkinlainen kohtaaminen jollakin tasolla, on aina kuulijan omakohtainen kokemus ja tulkinta tilanteesta. Herännäisyyden sielunhoitoa koskevat näkemykset antavat viitteitä siitä, että kohtaamista pidetään mahdollisena.

⁷⁷Komulainen 2001, 156-157.

⁷⁸Heikkilä 1984, 72, 76.

⁷⁹Gothóni 2007, 267.

⁸⁰Kettunen 1980, 5-6.

⁸¹Huotari 1985, 100.

2.4 Aihetta käsittelevä aikaisempi tutkimus

Kirjallisuudesta löytyy herännäisyyden sielunhoidon kuvauksia ja luonnehdintoja eri ajoilta. Sen sijaan huomattavasti vähemmän löytyy tutkimustietoa sielunhoidon toteutumisesta herännäisyydessä. Ainoat laajemmat tutkimukset ovat homileettisen tutkimuksen alalta, kun on tutkittu herännäissaarnojen sisältöä. Näissä tutkimuksissa on todettu herännäisjulistukseen sisältyvän sielunhoidollisen ulottuvuuden.

Kirkon julistusta tutkivalle homileettiselle tutkimukselle on ollut ominaista erilaisten saarnatyyppeiden tunnistaminen ja niiden tunnusomaisten piirteiden määrittelemineen. Tätä tutkimusperinnettä edustaa Simojoen väitöstutkimus, jonka aineistosta muodostui viisiosainen saarnojen typologia: opillinen, raamatullinen, sielunhoidollinen, moderni saarna ja herätyssaarna. Simojoen tutkimuksessa herännäishenkinen julistus sijoittui pääasiassa sielunhoidollisen saarnan luokkaan. Kyseisissä saarnoissa oli uskonelämän herättämiseen tähtäävän funktion ohella vahva kuulijan uskonelämää hoitava ulottuvuus.⁸²

Markku Heikkilän tutkimuksessa on selvitetty herännäissaarnan sisältöä ja luonnetta maailmansotien väliseltä ajalta. Tutkimusaineistona oli 112 saarna, joista osa oli Vartioviestejä -saarnakokoelmassa vuosina 1936-1938 julkaistuja saarnoja, yksi osa Herättäjäjuhlasaarnat vuosilta 1918-1939 ja kolmannen osan muodostivat Wilhelm Malmivaaran päiväjumalanpalvelussaarnoista valitut saarnat. Tutkimuksessa tarkasteltiin herännäissaarnan suhdetta tekstiin, käytettyjä tehokeinoja, sielunhoidollista otetta, opetuksellista ainesta sekä tapaa, jolla saarnaaja ajankohtaisti sanottavansa.⁸³

Heikkilä totesi herännäissaarnan sielunhoidollisuuden rakentuvan useista samanaikaisesti vaikuttavista tekijöistä. Herätysjulistukselle tunnusomaista kehottavaa aines- ta ei esitetty kategorisesti vaan suostuttelevassa muodossa. Saarna kohdistettiin ”ystävälle” tai ”ystäväkansaan” kuuluvalla kuulijalle. Pappi asetettiin uskonkilvoituksessa samalle lähtöviivalle maallikon kanssa. Havainnollistava aines saarnoissa oli valittu suurelta osin liikkeen omasta elämänpiiristä, jolloin kuulijan oli helppo samaistua kertomusten tilanteisiin.⁸⁴

⁸²Simojoki 1947; Heikkilä 1984, 15.

⁸³Heikkilä 1984, 17, 20.

⁸⁴Heikkilä 1984, 92.

Herännäisyyden sielunhoitoa on tutkittu muutamissa pro gradu -tutkielmissa. Vanhin on Mikko Lammin vuonna 1958 tekemä tutkielma ukkojen ajan sielunhoidosta herännäisyydessä.⁸⁵ Riitta-Liisa Kortetjärvi ja Minna Streng ovat tehneet vuonna 1991 uskontotieteen pro gradu -tutkielman, jossa osallistuvalla havainnoinnilla ja haastatteluilla selvitettiin muun muassa, miten Paavo Ruotsalaiselle tärkeä seurojen sielunhoidollinen tehtävä toteutui. Tutkimus suoritettiin muutamilla paikkakunnilla Lounais-Suomessa, Pohjanmaalla ja Savossa pidetyissä herännäisseuroissa. Tutkimustulokset osoittivat sielunhoidollisuuden toteutuvan varsin hyvin. Lounais-Suomen seuroissa sielunhoidollisuuden toteutumisessa oli puutteita, joiden nähtiin liittyvän uskonelämän liian vähäiseen käsittelemiseen seurapuheissa ja keskusteluissa.⁸⁶

Tuorein herännäisyyden sielunhoitoa tarkasteleva opinnäytetyö on vuodelta 2008. Timo Lavoila on tutkinut vuonna 2007 Lahdessa pidettyjen herättäjäjuhlien puheita. Hän tarkasteli puheiden sielunhoidollisuutta etsimällä niistä lohduttamisen ja lohdun teemoja. Lohduttamisen näköaloja löytyi aineistosta runsaasti.⁸⁷

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Herännäisyyttä luonnehtii sekä liikkeen oman itseymmärryksen että ulkopuolisten kuvausten mukaan sielunhoidollisuus. Sielunhoidollisuudessa kiteytyy herännäisyydelle luontainen tapa suhtautua sielunhoitoon. Sielunhoitoa pidetään tärkeänä, mutta erityisesti sielunhoitajanäkemyksen pohjalta siihen suhtaudutaan suurella varovaisuudella. Perinteisesti sielunhoitoa ei herännäisyyden parissa olekaan toteutettu erillisenä toimintamuotona. Sielunhoito sisältyy herännäisyydelle ominaisiin uskonnon ja hartauden harjoittamisen muotoihin. Herännäisyyden sielunhoitoa tutkittaessa on tutkittava sielunhoidollisuutta näissä yhteyksissä. Herännäisyyden keskeisin toimintamuoto on ollut ja on edelleen seurojen järjestäminen ja pitäminen.⁸⁸ Seurojen ohjelma rakentuu puheiden ja seuraväen yhdessä veisaamien Siionin virsien vuorottelulle. Tässä tutkimuksessa on tarkoituksena selvittää, miten sielunhoidollisuus ilmenee seurapuheissa. Vuosittain kesällä järjestettävät herättäjäjuhlat ovat viikonlopun

⁸⁵Lammi 1958.

⁸⁶Kortetjärvi & Streng 1991.

⁸⁷Lavoila 2008.

⁸⁸Salomäki 2010, 45.

mittainen tapahtuma, jonka ohjelma rakentuu seurojen varaan ja ympärille. Tarkoituksena on selvittää, mistä sielunhoidollisuus näissä herättäjäjuhlilla pidetyissä seurapuheissa rakentuu ja miten se niissä ilmenee. Tutkimustehtävä pitää sisällään seuraavat kysymykset:

1. Miten puhujat huomioivat kuulijansa?
2. Millaisia aiheita puheissa otetaan esille ja miten niitä käsitellään?
3. Millaista kristillistä perinnettä ja sanomaa puheisiin sisältyy?
4. Mikä on puhujien viesti tai sanoma kuulijoille?

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto on valittu herättäjäjuhlilla vuosien 1999-2010 välillä pidetyistä seurapuheista. Aineistoon on valittu 30 kirjallisessa muodossa ollutta puhetta. Puheista 22 on löydetty ja tulostettu Herättäjä-Yhdistyksen internetsivuilta ja kahdeksan puhetta on otettu Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirjoista. Aineistossa on seurapuheita kaikilta ajanjakson herättäjäjuhlilta lukuun ottamatta vuosia 2001, 2002 ja 2003. Näiden vuosien herättäjäjuhlilla ei ole ollut käytössä internetsivustoa, josta puheet olisi voinut löytää. Myöskään Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirjaa ei ole vuosina 2001-2003 julkaistu⁸⁹, joten sitä kautta ei ollut mahdollista saada käsiin kyseisten vuosien herättäjäjuhlilla pidettyjä puheita kirjallisessa muodossa.

Puheiden valinnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että ne edustaisivat mahdollisimman hyvin herännäisyyden ajatusmaailmaa ja ”äänenpainoja”. Tämä on pyritty varmistamaan siten, että aineistoon on otettu sellaisia puheita, joiden pitäjä on puheen pitämisen ajankohtana tai jossain muussa vaiheessa ollut työssä Herättäjä-Yhdistyksen palveluksessa tai ollut mukana kyseisen vuoden herättäjäjuhlien järjestelyissä juhlien pääsihteerinä tai jollakin muulla tavalla. Vuosikirjoista valittujen puheiden osalta herännäisyyskriteerin on katsottu täyttyvän, kun Herättäjä-Yhdistys on julkaissut ne vuosikirjassaan. Näillä perusteilla aineistoon valikoitui 22 puhujan puheita. Viiden puhujan osalta tutkimusaineistossa on useampi kuin yksi puhe.

⁸⁹Juntunen 2011.

Tutkimusaineiston hankkimiseen liittyy eettisiä periaatteita. Laadullisessa tutkimuksessa tällaisia ovat muun muassa tiedonantajien vapaaehtoisuus, henkilöllisyyden suojaaminen, luottamuksellisuus ja se, että tutkija ei tutkimuksellaan vahingoita tiedonantajia.⁹⁰ Puheiden laatijat ja pitäjät ovat tavallaan tiedonantajia tässä tutkimuksessa, mutta eivät mielestäni kuitenkaan siinä merkityksessä kuin edellä esitetyissä eettisissä periaatteissa tarkoitetaan.

Tutkimusaineisto muodostuu julkisesti pidetyistä puheista, jotka myös kirjoitetussa muodossa ovat olleet yleisesti saatavilla internetin kautta tai Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirjoista. Puheiden laatijoiden henkilöllisyys käy näissä lähteissä puheiden yhteydessä ilmi. Puheita ei ole laadittu tätä tutkimusta varten vaan ne ovat muuta tarkoitusta varten olemassa oleva aineisto, jonka käyttämisen tässä tutkimuksessa olen arvioinut tutkimustehtävän kannalta perustelluksi.

Tutkimusaineiston analyysi on toteutettu sisältölähtöisesti. Tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten kannalta puheiden sisällöllä on suurin merkitys ja painoarvo. Puheiden laatijoilla on merkitystä siinä suhteessa, että heidän puheensa on valittu aineistoon, koska heillä oletetaan olevan sellaisia yhteyksiä tai sidonnaisuutta herännäisyyteen, että heidän puheidensa voi olettaa edustavan riittävässä määrin herännäisyydelle ominaista ilmaisu- ja puhetapaa. Puhujien arviointi ja keskinäinen vertailu ei ole ollut tutkimustehtävän kannalta tarpeellista, joten sellaista ei ole tehty.

3.3 Tutkimusmenetelmä ja analyysin toteutus

Valmiiksi kirjallisessa muodossa olleen tutkimusaineiston analysointi on toteutettu sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysi on laadullisen aineistolähtöisen tutkimuksen perusmenetelmä, joka soveltuu sekä kirjoitetun että suullisen kommunikaation analysointiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä. Sisällönanalyysin tavoitteena on tiivistää kerätty tutkimusaineisto niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla lyhyesti ja yleistävästi tai että tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet saadaan selkeästi esille.⁹¹

⁹⁰Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 39.

⁹¹Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 21, 23.

Laadullisen sisällönanalyysin voi toteuttaa puhtaasti aineisto- tai teorialähtöisesti tai molempia lähtökohtia yhdistellen. Tässä tutkimuksessa analyysi on yhdistelmä aineisto- ja teorialähtöisyyttä. Tuomi ja Sarajärvi kutsuvat tällaista analyysin toteutusta teoriaohjaavaksi analyysiksi. Tässä sisällönanalyysin muodossa aineiston analysoinnissa edetään aluksi kuten aineistolähtöisessä analyysissä, mutta jossain vaiheessa mukaan otetaan teoria, teoreettinen malli tai valmis käsitejärjestelmä. Tällaisessa analyysissä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta kyse ei ole niinkään teorian testaamisesta kuin uusien ajatusurien aukomisesta. Tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja olemassa oleva valmis malli, joita pyritään yhdistelemään toisiinsa.⁹²

Teoriaohjaava analyysi antaa mahdollisuuden lähestyä aineistoa sen omilla ehdoilla. Aineiston sovittaminen valmiiseen malliin tai jäsennykseen tehdään vasta analyysin edistyessä.⁹³ Sisällönanalyysi etenee prosessina, jossa voidaan erottaa kuusi vaihetta: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä analyysin luotettavuuden arviointi. Analyysiprosessin eri vaiheet eivät välttämättä etene järjestyksessä vaiheesta toiseen vaan ne voivat limityä toisiinsa ja tapahtua samanaikaisesti.⁹⁴

Tutkimusaineiston valinta tapahtui kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2010 valitsin aineistoon 17 herättäjäjuhlilla pidettyä seurapuhetta. Aineiston sisältö ja koko oli vielä tuossa vaiheessa avoin kysymys, koska tutkimustehtävä ei ollut vielä jäsentynyt lopulliseen muotoonsa. Tässä toteutui laadulliselle tutkimukselle ominainen ilmiö, että tutkimuskysymykset muuttuvat tai muotoutuvat tutkimusprosessin aikana, kun tietämys kirjallisuuden, aiemman tutkimuksen ja aineiston välisen vuorovaikutuksen seurauksena kehittyy.⁹⁵ Harkitsin aineistoon myös muunlaisia sielunhoidollisuuteen liittyviä tekstejä, esimerkiksi Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirjoissa tai Hengellisessä kuukauslehdessä julkaistuja kirjoituksia.

Aineistoon tutustuminen alkoi tuossa vaiheessa. Pehdyin puheisiin lukemalla niitä useampaan kertaan ja samanaikaisesti jatkoin myös tutkimuksen viitekehysten hahmottelua ja jäsentämistä. Luin puheita aluksi ilman etukäteen mietittyä yritystä jäsen-

⁹²Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.

⁹³Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.

⁹⁴Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 24.

⁹⁵Swinton & Mowat, 2006, 54.

tää niiden sisältöä vielä millään tavalla. Tällaisen lukemisen tuloksena hahmottui alustava käsitys puheista. On ilmeistä, että jo tässä alustavan lukemisen vaiheessa huomioni kiinnittyi puheissa sellaisiin kohtiin, joissa tunnistin asioita ja näkökulmia, joita olin pohtinut tutkimuksen taustassa. Tämän aineiston ja taustan välisen ”vuoropuhelun” seurauksena kiinnostuin Owe Wikströmin hahmottelemasta sielunhoitokeskustelun jäsenyyksestä.

Wikström on sielunhoidon ulottuvuuksia kuvaavassa mallissaan tarkoittanut yksityistä sielunhoitajan ja konfidentin välistä keskustelua.⁹⁶ Totesin, että malli voisi olla käyttökelpoinen ja kokeilemisen arvoinen myös seurapuheiden sisällönanalyysin jäsenyyksenä. Näiden pohdintojen tuloksena myös tutkimustehtävä jäsenyi lopulliseen muotoonsa ja varmistuin siitä, että tutkimuksessa on perusteltua keskittyä pelkästään seurapuheiden tutkimiseen. Täydensin aineistoa keväällä 2011 valitsemalla siihen vielä 13 herättäjäjuhalla pidettyä puhetta. Ensimmäisessä vaiheessa valitsemieni puheiden perusteella arvioin, että 30 puheen aineisto olisi riittävä, jotta puheista voisi tehdä jonkinlaisia yleistäviä päätelmiä ja tulkintoja.

Sielunhoito voidaan Wikströmin mukaan kiteyttää neljäksi ulottuvuudeksi: huolenpidoksi, harkinnaksi, tulkinnaksi ja syventämiseksi.⁹⁷ Näistä Wikströmin hahmottelemista ulottuvuuksista muodostin aineiston analyysirungon, joka ohjasi aineiston pelkistämistä ja luokittelua. Aineiston pelkistämisessä aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennainen pois ja etsitään jäsenyyksen kannalta olennaisia ja kuvaavia ilmaisuja, jotka merkitään tai erotetaan aineistosta. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään tai luokitellaan siten, että aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset käydään läpi etsien niistä samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samaan asiaan liittyvät ilmaiset kootaan ja yhdistetään luokaksi, joka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä.⁹⁸ Tässä tapauksessa nimesin luokat Wikströmin hahmottelemien sielunhoidon ulottuvuuksien mukaan huolenpidoksi, harkinnaksi, tulkinnaksi ja syventämiseksi.

Analyysirungon strukturoinnin asteesta riippuu, kuinka tarkasti tai väljästi se analyysia ohjaa.⁹⁹ Hyödynsin Wikströmin mallia väljästi aineiston analyysirunkona. Wik-

⁹⁶Wikström 2000, 267.

⁹⁷Wikström 2000, 268; Geels & Wikström 2009, 351-352.

⁹⁸Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-110.

⁹⁹Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 30-31.

strömin laatimat yleisluontoiset kuvaukset sielunhoidollisen keskustelun ulottuvuuksista toimivat suuntaviivoina tutkimusaineiston pelkistämässä ja ryhmittelyssä. Analyysirungon väljyydestä johtuen analyysiin jäi runsaasti tilaa aineistolähtöiselle tulkinnalle. Aineiston jäsenyyksen tarkentuminen pienemmiksi alaluokiksi tai ryhmiksi on tapahtunut aineistosta käsin. Kuvaukset analyysin pelkistämisen ja luokitteluvaiheen lähtökohtana käytetyistä sielunhoidollisen keskustelun ulottuvuuksista Wikströmin mukaan löytyvät tuloslukujen yhteydestä.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tarkasteltaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kysymykset voivat kohdistua kahdelle eri tasolle. Teknisen luotettavuuden arvioinnissa huomio kohdistuu tutkimusmetodien yksityiskohtiin. Ainoastaan tällä tasolla tapahtuvaa luotettavuuden tarkastelua on kritisoitu siitä, että taustalla on objektivistinen oletus yhdestä ainoasta konkreettisesta todellisuudesta, jota tutkimuksessa tavoitellaan. Laadullisen tutkimuksen taustalla on kuitenkin useimmiten relativistinen näkemys tiedosta ja totuudesta. Tällöin oletuksena on, että tutkimuksella ei tavoiteta objektiivista totuutta vaan yksi mahdollinen totuus, tietty näkökulma tutkitusta ilmiöstä. Tällainen oletus asettaa luotettavuuden arvioinnin kriteerit toiselle tasolle. Pelkästään tekninen käytettyjen metodien luotettavuuden selvittäminen ei ole mielekäästä vaan arviointi on kohdistettava koko tutkimusprosessiin.¹⁰⁰

Tutkimusaineiston laatu on tutkimuksen luotettavuuden kannalta hyvin keskeinen tekijä. Aineiston laadussa on kysymys siitä, että tutkittava ilmiö on tavoitettavissa aineistosta.¹⁰¹ Herättäjäjuhilla pidettyjen seurapuheiden valitseminen tutkimuksen aineistoksi on tehty tämä näkökohta huomioiden. Herännäisyydessä sielunhoidon ajatellaan toteutuvan erityisesti perinteisissä herännäisseuroissa. Seurapuheiden valinta tutkimuksen aineistoksi tuntuu perustellulta valinnalta luotettavuuden kannalta. Avoimeksi kysymykseksi jää edelleen, olivatko aineiston valinnassa käytetyt kriteerit sellaiset, että kaikista mahdollista tarjolla olleista seurapuheista aineistoon valikoituivat ne, joissa esiintyvä sielunhoidollisuus on nimenomaan herännäisyyden sielunhoidollisuutta.

¹⁰⁰Tynjälä 1991, 388, 390.

¹⁰¹Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 36.

Tutkimuksen luotettavuus on sidoksissa myös tutkijaan, hänen motiiveihinsa ja arvostuksiinsa ja reflektiivisyyteen niiden suhteen.¹⁰² Eskola ja Suoranta puhuvat laadullisen tutkimuksen hypoteesittomuudesta tarkoittaen sitä, että tutkijalla ei ole etukäteen lukkoon lyötyjä olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Tällä ei tarkoiteta sen sivuuttamista, että aikaisemmilla kokemuksillamme on vaikutusta havaintoihimme. Niiden ei tulisi kuitenkaan rajoittaa tutkimuksellisia valintoja ja toimenpiteitä.¹⁰³ Motiivini tämän tutkimuksen suhteen ovat vahvasti sidoksissa oppimiseen. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti myönteinen kiinnostukseni sekä sielunhoitoa että herännäisyyttä kohtaa. Keskeisin tavoitteeni tämän tutkimuksen suhteen on ollut sielunhoitoa ja herännäisyyttä koskevan tietämykseni lisääminen ja syventäminen, joten rohkenen ajatella, että ainakaan tutkijan osalta tässä tutkimuksessa tuloksiin ei ole päädytty vain ennestään tiedettyä todentamalla.

Osa laadullisen tutkimuksen arviointia on analyysin kattavuuden arvioiminen. Analyysin kattavuudessa on kyse siitä, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta.¹⁰⁴ Toisin sanoen tässä on kysymys siitä, onko tutkija onnistunut aineiston pelkistämässä niin, että se kuvaa mahdollisimman luotettavasti tutkittavaa ilmiötä.¹⁰⁵ Tämän arviointiin lukijalla on mahdollisuus, jos hän kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä ja hänellä on mahdollisuus hyväksyä tai kyseenalaistaa tehtyjä tulkintoja. Analyysin arvioitavuutta lisää luokittelu- ja tulkintasääntöjen nimenomaisesti. Nimenomaistaminen on mahdollista muun muassa siten, että tulkintojen ohella tekstiin liitetään aineistokatkelmia, joihin tulkinnat perustuvat.¹⁰⁶ Tässä tarkoituksessa seuraavaksi esitettävissä tuloslukuissa on runsaasti sitaatteja tutkimusaineiston seurapuheista. Toiseksi niiden tehtävä on toimia aineistoa kuvaavina esimerkkeinä.

¹⁰²Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 36; Swinton & Mowat 2006, 60-61.

¹⁰³Eskola & Suoranta 1998, 19.

¹⁰⁴Mäkelä 1990, 53.

¹⁰⁵Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 36.

¹⁰⁶Eskola & Suoranta 1998, 217.

4 HUOLENPITO

4.1 Kuulijoiden puhutteleminen

Huolenpidossa sielunhoidon ulottuvuutena on Owe Wikströmin mukaan kysymys siitä, että sielunhoitaja kohtaa lähimmäisen, jota on kunnioitettava riippumatta hänen uskonnollisesta, ideologisesta tai moraalista vakaumuksestaan. On kyse toisen huomaamisesta ja nostamisesta, arvostamisesta ja tukemisesta, hyväksymisestä, vahvistamisesta ja ilahduttamisesta. Toisin sanoen sielunhoitajan ensisijainen tarkoitus on tarjota inhimillistä lämpöä ja ymmärtämystä – ei parantaa tai muuttaa ihmistä jotenkin.¹⁰⁷

Tutkimusaineistossa huolenpito ilmeni muun muassa siinä, miten puhujat puhuttelivat kuulijoita, miten he huomioivat kuulijoiden erilaisia elämäntilanteita ja -vaihteita, miten he asettuivat puheissa kuulijoiden rinnalle ja miten he pyrkivät rohkaisemaan ja ilahduttamaan kuulijoita. Tällaisia asioita ja ajatuksia sisältäneet ilmaukset luokiteltiin tähän huolenpidon luokkaan.

Herättäjäjuhlien seurapuheissa puhujat aloittivat puheensa joko lähtemällä erilaisin tavoin suoraan asiasta liikkeelle tai osoittamalla puheen alussa puhuttelun kuulijoille. Tässä suhteessa vaihtelua ilmeni sen mukaan, missä monista herättäjäjuhlien seuroista puhe oli pidetty. Kaikki aineistoon kuuluneet viisi puhetta, jotka oli pidetty herättäjäjuhlat virallisesti avaavissa aattoseuroissa, alkoivat kuulijoiden puhuttelulla. Kaikkiaan aineiston 30 puheesta 12 alkoi kuulijoiden puhuttelulla. Seuraavilla tavoilla puheissa tervehdittiin kuulijoita:

Kokoontunut herättäjäjuhla-äki, hyvät kuulijat!
Odotettu juhlavieras!
Hyvä juhlavieras!
Hyvä aattoseuroihin kokoontunut juhlaansa!
Vaivattu sanankuulija, kalliit juhlavieraat!
Hyvä ystävä.
Hyvää huomenta rakkaat ystävät.
Hyvät ystävät.
Hyvä juhlaansa.
Rakkaat juhlavieraat.
Hyvä juhla-äki, veljet ja sisaret.

¹⁰⁷Wikström 2000, 302; Geels & Wikström 2009, 351.

Markku Heikkilä totesi maailmansotien välisen ajan herännäissaarvoja tarkastelleessa tutkimuksessaan, että ”ystävä” ja ”ystäväkansa” olivat keskeisiä välineitä heränneiden ryhmäidentiteetin ilmaisemisessa.¹⁰⁸ ”Ystävä” tai ”ystävät” puhuttelua käytettiin tämän tutkimuksen aineistoon kuuluneissa puheissa varsin niukasti. Kolme puhetta alkoi tällaisella puhuttelulla ja joissakin puheissa sitä käytettiin välillä puheen edetessä. Ehkä tässä näkyy tietoisuus siitä, että herännäisyyden suurimpaan vuosittaiseen tapahtumaan osallistuvista varsin iso osa on vain löyhästi tai ei lainkaan herännäisyyteen sitoutuneita.¹⁰⁹ Nämä kuulijat voisivat kokea voimakkaan ryhmäidentiteetin korostamisen häiritsevänä tai ulkopuolelle sulkevana.

Herättäjäjuhlien aattoseuroissa pidetyissä puheissa oli sellaista kuulijoiden huomioimista, jota ei ollut muissa puheissa. Niissä keskityttiin toivottamaan kuulijat tervetulleiksi juhlille, kerrottiin juhla järjestelyjen etenemisestä ja kiitettiin järjestelyihin osallistuneita vapaaehtoisia.

Me järjestäjät emme voi tänään kätellä kaikkia teitä juhluvieraita, mutta hiljainen rukouksemme on, että itse juhkakenttä voisi olla yksi suuri molemmiin käsin teidät vastaanottava, lämmin kädenpuristus, joka kertoo: Sinua, juuri sinua on odotettu. Tätä kädenpuristusta ovat penkkirivistöt, jotka odottavat istujaansa, pienet ja suuret sillat, siunaava sateenkaari ja koivurivistöjen keskelle kohonnut rosoinen risti, joka yltiöpäisesti kohottaa Jumalan lupauksen särkyneen elämän ylle.

Ikola 2000

Näitä juhlia on järjestetty suurella rakkaudella. Muutoin emme olisi jaksaneet. Olemme ajatelleet rakkaudella sinua juhluvieras. Olemme pyrkineet järjestämään kaiken parhaan kymmene mukaan niin, että juhlillemme olisi hyvä tulla ja juhlilla olisi hyvä olla Jumalan sanan ja Siionin virsien hoidettavana.

Viita 2004

Voit nyt olla hiljaa itsesi kanssa ja Jumalan edessä käydä läpi asioitasi. Kaikki on sitä varten valmista. On ollut ilo porukalla tehdä puitteita sille. Se on ollut etuoikeutemme. Olet lämpimästi tervetullut ... herättäjäjuhlille!

Harvala 2006

Seurapuheiden väliltä löytyisi todennäköisesti muitakin eroavaisuuksia sen perusteella, onko puhe pidetty aatto-, aamu-, päivä-, lähetys-, ilta- tai päätösseuroissa. Sellaista vertailua ei kokonaisuudessaan 30 puheen aineistossa ollut mielekästä tehdä.

Keitä kuulijat ovat? Huolenpidon ulottuvuus tuli ilmi myös siten, että puheet osoittivat puhujien pohtineen herättäjäjuhlille osallistujia ja heidän elämäntilanteitaan monista näkökulmista. Tavalla tai toisella puheissa pyrittiin ottamaan huomioon se, että

¹⁰⁸Heikkilä 1984, 35.

¹⁰⁹Salomäki 2010, 249-250.

herättäjäjuhlille osallistuu erilaisissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa olevia eri-ikäisiä ihmisiä, jotka tulevat juhlille omine kokemuksineen ja tuntemuksineen.

Meitä on täällä perheellisiä ja yksin eläviä. Paikalla on niitä, jotka ovat löytäneet elämänsä ihastuksen. Ystäväkansa on liittynyt mukaan ihmissuhteissaan karille ajaneet. Ystävien joukossa on niitä, jotka ovat hyväkselleet elämäkumppanin, puolison ajan rajan tuolle puolen tai jotka ovat päättäneet kulkea eri teitä. Näillä juhlilla seurapenkistä toivottavasti ovat paikkansa löytäneet myös uusioperheet ja ne, jotka katsovat kuuluvansa pieneen vähemmistöön valtavirtojen ihmissuhdeverkostoissa.

Juntunen 2005

Näille ... herättäjäjuhlille on kokoontunut kymmentuhatpäinen joukko ihmisiä erilaisine elämäkokemuksineen ja -kohtaloineen. Tänne on tultu perheen kanssa ystävien ja suvun seuraan. On tultu iloisin mielin. Tänne on tultu ensimmäistä kertaa yksin läheisensä menettäneenä. On tultu surun ja murheen painamana. Tänne on tultu tuoreen elämäkumppanin kanssa käsi kädessä. On tultu onnellisina ja voimaa uhkuen. Tänne on tultu kumppanina kuolettava sairaus. On tultu peloissaan. Tänne on tultu täynnä elämänuskoa. On tultu toiveissaan. Tänne on tultu romuttuneiden elämänsuunnitelmien kanssa. On tultu toivottomina.

Mattila 2006

Saatat olla ihmisten keskellä tai voi olla, että olet joutunut paikkaan, jossa turvaa tuoneita läheisiä ei nyt ole. Saatat olla siellä kirkon suojaisan seinän juurella tai kenties jossain kauempana avoimen taivaan alla. Kätesi voi olla kiinni ratissa tai ehkäpä istut pelkääjän paikalla. Saatat olla katsomassa eteenpäin, nuoruuden ilon ja voimien tunnossa tai istumassa kipujen keskellä penkillä, jolla maan vetovoima tuntuu jo voimakkaana.

Julkunen 2010

Monin tavoin puheissa tuotiin esille oletus siitä, että kuulijakunnassa on hyvin erilaisissa tilanteissa olevia ihmisiä. Edellä olevissa aineistokatkelmissa on pyritty huomioimaan kuulijakunnan moninaisuus. Puheista löytyi myös toisenlaista tapaa kuulijoiden erilaisten lähtökohtien huomioimisessa. Monissa puheissa osoitettiin muutamalla sanalla huomiota jollekin tietylle ihmisryhmälle. Tällä tavalla puheissa tulivat huomioituiksi muun muassa lapset, lapsettomuudesta kärsivät, lähiaikoina läheisensä menettäneet ja ensimmäistä kertaa herättäjäjuhlille tulleet.

4.2 Rinnalle asettuminen

Herännäisseurojen seurapuheista todetaan, että ne rakentuvat Sanan ja puhujan elämäkokemuksen varaan siten, että puheiden sävy on rinnalla kulkijan.¹¹⁰ Tämä rinnalla kulkemisen ajatus on keskeinen myös Wikströmin sielunhoidon tarkastelussa. Huolenpidossa on kysymys lähimmäisyydestä ja eläytymisestä, joita kuvaa hyvin sanonta ”kulkea yhdessä toisen kanssa kappale elämän matkaa.”¹¹¹

¹¹⁰Mitä herännäisyys on? [<http://www.h-y.fi>]

¹¹¹Wikström 2000, 301-302.

Tutkimusaineiston herättäjäpuheissa rinnalla kulkemisen ajatus ilmeni konkreettisesti me -muotoisena puheena. Monikon ensimmäistä persoonapronominia me ja sen mukaisia sijapääätteitä ja taivutuksia käytettiin 29 seurapuheessa. Ainoastaan yksi aineiston puheista oli kirjoitettu johdonmukaisesti alusta loppuun saakka minä -muotoon. Sekin oli kuitenkin sävyltään ja sisällöltään sellainen, että se tarjosi kuulijalle samaistumisen mahdollisuuden. Me -muotoisessa puheessa puhuja liittyy itsensä osaksi kuulijakuntaa, ja toisaalta se rakentaa ryhmäidentiteettiä osallistujien keskuuteen. Tämä on neutraalimpi tapa ryhmäidentiteetin luomiseen ja vahvistamiseen kuin herännäisyyden perinteinen ”ystävät” -puhuttelu, joka voi sulkea kuulijakunnasta ulkopuolelle ne, joiden sitoutuminen herännäisyyteen on löyhää tai sitä ei ole lainkaan.

Ihmisen elämä ei ole helppoa ja ongelmatonta. Omat voimavarat ovat rajalliset ja itse kukin kohtaa elämässään asioita ja tilanteita, joista ei selviydy yksin ja omin voimin. Kärsimys, kivut ja vastoinkäymiset ovat seuralaisia ihmisen elämässä. Näiden tunteiden jakamisessa puhujat vertauskuvallisesti asettuivat seurapenkkiin kuulijoiden rinnalle.

Meidän ei kuitenkaan tarvitse olla uppoavassa laivassa, että ymmärtäisimme, mitä on joutua syvyyksiin. Kyllä maailma on meitä jokaista myllyttänyt. Olemme karvaasti saaneet huomata, että tässä maailmassa on pahuuden, kärsimyksen ja toivottomuuden syvä kuilu. Tämä syvyys uhkaa nielaista meistä jokaisen.
Ritari 1999

Elämä tuo paljon kipua ja surua. Joskus olemme solmussa itsemme kanssa, joskus kitkerän, katkeran pettyneitä muihin, välillä maailma tuntuu pahalta – jopa kohtuuttomalta, pelot varjostavat arkeamme, menetämme rakkaita läheisiämme ja murehdimme lapsistamme. Sielussamme on haavoja, joita on vaikea parantaa ja lähes mahdoton unohtaa.
Jormakka 2000

Tällainen myötäelämisen ja jakamisen tunto piirtyi aineistosta selkeästi näkyviin. Toiset puhujat ilmaisivat tämän lähtökohdan niukemmin, muutamalla sanalla tai yhdellä rivillä, toiset puhujat kiinnittivät siihen enemmän huomiota. Yhdessäkään puheessa sitä ei jätetty kokonaan huomioimatta.

Toinen kohta seurapuheissa, joissa ilmaistiin puhujien istuvan samalla penkillä kuulijoiden kanssa samassa tilanteessa, oli siinä, kun puheissa kuvailtiin, millainen ihminen on. Seurapuheiden piirtämä kuva ihmisestä ei ole valoisa tai optimistinen. Ihmisen keskeneräisyys, monenlaiset puutteet ja rajallisuus tulivat puheissa monin tavoin

kuvatuksi. Synkkyystään huolimatta kuvaukset eivät olleet tuomitsevia ja ankaria vaan sävy oli toteava: tällaisia *me* ihmiset olemme.

Meille ei mikään riitä, ei mikään. Tunnusomaista on levoton, hengästyttävä rientäminen eteenpäin, kiirehtiminen kohti yhä vain uusia päämääriä heti kun yksi on saavutettu. Taaksemme jääneen tien varret ovat täynnä hylättyjä totuuksia – aikanaan kiihkeästi tavoiteltuja, mutta saavutettuina nopeasti vanhoiksi ja kelvottomiksi julistettuja.

Elenius 2000

Ilman Jumalaa, ilman hänen hyvyyttään ja läsnäoloaan, jumalattomina monet unelmamme vääristyvät, muuttuvat itsekkäiksi, pelkäämään omaa hyvää ja omaa etua ajaviksi ja kääntyvät toisiaan vastaan. Unelmamme voitosta rakentuvat niin helposti pelkäämään pettäväälle pohjalle, sille joka katoaa ja häviää. Siinä kamppailussa viemme pahimmillaan elintilan muilta ja koko luomakunta sairastaa. Siinä ei ole lopulta voittajia, pelkäämään häviäjiä. Tähän omaan mahdottomuuteemme me kaipaamme tänäänkin muutosta.

Juntunen 2007

Me emme näe niin syvälle kuin Jumala näkee toisen asemaan ja olosuhteisiin. Me emme kykene ottamaan huomioon kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lähimmäisemme elämään. Me emme kykene hänen laillaan paneutumaan emmekä asettumaan toistemme asemaan ja osaan. Jäämme omalle kannallemme, yläpuolelle toista, ulkokohtaiseen asemaan toiseen nähden. Hirsi omassa silmässä kurottaudumme omahyväisinä ottamaan roskaa toisen silmästä. Otamme tuomarin roolin. Meiltä jää näkemättä omat puutteemme.

Elenius 2004

Jälkimmäisessä sitaatissa puhutaan herännäisyyden sielunhoidollisuuden kannalta hyvin keskeisestä asiasta, suhtautumisesta toiseen ihmiseen. Puheessa muistutetaan siitä, kuinka helposti ihminen lähtee arvioimaan ja arvostelemaan toisen ihmisen elämää, vaikka huomion tulisi kohdistua omaan itseen ja oman elämän kompastuskiiviin. Huotari on todennut, että herännäisyydessä kristillinen kilvoitus on nöyrää ”alatiien kulkemista”, jolla ei uskaltauduta tuomitsemaan toisia, kun omakin tila nähdään vajavaisena ja parantamista tarvitsevana.¹¹² Elenius ilmaisee tämän ajatuksen seuraavasti: ”*Oman viheliäisyyden tunto pitää pienellä paikalla, jolla pyhää ja vanhurskasta Jumalaa tohtii lähestyä vain osaamattomana ja köyhänä, ja jolla toiselle voi puhua synnistä vain alhaalta päin ja viereen samanlaisena asettuen.*”¹¹³

Oman hengenliikkeemme taidolliset neuvojat ovat meitä opettaneet: hengellisillä asioilla ei leikitä, ei käydä toistemme kimppuun, ei, sillä meistä ei ole mestareiksi. On yksi ainut Mes-tari, jonka jalanjäljissä ei kukaan ihmisistä syntynyt voi kulkea – ainoastaan hapuilla ja poispoiketa jatkuvasti.

Järvi 2000

Kun arjen kilvoittelu ja parannuksenteko asetetaan silmiemme eteen arvioitavaksi, ei kovin monella enää riitä rohkeus tehdä minkäänlaista jakoa ulkopuolisiin ja sisäpuolisiin.

Ikola 2000

¹¹²Huotari 1981, 79.

¹¹³Elenius 1996, 63-64.

Me olemme niin tuomittuja, ettei meille jää minkäänlaista varaa lausua tuomioita toisistamme. Olemme kaikki saman kadotustuomion alaisia ja Jumalan armosta yhtäläillä riippuvaisia.
Elenius 2004

Hyvin johdonmukaisesti läpi koko aineiston puheista välittyi ajatus, että puheiden pitäjät ovat samassa tilanteessa kuulijoidensa kanssa; keskeneräisinä ja vajavaisina ihmisinä jakamassa elämän kipeitä tunteja ja kysymyksiä. Tässä suhteessa aineistosta löytyi samanlaista sielunhoidollisuutta kuin Heikkilän herännäissaarvoja käsittelevässä tutkimuksessa. Siinä saatujen tulosten mukaan puheen tekee sielunhoidollisesti painottuvaksi se, että pappi asettaa itsensä samalle tasolle kuulijoiden kanssa. Sen perustana on Paavo Ruotsalaiseen palautuva sielunhoitonäkemys, jonka mukaan Jumalan edessä kohtaa aina kaksi vaivattua ihmistä.¹¹⁴ Tähän tutkimukseen kuuluneiden herättäjäjuhlapuheiden perusteella vaikuttaa siltä, että tästä Ruotsalaisen sielunhoitonäkemystä pidetään edelleen kiinni.

Vierelle asettumista kuvaavat ilmaisut kertovat myötäelämisestä ja huolenpidosta, mutta ne ovat myös puhujan käyttämä retorinen keino puheen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Jari Jolkkosen mukaan kuulijoiden rinnalle asettumisella on merkitystä sanoman vastaanottamisen kannalta. Kuulijat ovat vastaanottavaisempia puheen sanoman suhteen, kun puhuja sisällyttää itsensä samaan joukkoon kuulijoiden kanssa. Kuulijat on helpompi saada mukaan pohtimaan omia heikkouksia ja kaipaamaan evankeliumin iloa ja lohdutusta, jos puheesta välittyy myönteinen vierelle asettumisen sävy.¹¹⁵

4.3 Tukeminen, rohkaiseminen ja ilahduttaminen

Tutkimusaineiston puheissa kuulijoiden rinnalle asetuttiin varsin synkissä merkeissä jakamaan elämän raskaita tunteja. Huolenpidon ulottuvuuteen kuuluu Wikstömin mukaan myös sellainen, joka vahvistaa, rohkaisee ja ilahduttaa ihmistä. Myös Kettunen on todennut opetuksen, julistuksen tai muun yhteisen toiminnan olevan sielunhoidollista silloin, kun se on ihmistä hoitavaa ja tukevaa. Pelkkä ahdistuksen jakaminen ei vielä hoida kuulijoita.¹¹⁶

¹¹⁴Heikkilä 1984, 38.

¹¹⁵Jolkkonen 2001, 201.

¹¹⁶Kettunen 1980, 6; 1997, 51.

Kaikista puheista löytyi sellaista asioiden tarkastelua ja ilmauksia, jotka on tulkittavissa kuulijaa ja hänen hengellistä elämäänsä rakentaviksi ja tukeviksi. Tässä yhteydessä tutkimusaineistosta on kuitenkin erotettu vain ne ilmaukset, joissa on erityisen vahva rohkaisemisen tai ilahduttamisen sävy. Tällaisia ilmauksia löytyi toivotuksista tai toivomuksista, jotka liittyivät herättäjäjuhlien tehtävään tai tarkoitukseen.

Uskonpuhdistajamme korosti, että Jumala ei vaadi meiltä sellaista, mitä meillä ei ole. Sen sijaan hän antaa sen, mikä meiltä puuttuu. Hoitakoon Hyvä Jumala näillä juhlilla meitä sillä rauhalla ja rakkaudella, jota ei voi rahalla ostaa eikä älyllä hankkia tai muilla omilla ponnisteluilla saavuttaa. Tulkoon viikonlopun aikana kohtaamiset, virsi ja Sana kerta toisensa jälkeen meille jokaiselle vahvistukseksi ja pelastukseksi.

Jormakka 2009

...että taivaallinen Isämme ottaisi syliinsä, hoitaisi ja rauhoittaisi rauhatonta sydäntämme. Toivottavasti Hän on saanut huojentaa raskautettuja, nostaa alaspainettuja, rohkaista arkoja, vapauttaa syyllisyydestä, antaa armon käydä oikeudesta syntien anteeksi saamiseksi ja virvoittaa uuden elämän voimalla.

Kuusinen 2009

Tällaisissa ilmauksissa puetaan sanoiksi se, miksi herättäjäjuhlia järjestetään ja millaisin odotuksin ihmisten ajatellaan näille juhlille tulevan sekä kannetaan huolta siitä, että odotukset täyttyisivät. Puheiden perusteella ihmisten ajatellaan tarvitsevan lohtua, rohkaisua ja voimaa elämäänsä ja vakuutetaan, että sitä on herättäjäjuhlilla heille tarjolla.

Rohkaiseva sävy on myös sellaisissa ilmauksissa, joissa todetaan ihmiselämään kuuluvat puutteet ja monenlaiset kivut, joiden kanssa kamppaillaan, mutta samalla rohkaistaan katsomaan luottavaisesti eteenpäin. Tällainen henki sävytti koko puheaineistoa, mutta puheiden välillä oli eroa siinä, kuinka selkeästi tämä viesti oli erotettavissa omana osionaan puheen kokonaisuudesta.

Sillä elämä on kuluttamista varten. Eräs ajattelija on sanonut:” Minun tehtäväni on elää ja ryvettyä elämässä, ei kontrolloida ja ohjata sitä. Onnellisia ovat ne ihmiset, jotka suostuvat

kohtaamaan kipunsa ja antautuvat elämälle.”

Järvi 2000

Taistellaan hyvien asioiden puolesta. Kilvoitellaan siinä, että tämän hetken maailman menon ja ihmisten surkuttelun sijasta, keskitymme omaan päivittäiseen Jumalan edessä painiskeluun asioidemme kanssa, ilon ja valon kanavana olemiseen kaiken rikkinaisyyden ja haaksirikkoisuuden keskellä. Jumala on aina rakastava ja ymmärryksemme yläpuolella. Kristuksen tähden voimme kaiken energiamme pistää likoon ihmisten keskellä. Jumalan armahdusta ei tarvitse ansaita.

Harvala 2006

Olemmeko me kuulleet täällä ... Jumalan armokutsua ja saammeko me kuulla sitä elämämme ajan, nämä asiat ovat yksin hyvän Jumalamme käsissä. Mutta niinpä vain olemme

mekin. Vaikka tuntisimme itsemme omalla paikallamme täysin kylmiksi ja kauas juosseiksi, emme me ole kuitenkaan joutuneet pois Hänen käsistään.
Julkunen 2010

Kolmannen ryhmän, joissa rohkaisun sävy erityisen selkeästi nousi esille, muodostivat sinä-muotoon kirjoitetut ilmaukset. Heikkilän tutkimuksessa ilmeni, että yksikön toisen persoonan käyttö sanoman kohdistamisessa suoraan kuulijalle oli tärkeä elementti varhaisessa herännäisjulistuksessa.¹¹⁷ Tämän tutkimuksen herättäjäjuhlapuheissa yksittäiselle kuulijalla kohdistettuja sinä pronominia käyttäviä ilmauksia löytyi 15 puheesta. Me -muotoinen puhe hallitsi tutkimusaineiston puheita, mutta tärkeäksi osoittautui myös yksittäisen puhujan puhuttelemisen sinä pronominia käyttäen. Tätä keinoa käytettiin, kun puheessa haluttiin osoittaa erityisen selkeästi rohkaisun sanoja kuulijalle.

Mutta yhdestä asiasta halutaan muistuttaa. Sinun asiasi ja tilanteesi tunnetaan ylhäällä taivaassa. Et ole yksin, kuuluipa kotiisi iloa tai murhetta. Et ole yksin, olipa sydämessäsi onnea tai katkeruutta, silmissäsi ilon tai surun kyneleitä.
Juntunen 2005

Juhlien tunnuksen Sinulla on tulevaisuuden toivo tiivistyy ajatus, joka on syvällisesti muokannut kaikkea sivistystämme. Samalla se on sinulle lupaus siitä, että Jumala rakastaa sinua suurimmalla mahdollisella rakkaudella kaikkina tulevinakin päivinä. Mikään ei sinua tästä rakkaudesta erota.
Elenius 2000

Näissä kaikissa tukemisen ja rohkaisemisen ilmaisuissa on sellaista sanomaa kuulijoille, joka osaltaan vastaa neljänteen tutkimuskysymykseen. Puheissa rohkaistaan elämään kristittyinä.

¹¹⁷Heikkilä 1984, 35.

5 HARKINTA

5.1 Maailma, jossa elämme

Wikströmin mukaan harkinnan ulottuvuus sielunhoidossa tarkoittaa sitä, että luodaan mahdollisuuksia tarkastella ja pohtia kysymyksiä, jotka aina ovat olemassa, mutta jäävät arkisessa elämässä ja sen vaivoissa taustalle. Keskeisiä ovat eksistentiaaliset teemat: aika, kuolema, kärsimys ja tarkoitus. Myös elämän moraaliset näkökulmat voidaan ottaa tarkastelun kohteeksi. Sielunhoitaja auttaa ihmistä huomioimaan, tiedostamaan ja kriittisesti tarkastelemaan elämän tarkoitusta ja päämäärää. Ihminen voi itseään tutkistellen pohtia, mihin hän on ”elämänsä ankkurin” kiinnittänyt.¹¹⁸

Tutkimusaineiston analysoinnissa harkinnan luokkaa tai teemaa on laajennettu siihen nähden, kuinka Wikström sen hahmottelee. Harkinnan ulottuvuuden tiivistetyssä kuvauksessa Wikström rajaa harkinnan eksistentiaalsiin teemoihin ja eettisiin kysymyksiin. Tällaisessa rajauksessa pitäytyminen olisi tarkoittanut, että suuri joukko seurapuheissa esille nostettuja ja pohdittuja aiheita ja asioita olisi rajautunut analyysin ulkopuolelle.

Tutkimusaineistosta löytyi *maailma, jossa elämme* -otsikon alle suuri joukko erilaisia asioita ja aiheita, joita puheissa käsiteltiin. Ne toimivat lähtökohtina tai näkökulmina, joiden kautta puheissa edettiin kohti uskon ja hengellisen elämän kysymyksiä. Nuo asiat ja aiheet ovat sellaisia, joita ihmiset kohtaavat ja pohtivat omassa elämässään, lähipiirissään tai jotka tulevat tutuiksi julkisen keskustelun kautta. 25 seurapuhetta piti sisällään erilaisia maallisen elämän kysymyksiä, ongelmia ja huolenaiheita. Seuraavat asiat nousivat puheissa esille:

Kirkon tehtävä ja asema yhteiskunnassa
Talkootyö Inkerissä ja Virossa kirkkojen jälleenrakennuksessa
Kasvattajien vaikeudet muuttuvassa maailmassa
Ehdottoman oikeassa olemisen vaarat eri yhteyksissä
Työttömyys
Velkaantuminen
Yksinäisyys
Väkivalta
Päihdeongelmat
Mielenterveysongelmat

¹¹⁸Geels & Wikström 2009, 351-352.

Alueellinen eriarvoisuus
Kristityksi tunnustautumisen vaikeus tässä ajassa
Maapallon tulevaisuuden uhkakuvat
Postmodernin ajan tunnusmerkit
Uskonnollisuuden muutokset
Ihmisen vastuu elämäntapavalinnoista ja niiden seurauksista
Luonnon saastuminen, luonnonvarojen ehtyminen
Kerjäläisongelma
Heikompiosaisten: köyhien, sairaiden, vammaisten, maahanmuuttajien, seksuaalivähemmistöjen, syrjäytyneiden, lasten ja vanhusten kohtelu yhteiskunnassa
Perheiden vaikeudet
Epävarmuus ja turvattomuus
Työelämän ongelmat
Juurettomuus
Aineellisen hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen
Välinpitämättömyys
Vastuu yhteisessä päätöksenteossa
Ihmisarvon välineellistyminen
Kielenkäytön löystyminen
Kirkosta eroaminen
Uskonnollinen kieli
Sukupolvien hengellisen perinnön merkitys
Herännäisyyden suhde kirkkoon

Osa luettelon aiheista on sellaisia, joita tarkasteltiin monissa puheissa. Toisaalta aiheistossa oli joitakin puheita, joissa otettiin esille useita luettelon aiheista.

Kettunen on todennut, että sielunhoito ei tarkoita vain uskonnollisten kysymysten pohtimista vaan koko elämän hoitamista Jumalan edessä Hänen läsnäolostaan tietoisena.¹¹⁹ Tutkimusaineiston puheissa tämä lähtökohta on nähtävissä. Viisi kuudesosaa puheista ei rajaudu vain uskon ja hengellisen elämän kysymyksiin vaan niissä huomioidaan paljon laajemmin sitä todellisuutta, jossa kuulijakunta elää. Monipuolisesti elämää ja ympäröivää todellisuutta tarkastelevat puheet tarjoavat heterogeeniselle kuulijakunnalle mahdollisuuksia löytää yhtymäkohtia omaan elämään ja sen kysymyksiin. Silloin voi toteutua Gothónin ajatus sielunhoidosta tilana, jossa ihminen voi tarkastella elämäänsä ja jäsentää sen eri palasia.¹²⁰

Maallisen ja hengellisen yhdistäminen puheessa mahdollistaa hengellisten oivallusten tekemisen. Tällaiset oivallukset auttavat näkemään sen, että hengellinen ja maallinen eivät ole irrallaan toisistaan vaan Jumala toimii ja vaikuttaa juuri niissä konkreettisissa elämäntilanteissa ja ympäristöissä, joissa ihmiset elävät. Hengelliset oival-

¹¹⁹Kettunen 1980, 2.

¹²⁰Gothóni 2007, 258.

lukset ovat kontekstuaalisia, mutta samanaikaisesti ne auttavat näkemään Jumalan todellisuutta ja ihmisen paikan siinä laajemmin.¹²¹

Juuri siksi me tarvitsemme toivoa, joka kantaa odotuksen aikana ja antaa voimaa asioidemme vireilläolon vaiheeseen. Vanhastaan on sanottu, että toivo on lääke, jota ihmiskunta eniten tarvitsee. Toivo on yleislääke, joka tehoaa rauhattomaan sydämeen, uuvuttavaan ahdistukseen ja väsyneeseen mieleen. Toivo on täsmälääke, joka auttaa kiukuttelevien lasten, vihlovan kivun, kiireisten työpäivien tai tylsistyttävän tasaisuuden helteessä. Ilman toivoa ihminen ei jaksaa. Toivon Jumala kantaa meitä huomiseen, kohti tulevaisuutta.
Jormakka 2000

Tutkimusaineiston puheet tarjoavat kuulijoille runsaasti tilaisuuksia hengellisten oivallusten tekemiseen. Laaja kirjo maallisen elämän piiriin kuuluvia asioita tuotuna hengellisten kysymysten tarkastelun yhteyteen todennäköisesti mahdollistaa hengellisten oivallusten tekemisen hyvin erilaisista konteksteista käsin.

5.2 Silmäyksiä julkisivun taakse

Hyvä saarna hengellisen ohjauksen näkökulmasta on sellainen, joka kutsuu kuulijaa oman elämän perimmäisten kysymysten äärelle. Se ei tarkoita yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, luomakunnan tilan tai muiden vaikeiden kysymysten sivuuttamista, vaikka oman hengellisen tilan tutkimisessa on kysymys sisäänpäin kääntymisestä. Elävä hengellisyys on herkkä omantunnon äänelle ja sulkee piiriinsä elämän koko kirjon.¹²² Näiden hyvän saarnan tuntomerkkien valossa voi tarkastella myös seurapuhetta. Tutkimusaineiston puheisiin kuvaus sopii hyvin. Elämän koko kirjon ja kuulijakunnan moninaisuuden huomioimisesta puheissa vähitellen käännetään sisäänpäin kohti oman elämän kysymyksiä ja niihin liittyviä pohdintoja.

Herättäjäjuhlien puheissa suhtaudutaan kriittisesti ulospäin näkyviin hyvän elämän mittareihin. Tällaisen tulkinnan voi aineiston pohjalta tehdä. Puheissa sekä kyseenalaistetaan ulkoisia puitteita ja julkisivuja, joita ihmiset elämässään rakentavat ja ylläpitävät, että pyritään näkemään näiden julkisivujen taakse ihmisten ”todellisiin” tilanteisiin.

Kuinka suuri kiusaus myös meillä on tehdä olemisestamme näytelmää? On ylpeyttä, joka peittelee omaa epävarmuutta. On vaatimattomuutta, joka hakee kuin spanieli toisen hyväk-

¹²¹Heikinheimo 2006, 226-227.

¹²²Heikinheimo 2006, 224-225.

syntää. On ärhäkkyyttä, joka salailee omaa epävarmuutta. On hymyjä ja naurua, joka on vain pintaa, kun raadeltu sydän itkee. On itkua, joka on vain petosta ja vallankäyttöä. On anteeksipyyntöjä, jotka eivät lähde sydäimestä. On anteeksiantamista, jossa sisin hykertelee omaa oikeassa olemistaan. On vahvuutta, jossa ihminen uskottelee pärjäävänsä ilman Jumalaa ja monet askarruttavat elämän kysymykset jäävät kysymättä. On uskonvarmuutta, jossa oma epävarmuus jää käsittelemättä. On näennäistä nöyryyttä, jolla ylpeillään. Ja kuinka monen koko elämästä tulee tuon naamion ja roolin kanssa näytelmää, pelkkää teatteria. Mattila 2008

Ne, jotka eivät anna periksi, taistelevat omasta reviiristään ja ottavat ohjaketket omiin käsiinsä. Jos ei muilla tunnu olevan myönteistä vaikutusta elämään, siihen pyritään vaikuttamaan itse. Yksilöstä tulee oman onnensa seppä. Näköala elämään kaventuu itsekeseiseksi. Ajatusten, pyrkimysten ja tavoitteiden keskiössä on minä. Kuusinen 1999

Elämässä menestymistä ja pärjäämistä ei sinänsä pidetä huonona tai pahana asiana vaan kriittisillä pohdintoilla ohjataan kuulijoita pohtimaan, millaiselle le ”elämän ankkuri” on kiinnitetty. Ulospäin näkyvä ei välttämättä kerro mitään ihmisen sisäisestä tilasta ja todellisuudesta. Eleniuksen mukaan nykyisten seurapuhujien perusoletus kuulijakuntansa tilanteesta on sama kuin aikaisemminkin sukupolville: Ihmisen ei ole hyvä olla.¹²³ Tämä lähtökohta tuotiin puheissa esille kohdistamalla kärkevääkin kritiikkiä vallitsevaa elämänmenoa kohtaan.

Ylensyöneiden tyytymättömyys ei tunne rajoja. Ei ole hyvin töissä eikä kotona. Tympeä tyytymättömyyden rypy syvenee suupielissä ja ahneuden kiilto silmissä. Haalimme lisää työtä tai vapaa-aikaa, rahaa ja tavaraa, arvostusta ja kunnioitusta, elämyksiä ja kokemuksia, ihmissuhteita ja intohimoa. Mattila 2004

Me olemme kaikki paratiisin suojasta karkotettuja ulkopuolisia! Elämme sen maailman imussa, jossa trendikkään ja rennon menon alta kurkistelee tyly ja karu oppi ihmisestä: Ihminen on arvokas vain saavutustensa ja suoritustensa kautta. Ja opin kintereillä hiipii usein armottomuuden, arvottomuuden ja lopulta lohduttoman yksinäisyyden piinaavat tunnot. Sellaisessa taistelussa käy monelle kuin lapsuuden leikkilorussa, sormi kääntyy kohti ja seuraa ilmoitus: sinä joudut pelistä pois, ei sinua tarvita! Ikola 2000

Vallitseviin elämänihanteisiin ja arvostuksiin suhtauduttiin aineiston puheissa kriittisesti, mutta ei tuomitsevasti. Kriittisiin ilmauksiin liittyi yleensä ymmärtävää tarkastelua ja pohdintaa. Tämä ilmeni puheissa ainakin kahdella tavalla. Näissäkään pohdintoissa puhujat eivät livenneet kuulijoiden rinnalta vaan edelleen laskivat kuuluvansa itsekin siihen joukkoon, jolle puhe on osoitettu. Toiseksi ymmärrys rakentuu *maailma, jossa elämme* -ulottuvuudesta puheissa. Puheet eivät irtoa siitä reaalisesta todellisuudesta, jossa ihmiset arkista elämäänsä elävät. Ympäröivän todellisuuden ihmisille asettamat vaatimukset tiedostetaan ja tunnustetaan puheissa. Suojaavat naamiot ja roolit ovat tarpeellisia ja välttämättömiäkin.

¹²³Elenius 1996, 70.

...luonnollinen ihminen ei mitenkään haluaisi tunnustaa omaa avutonta tilaansa itselleen, saati toisille. Kuka meistä olisi valmis tunnustamaan, että kaikki keinot on käytetty, voimat loppuneet ja peli menetetty? Mene nyt tässä armottomassa maailmassa ja tunnusta avuttomuutesi – kohta on paikalla haukkaparvi joka syö raadosta loputkin.
Elenius 2007

Wikström on todennut, että kannustaminen mietiskelevään harkintaan ja väriin elämänratkaisujen tunnistamiseen on arkaluontoinen tehtävä, jossa on parempi väläyttää suuntaa johonkin aiheeseen kuin sanoa suoraan epämiellyttäviä totuuksia.¹²⁴ Tutkimusaineiston puheissa tämä suunnan väläyttäminen ilmenee ihmisten elämää kriittisesti tarkastelevissa pohdinnoissa, joissa on ymmärrystä ilmaiseva sävy. Vaikeista aiheista pyritään puhumaan osoittelematta ja moralisoimatta. Yhdessä puheessa tämä lähtökohta esitettiin rohkaisevana lupauksena kuulijoille.

Ohjelmaan ei kuulu moralisointia, ei piikittelyä epäonnistumisten ajoista eikä voimallisia katumusharjoitusten vaatimuksia.
Jormakka 2009

Toinen tapa suoriutua arkaluontoisesta tehtävästä kuulijoita loukkaamatta tai syyllistämättä on puheen muuttaminen minä -muotoon kaikkein kriittisimpien pohdintojen ja kysymysten kohdalla. Tätä tapaa esiintyi niissä puheissa, joissa otettiin esille sellaisia asioita, joiden kohdistaminen suoraan kuulijoille voisi olla kyseenalaista sielunhoidollisuuden näkökulmasta.

Vaikka parannuksessa on kyse noinkin yksinkertaisesta asiasta, se aiheuttaa meissä syntyisissä melkoista venkoilua. Minun kohdallani parannusenteko onnistuu huonosti. Se on huonoa niin Jumalan kuin lähimmäisten edessä. Milloin minua vaivaa voimattomuus, milloin taas taidottomuus. Tosiasiassa pohjalla taitaa olla perimmäinen haluttomuus ja tahdottomuus.
Mattila 1999

He tiesivät. Minä olen huono ihminen. Samat vietit, jotka saavat ihmisen murhaamaan, tappamaan, raiskaamaan, asuvat minussakin. Pahuus on minussa. On tärkeitä tunnustaa oma pahuus. Vain sen tunnustamisen jälkeen on oikea rakkaus mahdollinen.
Karasti 2007

Simojoen mukaan herännäisyyden sielunhoitoa luonnehtii hienotunteisuus suhteessa lähimmäisiin.¹²⁵ Tästä voisi olla kyse edellä esitettyjen aineistositaattien puhettavassa. Minä -muotoinen pohdinta tarjoaa kuulijalle samaistumisen mahdollisuuden, mutta niin, että puhujan syyttävä katse tai sormi ei osoita kuulijaa kohti.

¹²⁴Wikström 2000, 307-308.

¹²⁵Simojoki 1953, 289.

5.3 Perimmäiset kysymykset

Eksistentiaalisten kysymysten osalta aineistosta löytyi pohdintaa elämän tarkoitukseen ja päämäärään, kärsimykseen ja kaipaukseen liittyen. Myös lähimmäisyyttä ja suhdetta toisiin ihmisiin tarkasteltiin kiinteästi elämän tarkoitukseen liittyen, joten niitä kuvaavat ilmaisut on luokiteltu myös tämän otsikon alle.

*Ikävöiminen tulee maailmaan ihmisen mukana. Se on ihmisen perustuntoja. En ole perillä enkä kotona, en edes kunnolla läsnä tässä. Kaikki minulle tarkoitettu ja mahdollinen ei vielä ole tullut todelliseksi. Tässä versoo sitten ikävöinti, odotus ja kaipaus.*¹²⁶ Elenius toteaa, että ikävöinti ei pohjimmiltaan ole vain kristillisen uskon piirissä tunnettu elämän perustava kokemus. Tämän tutkimuksen puheaineistossa kaipaukseen ja ikävöintiin liittyvät pohdinnat saivat kristillisestä uskosta nousevan tulkinnan. Kaipauksessa ja ikävöimisessä on kysymys kaipuusta Jumalan yhteyteen.

Meissä on ääretön nälkä, kaipaus ja ikävä, jota mikään äärellinen ei voi täyttää. Olemme levottomia niin kauan kunnes löydämme levon Jumalassa.
Mattila 2004

Huutakaamme tähän Lahden yöhön morsiamen kysymys: oletteko nähneet häntä, jota rakastan?
Viitaniemi 2007

Mutta sydän ei tyydy näihin sinänsä kauniisiinkin järkiperusteisiin, vaan kaipaa jotain käsitämätöntä, jonka usko löytävänsä roikkumalla kiinni Jeesuksen viitan liepeessä.
Mäki-Lohiluoma 2008

Elämän tarkoitusta ja päämäärä pohtivat ilmaisut aineistossa puhuivat matkalla olemisesta, matkanteosta, tiestä ja tiellä kulkemisesta ja vaeltamisesta. Ihmisen elämän tarkoitus on kulkea elämän matka ajallisessa maailmassa ja päästä viimein lopulliseen päämäärään, joka on tuonpuoleinen taivaan koti. Tällaisia kuvia käyttäen puhuttiin elämästä, sen tarkoituksesta ja päämäärästä.

...kristityn elämä ei ole yksin lomamatka, ei se ole myöskään yksin työmatka. Kristityn elämä on jatkuvaa kotimatkaa. Meidät on luotu tekemään tätä matkaa yhdessä, lähimmäisten ja tämän maailman keskellä. Tässä matkaseurassa on monenlaista inhimillistä matkan vaihua ja puutetta, raadollisuutta ja rajoittuneisuutta. Mutta siellä, missä Kristus asettuu syntisten ja raadollisten ihmisten matkaseuraksi, on pohja, joka kestää ja kantaa.
Juntunen 2005

On kuitenkin niin, että ihanimmatkin ja pyhimätkin paikat täällä armonajassa ovat vasta esikuvia siitä tulevasta, minne muuttolintu poikasineen on nyt matkalla. Täälläkin ja täältä.
Tolppanen 2007

¹²⁶Elenius 1996, 58.

Lohdullista on lukea ja veisata niistä kokemuksista, jotka kertovat saman tien kulkijoista jo vuosisatoja ennen meitä ja myös niistä tuoreista kokemuksista, jotka syntyvät nyt parhailaan matkaa tekevien kokemuksista.
Rönkä 2010

Niin kuin jo huolenpidon teemaa käsittelevässä luvussa todettiin, aineistoon kuuluneiden puheiden perusteella ihmisen elämä on monin tavoin vaikeaa ja raskasta. Siihen kuuluvat väistämättä erilaiset vastoinkäymiset, epäonnistumiset ja menetykset. Elämän matka ei ole helppo vaan kuluttava ja vaivalloinen matka. Lähimmäisyys ja toiset ihmiset liittyivät puheissa näihin matkan ja tien kuviin kuvauksina saman tien kulkijoista ja matkakumppaneista sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä. Osa matkanteon raskaudesta liittyy juuri matkakumppaneihin, kuten edellä esitetty sitaatti Juntusen vuoden 2005 herättäjäjuhlapuheesta toteaa. Toisaalta kanssakulkijoita tarvitaan jakamaan matkan raskuudesta ja vaivoja, tukemaan ja rohkaisemaan toisiaan.

Meitä kutsutaan elämään lähimmäisinä: jakamaan toistemme kipua ja vaivaa, osoittamaan myötätuntoa ja hyvää tahtoa. Toivo-nimisen lääkkeen keskeisenä vaikuttavana ainesosana onkin Kristuksen ihmiskasvoinen hellyys, lohdutus ja huolenpito sekä Hyvän Jumalan rakkaus, armo ja anteeksiantamus.
Jormakka 2000

Siinä kai on täsmällisin ohje, mitä hyvään elämään voi antaa. Rakkaudessa pääsemme lähemmäs Jumalan totuutta kuin oikeassa olemalla. Oikeitten vastausten ja totuuden omistaminen tuo varmuutta, mutta se on harhaa. Kristityn haaste on rakastaa ja sietää epätäydellisyyttä toisessa ihmisessä ja ennen kaikkea itsessään. Niin kuin Jumala sietää meidän puutteitamme.
Kangas 2004

Kristus, joka kasteessa on ottanut omakseen ja seurakunnan jäseneksi, on luvannut hoitaa matkalla. Sitä hän tekee sanallaan ja ehtoollisellaan seurakunnan yhteydessä. Sitä hän tekee antamalla matkakumppaneita, joita ilman tokko jaksaisimme perille.
Mattila 2006

Myös kärsimys ihmisenä olemiseen kuuluvana eksistentiaalisena ehtona on vahvasti esillä aineiston puheissa. Kärsimys kuuluu elämään. Monissa puheissa kuvataan, miten kärsimys ilmenee ihmisten elämässä: epäonnistumisina, vastoinkäymisinä, menetyksinä, uuvuttavana kamppailuna erilaisissa vaikeuksissa, voimien loppumisena ja pohjan pettämisenä. Kärsimys liitetään puheissa syntiin ja taisteluun pimeyden ja pahan voimien kanssa. Muutamassa puheessa pohdinta ulotetaan kärsimyksen perimmäiseen syyhyn.

Täällä ei voi olla huomaamatta sitä karua tosiasiaa, että elämä on aina jossakin mielessä ja niin monella tavalla taistelua, koettelemuksia ja vihlovaa luopumista. Asian karvautta ei ainakaan helpota se, ettemme osaa ymmärtää inhimillisen kärsimyksen perimmäistä syytä yhtään sen enempiä kuin nuo täällä lepäävät menneet sukupolvet.
Ritari 1999

Herännäisyyden omaa sanastoa käyttäen tässä harkinnan ulottuvuudessa on kysymys ”vaivatusta mielestä”. Se on yksi seuroissa käytetty tapa kuvata ihmisen pohjimmaisista tunteista ja tilannetta. Omakohtaisen kokemuksen lisäksi se perustuu luterilaiseen käsitykseen ihmisen synnistä ja Jumalan laista. Ihminen on herkistynyt kuulemaan omantuntonsa ääntä. Hänen perimmäinen ”vaivaajansa” on Jumala, jonka eteen ihminen on joutunut tilaansa murehtimaan.¹²⁷ Pohjimmiltaan tällainen vaivatulla mielellä oleminen on jokaisen ihmisen henkilökohtainen prosessi ja kokemus. Tutkimusaineiston pohjalta vaikuttaa siltä, että seurapuheiden tehtävä on tuoda tähän yksilölliseen kokemukseen yhteisöllinen ulottuvuus.

5.4 Kysyvä asenne

”Kysymys panee liikkeelle, nostaa jaloille ja auttaa siiville; vastaus halvaannuttaa ja painaa alas. Kysymys tähtää vuorovaikutukseen, keskusteluun ja yhteydenpitoon; vastaus sulkee suun ja torjuu. Kysymys luottaa; valmis ja itsetietoinen vastaus holhoaa ja aliarvioi. Kysymys pakottaa itsenäiseen puntarointiin ja kannanottoon; vastaus lamaannuttaa ja jättää toisen entiselleen.” Näin vahvasti kuvaa Jaakko Elenius kysymyksen arvoa ja merkitystä suhteessa vastaukseen.¹²⁸

Herättäjäjuhlapuheissa on paljon kysymyksiä. 25 seurapuhetta sisälsi kysymysten muodossa esitettyä pohdiskelua. Ainoastaan viidessä puheessa ei esitetty yhtään kysymystä. Tästä voi päätellä, että kysyvä asenne on seurapuheita kuvaava ominaisuus. Aineiston analysointi harkinnan ulottuvuuden osalta osoitti selkeästi, että se, *miten* asioita otetaan pohdittavaksi, on yhtä tärkeää kuin se, *mitä* asioita ja aiheita pohditaan.

...olemmeko me Siionin virsiä veisaavat hereillä tässä ajassa? Odotammeko, että muut tekevät ratkaisuja ja näkevät tulevaan. Seurailemmeko kenties muutaman askelen myöhässä? Elämmekö tarkkailijoina?
Harvala 2006

Olemme kääntyneet väärin. Tämä lohduton ajatus on jäänyt kummittelemaan ajatuksiini. Missä vaiheessa me käännyimme ja mikä sai meidät kääntymään? Voiko tästä vielä selvittää oikealle tielle?
Untamala 2010

¹²⁷Elenius 1996, 70-71.

¹²⁸Elenius 1996, 60.

Tätä Siionin virren rukousta voi lähestyä monien mieleen tulevien kysymysten kautta: mitkä varjot pimentävät tai varjostavat yhteistä matkaamme ja mitä pyydämme, kun pyydämme valoa tiellemme tai elämäämme?
Rönkä 2010

Heikinheimo on todennut asennoitumisen olevan ratkaiseva tekijä, jotta saarnaan voisi sisältyä hengellisen ohjauksen ulottuvuus. Asenteen tulisi olla mieluummin kyselevä kuin tietävä. Hyvä saarna asettaa hyviä kysymyksiä sekä saarnaajalle itselleen että kuulijoille. Kysymyksiä, jotka voivat johtaa elämänmuutoksiin tai vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistamiseen. Kysymyksiä, jotka haastavat ja kutsuvat mietiskelemään.¹²⁹ Runsas kysymysten käyttö aineiston puheissa on tulkittavissa tästä tarkoituksesta käsin. Kuulijat halutaan saada pohtimaan kuulemaansa. Kysymysten käyttö tuo seurapuheisiin myös vaikutelman vuorovaikutuksesta: puhuja kutsuu kuulijoita yhteiseen pohdiskeluun.

Kysyvä asennoituminen kertoo myös kuulijoiden rinnalle asettumisesta. Puhuja jakaa kyselynsä kuulijakunnan kanssa asettumatta heidän yläpuolelleen. Heikinheimon mukaan puhuja voi puhua omista löydöistään, mutta niin ettei tee niistä malleja toisille. Onnistuessaan puhuja siirtää kuulijan huomion tämän omiin kysymyksiin. Se on tärkeää, koska hengellisten löytöjen tekeminen on mahdollista vain oman elämän kontekstissa.¹³⁰

Siksi kysyn tänään itseltäni: Mihin asti aion olla hiljaa? Mihin asti aion olla tekemättä parannusta, kun luomakunta saastuu ja luonnonvarat ehtyvät? Mihin asti aion selittää itselleni, etten osaa auttaa äitiä, joka pyytää rahaa, jotta pystyisi ruokkimaan lapsensa? Mihin asti aion televisiosta katsella köyhien köyhtymistä, luonnon tuhoutumista, toinen toistemme sortamista? Kuinka kauan aion olla antamatta omastani, liiastani? Kuinka pitkään aion rakentaa suojamuuria itseni ympärille tavaroilla, toinen toistaan hienommilla vaatteilla, rahalla, jota ei ole koskaan tarpeeksi, jotta minun ei tarvitse kohdata toista ihmistä kasvoista kasvoihin. Olenko todella niin kykenemätön näkemään toisten ihmisten hätää, että herään siihen vasta kun hätä osuu omalle kohdalleni?

Ruuttunen 2006

Kysymysten esittäminen omina kysymyksinä on tulkittavissa myös hienovaraisuudeksi ja hienotunteisuudeksi kuulijoita kohtaan. Kuulijan ratkaistavaksi jää, voiko tai haluaako hän pohtia esitettyjä kysymyksiä omakohtaisesti omaa elämää ja omia valintoja koskettavina kysymyksinä.

¹²⁹Heikinheimo 2006, 225.

¹³⁰Heikinheimo 2006, 225.

Seurapuheiden kysymyksiä voi tarkastella myös puheen kielellisten tehokeinojen näkökulmasta. Tällöin ne ovat retorisia kysymyksiä, kysymyksiä joihin ei odoteta vastauksia. Retoriset kysymykset eivät olekaan tapa kysyä vaan väittää jotakin. Kysymyksen muodossa esitetty väite jättää oivaltamisen kuulijalle. Retorinen kysymys sopii erityisesti ikävien ja vaikeiden asioiden käsittelemiseen, koska se on lempeämpi tapa väittää jotakin. Kuulijan on helpompi ottaa vastaan kysymys kuin suoraan kohti tuleva väite tai toteamus esimerkiksi oman arvomaailman kestävämmyydestä.¹³¹ Kysymysten käyttö tässä merkityksessä on luonteenomaista tutkimusaineiston puheille. Kritiikin kärkeä pehmennettiin monissa yhteyksissä esittämällä ihmisen kannalta epäedullisia ja tyyliä huomioita ja havaintoja kysymysten muodossa.

Mitä, Jeesus nasarealainen, eikö se sinusta ole mitenkään kiitettävää, että me osoitamme ystäviämme kohtaan hyvää tahtoa ja rakkautta? Eikö sinusta siinä ole mitään kiitettävää, että samalla tavalla uskovat ja samaan herätysliikkeeseen kuuluvat auttavat toisiaan myös taloudellisissa ja muissa maallisissa asioissa? Moititko sitä, että me suomalaiset ja länsimaalaiset olemme tottuneet pitämään sitä, mikä on omaamme, omaa uskontoamme ja kulttuuriamme parempana ja ylivertaisena muihin uskontoihin ja kulttuureihin nähden?
Elenius 2004

Kyselevällä mielellä on herännäisyydessä tarkoitettu kriittistä asennoitumista omaan itseensä, itsetutkiskelua. ”Kyselijän paikalle” päätynyt arvioi elämäntapaansa ja sen perusteita, kyseenalaistaa käsityksiään ja tarkistaa elämänsä suuntaa.¹³² Tutkimusaineiston seurapuheet ohjaavat ja rohkaisevat kuulijoita kyselijän paikalle. Tällainen tulos piirtyi aineistosta hyvin selvästi näkyviin.

¹³¹Jolkkonen 2001, 194.

¹³²Elenius 1996, 61.

6 TULKINTA

6.1 Tulkinnan lähtökohdat

Tulkinta on prosessi, jossa ihminen yksin, yksityisessä keskustelussa tai suuremmissa yhteisöissä kokeilee kristillistä käsitystä todellisuudesta tai tulee sen valtaamaksi. Eksistentiaaliset elämänkysymykset, jotka ovat harkinnassa ja itsetutkiskelussa nousevat esille, liittyvät tulkinnassa Raamatun kuviin ja symboleihin.¹³³ Sielunhoitaja aktiivisesti pyrkii liittymään uskonnollisesta traditiosta saataviin kuviin, symboleihin ja kertomuksiin, jotka ilmentävät ja hahmottavat harkinnassa esiin nostettuja kysymyksiä. Sielunhoitajan tehtävä on tuoda esille ja tehdä eläväksi uskonnollista traditiota, jossa ja josta hän itse elää.¹³⁴

Herännäisseuroissa puheet eivät ole saarnoja teksteineen eivätkä raamatunselityksiä, vaan niitä voi luonnehtia ajankohtaisiksi seuroihin kokoontuneiden tarpeisiin sovelletuiksi puheenvuoroiksi. Puhuja lähtee liikkeelle ajatuksista ja tunnoista, joita hän aavistelee seuraväen mielessä liikkuvan ja pyrkii tulkitsemaan niitä kristillisen uskon pohjalta.¹³⁵ Myös Elenius painottaa seurapuheen erilaisuutta jumalanpalveluksen saarnaan nähden. Seurapuheessa ei lähdetä liikkeelle Raamatun teksteistä eikä se ole sananselitystä.¹³⁶

Seurapuheessa otetaan esille ja tarkastellaan kristillisen uskon ja elämän perustotuuk-
sia, mutta ne eivät ole puheen lähtökohta, josta puhetta lähdetään rakentamaan. Seurapuhujan ”teksti” on kuulijakunta, seuroihin kokoontuneet ihmiset. Puheen ydin on kristillisen sanoman, lain ja evankeliumin, julistaminen, mutta siihen edetään kuulijoiden kautta, ihmisten ehdoilla.¹³⁷

Tutkimusaineiston seurapuheet vastaavat hyvin Huotarin ja Eleniuksen kuvauksia seurapuheen olemuksesta ja lähtökohdista. Aineiston puheiden tekstit Eleniuksen tarkoittamassa mielessä on esitelty tämän tutkimusraportin huolenpitoa ja harkintaa käsitelleissä luvuissa. Puheiden sisältö ja asioiden käsittely rakentuu johdonmukaisesti läpi koko aineiston muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta niin, että lähtökoh-

¹³³Wikström 2000, 356.

¹³⁴Geels & Wikström 2009, 352.

¹³⁵Huotari 1981, 79.

¹³⁶Elenius 1996, 69.

¹³⁷Elenius 1996, 69-70.

tana ovat ihmisiä koskettavat ja askarruttavat asiat ja kysymykset. Niihin liitetään sitten Raamatun kohta tai jonkin muun kristinuskon auktoriteetin ajatus tai näkemys, jonka avulla tarkastelun kohdetta tulkitaan. Tämä järjestys on ilmeisesti sielunhoidollisuuden kannalta tärkeä. Näin rakentuva puhe tulee lähelle kuulijakuntaa ja mahdollistaa sen, että kuulijalle voi syntyä kokemus: ”Seuroissa puhuttiin minulle ja minun asioistani.”¹³⁸

Wikströmin mukaan sielunhoidon taide on suuren ja pienen kertomuksen välistä dynamiikkaa. Sielunhoitajan tehtävä on etsiä kytkeviä, jotka liittävät ihmisen oman elämän kysymykset kristilliseen elämäntulkintaan ja kokemukseen suhteessa olemisesta Näkymättömään.¹³⁹ Puhuessaan suuresta ja pienestä kertomuksesta Wikström tarkoittaa pienellä kertomuksella yksittäisen ihmisen elämää ja sen kysymyksiä. Suuri kertomus on kristinuskon. Seurapuheen rakentumisen tarkastelu osoittaa, että sielunhoidollisuuden kannalta ei ilmeisesti ole samantekevää, millä tavalla näiden kertomusten välisiä kytkeviä etsitään. Herännäisyyden seurapuheessa lähtökohtana on pääsääntöisesti pieni kertomus, joka pyritään liittämään suureen kertomukseen.

Ihmisen elämäkerran uudelleentulkinta kristillisestä viitekehyksestä käsin on tärkeää sielunhoidossa myös Gothónin mukaan.¹⁴⁰ Hänen näkemyksensä liittyy yksityiseen sielunhoitokeskusteluun, jossa kohtaavat sielunhoitaja ja hänen kanssaan keskustelleva ihminen. (Tällainen keskustelu on myös Wikströmin sielunhoitoa tarkastelevien ulottuvuuksien lähtökohta.) Sielunhoidollisessa keskustelussa kertomusten järjestys on pienestä kertomuksesta suureen kertomukseen. Sielunhoitajahan ei voi tarjota keskustelukumppanilleen kristinuskosta nousevia tulkintoja ennen kuin hänelle on selvinnyt, millaisten kysymysten ja ongelmien kanssa keskustelukumppani elämässään kamppailee, mihin ja millaista apua hän kaipaa. Vasta sitten on mahdollista etsiä yhteyksiä niihin tulkintoihin, joita kristinuskon tarjoaa.

Wikströmin ajatus sielunhoidosta pienen ja suuren kertomuksen dynamiikkana tutkimusaineiston seurapuheisiin sovitettuna herättää kysymyksen, onko avain seurapuheiden sielunhoidollisuuden juuri tässä kertomusten dynamiikassa? Seurapuheessa lähtökohta on sama kuin yksityisessä keskustelussa. Ensiksi tarkastellaan pientä ker-

¹³⁸Elenius 1996, 70.

¹³⁹Wikström 2000, 245.

¹⁴⁰Gothóni 2007, 265.

tomusta, josta kuulija voi tunnistaa jotain omaan elämäänsä kuuluvaa ja sitten pohditaan, miten sitä voisi tulkita suuren kertomuksen valossa.

Pienen ja suuren kertomuksen dynamiikka on yhdistettävissä myös Huotarin ajatuksiin saarnasta Kristuksen ja kuulijan kohtaamisena. Saarnan sisään rakentuva dialoginen kohtaaminen edellyttää Huotarin mukaan molempien osapuolten mukaan saamista ja huomioimista. Kuulijan mukaan saaminen edellyttää saarnaajalta tai puhujalta, että hän onnistuu rakentamaan puheeseen kosketuspinnan, johon kuulija voi tarttua.¹⁴¹ Se tarkoittaa pienen kertomuksen huomioimista, kuulijan jokapäiväisen elämän asioiden ja kysymysten mukaan ottamista. Niiden kautta kuulija tulee mukaan, kun hän huomaa, että puhutaan häntä koskettavista asioista. Tutkimusaineiston puheissa pieni kertomus saa suuren painoarvon, koska se on lähtökohta, josta tulkintaan edetään. Tulkinnassa kohtaamiseen sitten tuodaan kristinuskon ydin Kristus ja hänessä ilmitullut Jumalan armo.

6.2 Tulkinnan lähteet ja auktoriteetit

Tutkimusaineiston puheissa viitattiin seuraaviin kristinuskon keskeisiin lähteisiin ja auktoriteetteihin:

Raamattu
Katekismus
Virsi- ja laulukirja
Paavali
Augustinus
Martti Luther

Seurapuhe ei ole saarnan tavoin sidoksissa kirkkovuoteen ja siihen liittyviin Raamatun teksteihin. Tämä näkyi tutkimuksen kohteina olleissa puheissa siten, että ainoastaan viidessä puheessa mainittiin tai viitattiin kirkkovuoteen ja käytettiin tulkinnassa sen mukaista tekstiä Raamatusta. Näissäkin tapauksissa teksti saattoi olla parin viikon takainen tai vasta lähiaikoina tulossa olevan sunnuntain teksti. Tästä voi päätellä, että näitä kirkkovuoteen liittyviä tekstejä käytettiin, koska ne sopivat puheissa esille otettujen kysymysten tarkasteluun ja tulkintaan.

¹⁴¹Huotari 1985, 35, 98-99.

Siteeraukset ja viittaukset raamatunkohtiin tai muihin tulkinnan lähteisiin olivat lyhyitä. Vain muutamassa puheessa siteerattiin sanatarkasti jakeita Raamatusta tai kokonainen säe virrestä. Suurin osa viittauksista oli omin sanoin kerrottuja kuvauksia tai lyhyitä mainintoja johonkin Raamatun kertomukseen liittyen, tai luonnehdintoja jonkin virren sisällöstä ja sanomasta.

Meille tuttu on Raamatun kertomus, jossa Jeesus kysyy kolmesti Simon Pietarilta: ”Rakastatko minua?” Joka kerta Pietari vakuuttaa rakastavansa. Jeesus kehottaa Pietaria – kirkkonsa kivijalkaa – kaitsemaan ja ruokkimaan laumaa. Eikä aikaakaan, kun samainen Pietari joutuu ihmisten tenttaamaksi Jeesuksen seuraamisesta. Taas kolmesti hän vastaa vakuuttavasti. Nyt hän kieltää ja sitten laulaa kukko!

Mattila 2006

Paavalin mukaan (Room. 5:20) asiat kuuluvat yhteen: Missä synti on tullut suureksi, siellä armo on tullut ylenpalttiseksi. Ja sama toisin päin: Missä synnin, perkeleen ja kuoleman mahtia ei tunneta ja tunnusteta, siellä armo kadottaa merkityksensä, siellä puhe syntisten Vapahtajasta muuttuu käsittämättömäksi. Mitäpä me millään Jumalan armolla, jos ihminen yksinkin kykenee selviytymään ja hallitsemaan kaikki elämän salaisuudet ja arvoitukset?

Elenius 2007

...myös vertauskuvaksi kaikkien esteiden raivaamisesta ja erottavien aitojen kaatamisesta. Siitä, kuinka nämä juhlat ovat kaikille avoimet ja kuinka *Kristus kuolemallaan on hajottanut ihmisiä erottaneen vihollisuuden muurin (Ef 2:14)*. Onhan kirkon tehtävä olla jatkuvasti liikkeellä: ylittää ja murtaa muureja, jotka erottavat ihmisiä Jumalasta ja toisistaan.

Jormakka 2009

Tämä tapa viitata Raamattuun tai muuhun kristinuskon auktoriteettiin käy yksiin Huotarin ja Eleniuksen seurapuhetta koskevien luonnehdintojen kanssa.¹⁴² Puheissa ei pyritä selittämään tekstejä vaan niihin viitataan ja niistä kerrotaan tulkinnan lähtökohtina ja perustana. Niitä ei esitellä yksityiskohtaisesti tai lueta sanatarkkoina sitaatteina puheen yhteydessä.

Tulkinnoissa käytettiin runsaasti myös herännäisyyden omia auktoriteetteja. Puheissa esiintyivät seuraavat:

Siionin virret
Elias Lagus
Paavo Ruotsalainen
Niilo Kustaa Malmberg
Wilhelmi Malmivaara
Jukka Malmivaara
Väinö Malmivaara
Olavi Kares
Martti Simojoki
Aku Rätty
Arvi Logren
Juho Malkamäki

¹⁴²Huotari 1981, 79; Elenius 1996, 69.

Jaakko Löytty

Jolkkonen on todennut, että jo siihen, kehen viitataan tai ketä siteerataan, sisältyy viesti.¹⁴³ Herännäisyyden omien auktoriteettien käyttäminen tulkintojen perustana ja tukena on ymmärrettävissä useammasta näkökulmasta. Viittaukset ja siteeraukset kohdistuvat todennäköisesti sellaisiin herännäisvaikuttajiin, joiden ajatukset, näkemykset ja tulkinnat ovat kestäneet aikaa, ovat edelleen käyttökelpoisia, ovat mieleen jääviä ja voivat puhutella tämän ajan kuulijakuntaa. Toisaalta tällä tavalla voidaan huolehtia siitä, että oman herätysliikkeen historian ja perinteen tuntemus säilyy ja siirtyy seuraaville sukupolville.

Kirjoittaessaan ”meidät pienet” Väinö Malmivaara menee kuitenkin inhimillisen ja ulkonaisen puutteellisuuden ja vajavaisuuden tuolle puolen, Hän, herännäisyyden ja kirkon merkimies, luki myös itsensä ”meihin pieniin”. Tätä pienuutta koetaan pyhän Jumalan edessä. Se ei ole itseopittu ominaisuus. Luonnollinen ihminenhän häpeää ja inhoaa pienuutta ja mitättömyyttä. Hän tahtoo olla suuri ja näkyvä. Jeesuksen opetuslapsiakin kiusasi kysymys, kuka on suurin tai kuka saa istua parhailla paikoilla Herran vieressä taivasten valtakunnassa. Kuusinen 2009

Tänä keväänä mielessäni on useasti soinut Siionin virsi 101 ja erityisesti sen kolmas säkeistö: ”Salattu taito. Järki ei nyt riitä. Maailman viisaus ei tiedä siitä. Ei paljas sanan tieto käsitä. Sen hulluudeksi täällä moni sanoo, Se tietää kaiken, silti etsii, janoo – On salattu.” Usko on maailman näkökulmasta hulluutta, emmekä voi sitä muuttaa. Jos voisimme selittää tämän hulluuden pois, ei se olisi enää uskoa. Silloin emme pysyisi Jumalan totuudessa, sillä totuus ei ole ihmisjärjellä selitettävissä. Jarkkola 2010

Siionin virsien hengellisen perinnön vaaliminen herännäisyydessä toteutuu ennen kaikkea herännäisseurojen veisuuperinteessä. Siionin virsiin viitattiin myös useammassa aineiston puheessa käyttäen jotakin virttä tai virren säkeistöä osana tulkintaa, sen lähteenä tai lähtökohtana. Eleniuksen mukaan herännäisyyden spiritualiteetin omaleimaisimmat vivahteet nousevat Siionin virsistä, jota heränneet lähes 200 vuotta ovat käyttäneet päivittäisenä rukous- ja virsikirjanaan.¹⁴⁴ Tältä pohjalta tarkasteltuna on luonnollista, että Siionin virsiä hyödynnetään myös seurapuheissa tulkinnan lähteenä.

6.4 Keskeinen sanoma

Herännäisyydessä korostetaan Jumalan suuruutta ja ihmisen pienuutta. Usko ja elämä ovat Jumalan kädessä. Usko on ikävöimistä, odottamista ja Jumalan aikatauluun luot-

¹⁴³Jolkkonen 2001, 199.

¹⁴⁴Elenius 1996, 14.

tamista.¹⁴⁵ Näistä aineksista rakentui herättäjäjuhlapuheiden kristillinen elämäntulkinta ja niissä tiivistyy puheiden keskeinen sanoma. Tutkimusaineiston seurapuheisiin sisältyvä kristinuskon tulkinta on herännäisyydelle ominaista. Tulkinnan painopisteet ja korostukset ovat herännäisyydelle tyypillisiä.

Ihmisen pienuutta puheissa tarkasteltiin monista näkökulmista. Ihmisen elämässään kokema riittämättömyys, keskeneräisyys, voimattomuus ja ymmärryksen rajat tulkittiin pienuutena, joka on ihmisen muuttumaton osa maailmankaikkeuden mittakaavassa ja suhteessa suureen Jumalaan. Tämän lähtökohdan ymmärtämistä pidettiin tärkeänä. Mittakaavan vääristyminen johtaa ihmisen omavoimaisiin yrityksiin sellaisissa asioissa, jotka eivät ole ihmisen hallittavissa tai ymmärrettävissä. Oman osan ja aseman oivaltamisen katsottiin johtavan oikeanlaiseen suhteeseen ja suhtautumiseen Jumalaan. Kuulijoita rohkaistiin jättäytymään luottavaisina Kaikkivaltiaan käsiin.

Kaikkien sanojen jälkeenkään viimeistä sanaa ei ole vielä sanottu. Sanotaan että sillä on valta, joka sanoo viimeisen sanan. Jumala loi maailman sanallaan. Jumala sanoi ensimmäisen sanan. Hänen on myös viimeinen sana. Onneksi hänen sanansa ei ole tuhon, vaan rauhan sana.

Ruuttunen 2006

Todellinen Jumala ei ole minun päävärkkini ymmärrettävissä. Jumala on Jumala. Minä en voi Hänen edessään muuta kuin olla hämmentynyt. Ja korkeintaan hiljaa sydämessäni yritän toivoa, että meitä kaikkia, myös minua, armahdettaisiin.

Mäki-Lohiluoma 2008

Oikea luottamus on siinä, että muistutamme toisiamme siitä toivosta, että meidät armahdettaisiin virheistämme huolimatta. Toivoa herättelemään sopivat hyvin Siionin virret, joissa pyydetään, että saisimme uskallusta jättäytyä armon varaan ja luopuisimme pyrkimyksestä suorittaa hengellistä pelastustehtävää itse. Kun näyttää siltä, ettemme voi ymmärtää Häntä, on muistettava, että Hän joka on meidät luonut, kyllä ymmärtää meitä.

Ranta 2008

Pieni, särjetty ja hengessä köyhäksi tehty ei pysty röyhistelemään uskollaan eikä hengellisellä taidokkuudellaan. Enemmän kuin opettaa hän kyselee. Hän ei tohdi julistaa korokkeelta ehdottomia totuuksia. Hän kyllä huutaa mutta ei korkealta ja kovaa, vaan syvyydestä ja sitäkin kovempaa. Vaikkei ääni ulkopuolisille kuuluisikaan, se kantautuu Herran korviin. Pienelle ehdotonta ja välttämätöntä on vain Herra Kristus, Vapahtaja, syntisen ainut turva.

Kuusinen 2009

Oman asemansa ymmärtämiseen puheissa liitettiin myös sen oivaltaminen, että kaikki tapahtuu ajallaan, Jumalan aikataulun mukaisesti. Kuulijoita rohkaistiin luottamaan siihen, että kaikki tapahtuu niin kuin on tarkoitettu, vaikka ihmisen on usein vaikea sitä hyväksyä ja mahdoton täysin ymmärtää.

¹⁴⁵Mitä herännäisyys on? [<http://www.h-y.fi>]

Turvallinen on silloin lupaus siitä, että asiamme on kyllä vireillä. Jumala pitää huolen ja toimittaa asiansa. Jumalalla on oma aikataulunsa. Jumalan aikataulun edessä voimme itse kukin pyytää vain kärsivällisyyttä ja nöyrää mieltä. Yksi Raamatun suurimmista viisauksista on varmasti sana päivä kerrallaan elämisestä ja huomisen murheitten turhasta kantamisesta.

Jormakka 2000

Jumala on luvannut ruokkia – riittävästi ja ajallaan. ”Ei ihminen elä ainoastaan leivästä, vaan jokaisesta sanasta, joka lähtee Jumalan suusta.” Jumalan sana ja pyhät sakramentit ovat tarjolla.

Mattila 2004

Ihmisen osa on odottaa ja luottaa Jumalan aikatauluun. Tämä ajatus aineiston puheissa liitettiin sekä ihmisen ajalliseen elämään ja maallisiin kysymyksiin että ihmisen jumalasuhteeseen. Näihin ihmisen ja Jumalan suhdetta tulkitseviin ilmaisuihin sisältyi rohkaisua odottaa kärsivällisesti, että elämän vaikeudet ja vastoinkäymiset helpottavat ja ristiriidat ratkeavat sitten, kun niin on aika tapahtua. Samoin hengellisen elämän ahdistavina aikoina kehoitettiin odottamaan ja luottamaan siihen, että Jumala ajallaan vastaa. Myös Heikkilän tutkimuksessa yhdeksi herännäisjulistuksen tyypilliseksi piirteeksi osoittautui se, että asioiden oletetaan selviävän, kun odotetaan kärsivällisesti Jumalan edessä.¹⁴⁶

Miten päästä maailman kylmyydestä ja yksinäisyydestä kokemaan Kristuksen rakkauden savupirtin lämpöä, läheisyyttä ja läsnäoloa? Oikotietä ei ole. Yön uneton kilvoitus on käytävä loppuun asti. On annettava rukouksen juuria sielusta ulos oma etevyys sekä maailman houkutukset, ja jättäydettävä hämärään hiljaisuuteen odottamaan. Ajallaan odotus palkitaan. Viitaniemi 2007

Tosiasiasa tuo armo, josta puhutaan, ei päästä ihmistä helpolla. Joudumme taakkoinemme, itsesyytöksinemme, omaatuntoa painavine synteinemme odottamaan, Mooseksen tavoin peittämään kasvomme. Pimeässä voidaan pitää pitkäänkin.

Mattila 2008

Armo sanana ja käsitteenä oli paljon esillä tutkimusaineiston puheissa. 25 puheessa esiintyi ilmaisuja, joissa puhuttiin armosta tai armollisesta Jumalasta. Ainoastaan viidessä puheessa asioiden tarkastelu rakentui niin, että sanaa armo ei käytetty kertaakaan. Puheissa pienen ihmisen ja suuren Jumalan välisen suhteen syvin olemus tulee esille tulkinnoissa, joissa puhutaan armosta. Eleniuksen mukaan herännäisyydessä on luterilaisen uskonkäsityksen pohjalta opetettu ja uskottu, että syntisen ihmisen pelastuminen on täydellisesti suuren Jumalan käsissä: Yksin armosta, yksin Kristuksen tähden, Pyhän Hengen lahjaksi antaman uskon kautta. Syntinen, heikko ja raadollinen ihminen ei itse kykene tekemään pelastumisensa eteen yhtään mitään.

¹⁴⁶Heikkilä 1984, 80.

Kaikki on saatava ylhäältä.¹⁴⁷ Tämä korostus sisältyi aineiston puheisiin. Eroavaisuuksia oli siinä, kuinka vahvasti se otettiin puheissa esille. Osassa puheita se mainittiin tai siihen viitattiin muun tulkinnan lähtökohtana ja joissakin puheissa se muodostui tulkinnan keskeiseksi sisällöksi.

Kristukseen uskovat Jumalan hullut aina ajattelevat sielussaan: ruma tulee kauniiksi – minustakin saastasta – Jumalan armosta voisi kerran tulla kaunis, vapaaksi ostettu.
Järvi 2000

Julistus armosta tarkoittaa tässä ajassa sitä, että Kristuksen rakkaus kohdistuu kieltäjään ja petturiin, häneen joka on kadottanut otteensa elämään ja itseensä. Tuo rakkaus suuntautuu hukassa olevaan, olipa hän liian vahva tai heikko, liian hyvä tai huono.
Mattila 2006

Kanssamme on Jumala. Hän ei neuvo meitä unelmoimaan vain ja ainoastaan siitä voitosta, jota toivomme perillä, matkan teon jälkeen. Siitä voitosta ei ihminen päätä. Siitä ei pidä lii-
kaa huolehtia, koska se on suuremmissa käsissä. Jumalan armo, joka vakuuttaa arvoasi ja oikeuttasi täyteen ihmisyyteen ilman ensimmäistäkään ehtoa, ei ole vain tuonpuoleisuutta. Se on tämän puoleista, tähän päivään kuuluvaa. Armosta me lopulta elämme ja saamme voimamme vaikka emme kokisi sitä lopulta kuin pieninä vilauksina. Armo kannattaa. ...
tunnussana rohkaiskoon erityisesti tänään siellä, missä unelmat ovat särkyneet. Antakoon nuo Jumalan hyvydestä muistuttavat sanat meille sen voiman, jonka tarvitsemme yhden päivän matkaa varten. Enempää emme rohkene pyytää. Se riittää meille.
Juntunen 2007

Armoa tarkastelevissa tulkinnoissa huomioitiin sen merkitys ihmiselle kokonaisvaltaisesti. Puheiden viesti kuulijoille oli että, ihminen tarvitsee armoa ja saa siihen turvata ajallisessa elämässään, ja armon varassa on ihmisen pelastuminen ja tuonpuoleisuus. Seurapuheiden puhe armosta on samalla puhetta Kristuksesta:

Meistä kaikista ulkopuolella olevista tulee sisäpuolelle päässeitä, kun Kristus itse kutsuu ihanalla paimenäänellään, tervehti kaksin käsin ja sanoo: Juuri sinua on odotettu! Rajoja asettaa lampaiden inhimillinen vajavuus, mutta Paimen kutsuu ja huhuilee kaikkia. Ja vielä enemmän. Hän vie lepäämään, sitoo matkan vaivoissa haavoittuneiden haavat hellästi. Laumasta eksyneet ja voimansa menettäneet hän ottaa syliin ja kantaa takaisin laitumen juhlapöytään.
Ikola 2000

Kirkon kallein aarre, sen oma asia on evankeliumi, hyvä sanoma Jumalan rakkaudesta Jeesuksessa Kristuksessa kaikille syntisille ja moraalittomille, kaikille tarjolla oleva Jumalan armo, perimmältään Kristus itse.
Elenius 2000

Niitä eväitä Jumala ei kiellä yhtäkään meistä nauttimasta, sillä hän antoi ainoan poikansa, meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen, syntyä, elää, kärsiä ja kuolla syntiemme sovittamiseksi. Jeesus on se hyvä paimen, joka ei anna yhdenkään laumaansa kuuluvan lampaan eksyä. Me saamme kuulua siihen laumaan, jos häneen uskomme ja häntä avuksi huudamme. Sitä armoa riittää syntisistä syntisimmällekkin.
Viita 2004

¹⁴⁷Elenius 1996, 11.

Heikkilän tutkimuksessa nousi selkeästi esille Jeesuksen merkitys uskonkilvoituksen ylläpitäjänä ja auttajana. Homileettinen analyysi osoitti, että herännäissaarnalle on luonteenomaista Kristus -keskeinen ote, jossa Jeesus nähdään kilvoituksen ja uskonelämän kannalta elämän Herrana.¹⁴⁸ Olisi liioiteltua sanoa, että tämän tutkimuksen herättäjäjuhlapuheita hallitsisi Kristus -keskeinen ote. Jeesus Kristus on olennainen ja keskeinen osa puheiden kristinuskoa tulkitsevaa osuutta, mutta määrällisesti erityisen hallitsevaan osaan puhe Kristuksesta ei nouse. Tämä ero Heikkilän tutkimustulokseen verrattuna johtuu todennäköisesti erilaisesta tutkimusaineistosta. Saarnan ja seurapuheen erilaiset lähtökohdat tulevat tässä yhteydessä näkyviin.

Tässä tulkinnan ulottuvuutta käsittelevässä luvussa esitetyt tulokset vastaavat sekä kolmanteen että neljänteen tutkimuskysymykseen. Puheisiin sisältyvä kristillinen sanoma on vahvasti sidoksissa herännäisyydelle ominaisiin korostuksiin kristinuskon tulkinnassa. Tiivistäen voi todeta, että puheiden viesti kuulijoille on, että ihmisen on hyvä ymmärtää pienuutensa suhteessa Jumalaan. Se ei johda epätoivoon ja ahdistukseen, koska Jumala rakastaa syntistä ja vähäistä ihmistä. Siihen kuulija saa luottaa ja jättää itsensä ja elämänsä Kaikkivaltiaan käsiin. Kuulijoita rohkaistaan kristilliseen elämään, johon olennaisesti kuuluu kilvoittelu. Se on elämää kyselevällä ja vaivatulla mielellä pienellä paikalla.

7 SYVENTÄMINEN

7.1 Kolme matkaa

Syventämisen Wikström määrittelee tulkinnan pidentymäksi, jota voidaan kutsua myös hengelliseksi ohjaukseksi. Sen tärkein edellytys on uskon ulottuvuus: ihmisen kokemus siitä, että hän on vuoropuhelussa elävän Toisen – Jumalan – kanssa.¹⁴⁹ Sielunhoitajan tehtävä syventämisessä on rinnalla kulkeminen hengellisen vakaumuksen omaksumisessa ja vahvistamisessa.¹⁵⁰

Wikströmin nimeämistä sielunhoidollisen keskustelun ulottuvuuksista syventäminen osoittautui vaikeimmaksi soveltaa seurapuheista koostuvaan aineistoon. Kuinka erot-

¹⁴⁸Heikkilä 1984, 72, 76.

¹⁴⁹Wikström 2000, 357, 360.

¹⁵⁰Geels & Wikström 2009, 352.

taa tulkinta ja syventäminen, jota Wikström luonnehtii tulkinnan pidentymäksi? Ratkaisevaksi kriteeriksi erottelun tekemisessä osoittautui ajatus, että syventämisessä eivät ole keskeisiä rationaaliset käsitykset tai mietteet oman uskon perusteltavuudesta vaan kokemukset Jumalan tai näkymättömän maailman reaalisuudesta.¹⁵¹ Tältä pohjalta etsin aineistosta sellaisia ilmaisuja, joissa esitettyjä tulkintoja ei enää avata tai perustella kuulijoille erilaisia yhteyksiä rakentamalla vaan tulkinnat oletetaan itsensä selvyyksiksi, ja niistä edetään katselemaan jotain uskon todellisuuteen kuuluvaa. Tällaisen pohdiskelun ja aineiston läpikäymisen tuloksena erottui kolme seurapuhetta, joihin tulkitsin sisältyvän syventämisen ulottuvuuden.

Näitä puheita luonnehti myös se, että niissä ei vain viitattu lyhyesti Raamatun kohtaan tai muuhun kristillisen tulkinnan lähteeseen vaan ne rakentuivat lähtökohdaksi otetun tekstin varaan. Puheita ei voisi ymmärtää irrallaan teksteistä, jotka kahden puheen osalta on luettu puheen yhteydessä. Kolmannessa puheessa esitetään tekstiin kuuluva kysymys ja kuvataan tilanne, jonka yhteyteen kysymys Raamatun tekstissä kuuluu. Wikströmin mukaan syventämisessä ovat tärkeitä ne lähteet, jotka voivat tyydyttää sisäistä hengellistä janoa.¹⁵² Puheissa on tulkintani mukaan kysymys yhteisöllisesti puheen välityksellä tapahtuvasta symbolista kieltä käyttävästä mietiskelystä, jonka pohjana on Raamatun teksti. Seuraavassa esitetään tiivistetyt kuvaukset näistä puheista:

Matka pyhiin paikkoihin. Tämän puheen lähtökohtana on ote Psalmista. Puheessa kuulijaa kuljetetaan historiallisesti pitkä matka ensimmäisestä Jerusalemin temppelistä kesäiselle herättäjäjuhlakentälle, jossa kuulija istuu puhetta kuuntelemaan. Kristityn elämää tarkastellaan muuttolinnun matkana. Muuttolinnut tarvitsevat pesäpaikan. Pyhät paikat, Herran alttari, kuvataan pesäpaikkoina, joihin muuttolinnut ovat aina kaivanneet ja joihin ne ovat kaikkina aikoina vaivaa nähden löytäneet. Puheen ydin on ajatuksessa, että kautta aikojen kristityt ovat tarvinneet Pyhän kohtaamisen paikkoja. Tolppanen 2007

Rakkainta etsimässä. Tämän puheen lähtökohtana on ote Laulujen laulusta, jossa morsian etsii ja kyselee rakkaintaan. Kuulijalle esitetään kysymys, minkä varaan hän on sitonut elämänsä. Sitten puheessa kuljetaan etsimässä sitä, jonka varassa elämä on.

¹⁵¹Wikström 2000, 273-274.

¹⁵²Wikström 2000, 274-275.

Puhe kuljettaa kuulijaa läpi öisen kaupungin ja pohtii, missä rakkaimman, Jumalan, voi kohdata. Puhe toteaa etsimisen, kaipaamisen ja odottamisen väistämättömyyden ja välttämättömyyden. Puheen loppuosassa selviää, että Jumalan kohtaamisen paikka on ihmisen sydämessä. Viitaniemi 2007

Pakomatalla. Puheen lähtökohta on Jumalan Adamille esittämä kysymys: ”Missä olet ihminen?” Tähän kysymykseen liitetään Paavo Ruotsalaisen näkemys ihmisen raskaimmasta synnistä, joka on Jumalalta pakeneminen. Kuulija viedään epätoivoiselle pakomatalle, jolla päädytään louhikkoon ja vuoren halkeamaan, josta ei ole pois pääsyä. Jumalaa pakenevan ihmisen osa kuvataan uuvuttavaksi ja ahdistavaksi. Etsijän kirkas valo, joka lopulta pakenijan kohtaa, on Pelastajan valo. Puhe vakuuttaa Jumalan rakkautta ja armoa syntistä ihmistä kohtaan. Julkunen 2010

Tutkimusaineiston analysointi ei tuottanut enempää tuloksia syventämisen ulottuvuuden osalta. Tulosten vähäisyyteen on ainakin kaksi mahdollista selitystä. Ensiksi on mahdollista, että jostakin syystä tämän ulottuvuuden soveltaminen puheaineistoon ei onnistunut. Voi olla kysymys tutkijan tekemistä virheistä, virheellisestä päättelystä tai vääristä tulkinnoista. Mahdollista on myös se, että syventämisen ulottuvuus ei sovellu käytettäväksi muussa kuin kahdenkeskisen keskustelun tarkastelussa.

Toinen mahdollisuus on, että herännäisseuroissa syventämisen paikka ja tehtävä on muualla kuin seurapuheissa. Tutkimusaineiston pohjalta ei pysty tekemään tästä pidemmälle meneviä päätelmiä. Sen sijaan tutkimuskirjallisuudesta löytyi ajatuksia ja näkemyksiä, jotka viittaavat siihen suuntaan, että seuroissa veisattavilla virsillä voisi olla sanoman syventämisen tehtävä. Seuraavassa luvussa esitetyt ajatukset perustuvat pelkästään kirjallisuuteen.

7.2 Siionin virret sanoman syventäjänä?

Elenius toteaa, että parhaassa tapauksessa seurat muodostavat ehjän kokonaisuuden, jossa puheet ja yhdessä veisatut virret liittyvät sisällöllisesti toisiinsa. Puheiden ja virsien vuorottelulla jotakin kristillisen uskon teemaa voidaan kehitellä, täydentää ja syventää.¹⁵³ Myös Heikinheimo korostaa virren tai muun jumalanpalveluselämään kuuluvan musiikin itsenäistä hengellistä merkitystä. Ne eivät ole vain siirtymävälipa-

¹⁵³Elenius 1996, 30-31.

la vaan niillä on oma merkityksensä kokonaisuudessa. Virsi voi olla tärkeämpikin kuin puhuttu sana. Laulettu rukouksen vaikuttavuus on tiedostettu jo pitkään.¹⁵⁴

Heikinheimon mukaan virsien laulaminen on terapeutista ja itsessään jo hengellistä ohjausta. Tämän näkemyksen hän pohjaa siihen, että virsissä on paljon henkilökohtaiseen uskonelämään liittyvää aineistoa. Ne sanoittavat koskettavalla tavalla ihmisen sisintä kaipausta Jumalan läsnäolon ja läheisyyden kokemiseen.¹⁵⁵ Näitä tunteja sanoittavat myös Siionin virret ja kääntävät katseen Kristukseen. Pukiessaan sanoiksi Kristuksen rakkautta syntisiä kohtaan Siionin virret samalla kertovat, kuinka arvokas jokainen ihminen on Jumalan silmissä. Siionin virsien sielunhoito on Eleniuksen mukaan sitä, että ne rohkaisevat veisaajaa sisäiseen rauhaan ja lepoon Kristuksen haavoissa.¹⁵⁶

Edellisten kuvausten perusteella virsissä on vahvasti läsnä uskon todellisuus ja sellainen kokemuksellisuuden taso, joka on olennaista myös Wikströmin syventämisen ulottuvuudessa. Tätä olisi voinut analysoida ja pohtia pidemmälle, jos tutkimusaineiston seurapuheisiin olisi liittynyt myös tiedot niistä virsistä, joita puheiden yhteydessä on veisattu. Tämä ajatus syntyi vasta tulosten tulkintavaiheessa, joten en osannut varautua siihen aineiston keruuvaiheessa selvittämällä, olisiko virsitietojen saaminen koko aineiston osalta ollut mahdollista.

Pirkko Lehtiö on todennut, että monet viimeisinä vuosikymmeninä suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet suuresti myös ihmisten hengelliseen elämään ja sen tarpeisiin. Kiivastahtinen elämänmeno jättää ihmisille vähemmän aikaa ja tilaa oman elämän suurten kysymysten pohdintaan. Hengellisistä asioista vieraantumisen on johtanut myös siihen, että monet uskonelämän termit ja käsitteet ovat tuntemattomia. Tarvetta näistä asioista puhumiselle ihmisillä kuitenkin edelleen on.¹⁵⁷ Vastaako seurapuheiden ja Siionin virsien veisuun tarjoama sielunhoito herättäjäjuhlille osallistuvien sielunhoidollisiin tarpeisiin? Tätä kysymystä ja muuttuneita olosuhteita on ilmeisesti pohdittu herännäisyyden piirissä. Kesän 2010 herättäjäjuhlilla on ollut tarjolla Sepän paja -nimellä paikka ja mahdollisuus keskus-

¹⁵⁴Heikinheimo 2006, 224.

¹⁵⁵Heikinheimo 2006, 223

¹⁵⁶Elenius 1996, 104.

¹⁵⁷Lehtiö 2003, 289-290.

tella ja jakaa omia mietteitä ja tunteja, joita seurapuheet osaltaan ovat pinnalle nostaneen.¹⁵⁸

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että herättäjäjuhlilla pidettyjen seurapuheiden sielunhoidollisuus rakentuu ihmisen ja hänen elämänsä pienen kertomuksen ja kristinuskon suuren kertomuksen välisestä dynamiikasta. Tulokset osoittavat myös, että sielunhoidon näkökulmasta seurapuhe on käyttökelpoinen ja monia mahdollisuuksia sisältävä sielunhoidon väline tai toteuttamistapa. Sielunhoidollisuus ilmenee seurapuheissa monin erilaisin tavoin. Tässä suhteessa tulokset ovat samansuuntaiset kuin Markku Heikkilän tutkimustulokset, joiden mukaan herännäissaarnan sielunhoidollisuus rakentuu useista samanaikaisesti vaikuttavista tekijöistä.¹⁵⁹ Seurapuhe on lähtökohdiltaan aivan erilainen kuin saarna, mutta niillä on sielunhoidollisuuden ilmentämisen suhteen yhteisiä piirteitä. Seuraavassa tarkastellaan tämän tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä.

Tutkimusaineiston puheet osoittivat, että puheen välityksellä on mahdollista huomioida kuulijoita ja osoittaa huolenpitoa heitä kohtaan. Herättäjäjuhlapuheissa oli paljon ilmaisuja, joilla pyrittiin varmistamaan, että kuulijat tunsivat olevansa tervetulleita ja kokisivat tullessaan oikeaan paikkaan erilaisine elämänkysymyksineen, -vaiheineen ja -tilanteineen. Puheissa luotiin erilaisin keinoin yhteenkuuluvuuden ilmapiiriä. Keskeinen tekijä tässä yhteisöllisyyden rakentamisessa oli se, että puheissa hyvin johdonmukaisesti ilmaistiin puhujien kuuluvan samaan joukkoon kuulijakunnan kanssa. Puhujat eivät asettuneet kuulijakuntansa yläpuolelle vaan vertauskuvallisesti ilmaisten istuutuivat samalle seurapenkille kuulijoiden rinnalle. Tämä ilmentää herännäisyydelle ominaista Paavo Ruotsalaiselta periytyvää sielunhoitajakäsitystä, jonka mukaan sielunhoitaja ei asetu Jumalan ja vaivattun ihmisen väliin vaan toisen ihmisen rinnalle samanlaisena vaivattuna itsekkin.

Ihmisen elämänpiiri lähellä ja kaukana sekä maallisten että hengellisten kysymysten osalta oli esillä aineiston puheissa. Tämä toisen tutkimuskysymyksen alue, jota tar-

¹⁵⁸Valaise varjot tiemme 2010, 8.

¹⁵⁹Heikkilä 1984, 92.

kasteltiin harkinnan ulottuvuutena seurapuheissa, osoittautui tutkimustehtävän kannalta ratkaisevan tärkeäksi. Puheiden sielunhoidollisuuden juuret ovat siinä, että puheissa huomioidaan laajasti elämän todellisuutta. Kristillisen elämäntulkinnan ja sanoman vastaanottamista varten puheissa pyritään rakentamaan sellainen kosketuspinta, johon kuulijan olisi luontevaa tarttua ja kokea, että puhutaan hänelle ja hänen elämästään. Puheissa suhtaudutaan kriittisesti vallitseviin elämänihanteisiin ja pyritään valottamaan sitä lähtökohtaa, että ihmisen ei ole aina hyvä olla vaikka ulkoisten puitteiden perusteella siltä näyttäisikin. Seurapuheisiin rakentui myös tässä yhteydessä vuorovaikutuksellinen ja yhteisöllinen sävy. Kysymysten muodossa esitetty pohdiskelu kutsuu kuulijaa mukaan ja antaa hänelle mahdollisuuden hyväksyä tai hylätä esitetyt kysymykset omalla kohdalla omaa elämää koskettavina.

Kristinuskon sanoma ja sen tulkinta aineistossa liittyy niihin ihmisen osaa ja elämää tarkasteleviin pohdintoihin, jotka puheissa nousevat esille. Ihmisen pienestä kertomuksesta edetään kristinuskon suureen kertomukseen, jonka avulla hahmotetaan ihmisen ja Jumalan välistä suhdetta. Eniten tulkinnan lähteenä nojaututtiin Raamattuun. Siionin virsiin, herännäisyyden omaan lähteeseen, viitattiin myös runsaasti. Puheissa esiintyi myös viittauksia edesmenneisiin herännäisvaikuttajiin. Näiden lähtökohtien perusteella aineiston puheiden kristinuskon tulkintaa voi luonnehtia hyvin luterilaiseksi, jossa on selkeät herännäispainotukset.

Tutkimusaineistoon kuuluneissa herättäjäjuhlapuheissa kuulijoita rohkaistaan elämään kristittyinä. Lähtökohtana on oletuksen ”ihmisen ei ole hyvä olla” tarkasteleminen ymmärtävässä ja rohkaisevassa sävyssä. Puheissa pohditaan ihmisen elämää ja osaa tämän ajan maailmassa, etsitään ja tarjotaan rohkaisua ja tukea herännäisyydelle ominaisesta kristillisestä elämäntulkinnasta. Ihminen joutuu elämässään kyselijänä pienelle paikalle suuren Jumalan eteen. Puheiden viesti on, että se on oikea ja hyvä paikka ihmiselle. Puheet rohkaisevat kuulijoita olemaan tällä paikalla, odottamaan ja luottamaan kaikessa armolliseen Jumalaan. Tärkeä osa rohkaisevasta sanomasta on puheissa ilmenevä myötäeläminen ja jakaminen: Tämä koskee meitä jokaista, et ole pienellä paikalla yksin.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että herättäjäjuhlapuheissa toteutuva sielunhoito on sekä seurakunnallisen että spirituaalisen sielunhoitokäsityksen mukaista sielunhoitoa. Se on yhteisöllisesti toteutuvaa hengellisen elämän vahvistamiseen ja

jumalasuhteen syvenemiseen tähtävää sielunhoitoa. Tässä tutkimuksessa saaduista tuloksista ei voi päätellä, onko se sellaista sielunhoitoa, jota herättäjäjuhlille osallistuvat ihmiset kaipaavat ja tarvitsevat. Nämä tulokset eivät myöskään kerro, kokevatko kuulijat puheet hoitavina ja rohkaisevina eli toteutuuko puheiden sisällöissä ilmevä sielunhoidollisuus kuulijoiden näkökulmasta.

Tältä pohjalta tärkeäksi jatkotutkimusaiheeksi nousee herättäjäjuhlille osallistuvien kuulijoiden kokemusten tutkiminen. Olisi tärkeää saada tietoa siitä, mikä seurapuheissa kuulijoiden näkökulmasta on sielunhoidollista. Näkemykset voisivat liittyä tässä tutkimuksessa havaittuihin asioihin, mutta varmasti löytyisi myös sellaista, jota tässä tutkimuksessa ei voinut tavoittaa. Esimerkiksi kirjallisessa muodossa tutkitusta puheesta jää tavoittamatta puhujan äänenkäytön, sävyjen ja painotusten, merkitys puheesta syntyvälle vaikutelmalla. Toiseksi kuulijoiden näkökulmaan painottuvassa tutkimuksessa olisi myös mahdollista selvittää, luovatko seurapuheet tarvetta yksityiselle sielunhoidolle. Jos seurapuheet tavoittavat kuulijat ja onnistuvat puhuttelemaan heitä, kuulijoissa voi lähteä liikkeelle kysymyksiä ja pohdintoja, joiden jakamiseen he tarvitsisivat jonkin kanavan. Toisin kuin monilla muilla kristillisillä kesäjuhlilla, herättäjäjuhlilla ei ole järjestäjien taholta tarjolla mahdollisuutta henkilökohtaiseen sielunhoitoon.

Lopuksi on paikallaan pohtia vielä tutkimuksen luotettavuutta. Kirjassaan *Interpreting the Sacred* William Paden kirjoittaa uskonnon tutkimisesta ja kontekstuaalisuudesta. Tulkinnan kontekstuaalisuus tarkoittaa sitä, että tulkittava kohde näyttäytyy havainnoijalle osana ympäristöään, jotakin taustaa vasten jonakin ajankohtana joissakin olosuhteissa. Kaikki edellä mainittu vaikuttaa siihen, mitä tulkitsija omasta situaatiostaan käsin voi kohteessaan nähdä. Uskonto tulkinnan kohteena on erilainen kuin jokin aistein havaittava kohde, josta on mahdollista esittää kokonaisuuden huomioiva ja kiistaton kuvaus. Uskonnolla ei ole lopullista muotoa, jonka voisimme saada näkyviin, jos vain osaisimme laittaa kaikki osat oikeille paikoilleen. Uskonnosta voidaan rakentaa lukematon määrä erilaisia kuvauksia sen mukaan, millaisissa konteksteissa tulkitsijat kohdettaan tarkastelevat.¹⁶⁰

Paden puhuu edellä tulkitsijan situaatiosta. Filosofisessa hermeneutiikassa käytetään horisontin käsitettä, jolla tarkoitetaan vaikutushistorian muovaamaa ymmärrystä.

¹⁶⁰Paden 1992, 110-117; 130-134.

Lähtökohdaksi otetaan mahdottomuus irrottautua kulttuurisesta perinteestä, johon on syntynyt ja jossa elää. Kieleen, historiaan, kulttuuriin ja kokemuksiin sisältyvä perinne ohjaa ajattelua väistämättä. Horisontti rajaa kohteen sellaiseksi, mitä tutkijan on omasta hermeneuttisesta situaatiostaan käsin mahdollista nähdä.¹⁶¹ Nämä tutkijan lähtökohtaa rajaavat reunaehdot ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, millaiseksi tämä tutkimus on muotoutunut.

Edellä esitetyistä lähtökohdista katsottuna ei ole mielekää kiinnittää tutkimuksen luotettavuuden arviointia objektiivisuuden kriteereihin. Luotettavuuden arvioinnissa keskeiseksi kysymykseksi ja arvioinnin kohteeksi nousee, kuinka uskottava selitys tutkimusraportti kokonaisuudessaan on aineiston kokoamisesta ja analysoinnista.¹⁶² Saadut tutkimustulokset ovat tulkintoja, joiden luotettavuutta voi arvioida suhteuttamisen kriteerein. Suhteuttaminen on Pertti Alasuutarin mukaan yleistämistä osuvampi termi laadullisen tutkimuksen tulosten arvioinnissa. Suhteuttaminen on sen arviointia, miten ja missä määrin analyysi voi kertoa muusta kuin vain siitä aineistosta, josta se on tehty.¹⁶³ Suhteuttamisen rajat voisivat tämän tutkimuksen tulosten osalta kulkea herättäjäjuhlapuheiden ja muissa herännäisseuroissa pidettyjen seurapuheiden välillä. Herättäjäjuhlat herännäisyyden suurimpana vuosittaisena tapahtumana muodostavat seurapuheille kontekstin, joka poikkeaa merkittävästi muista pienimuotoisemmista seuroista. Tästä johtuen herättäjäjuhlilla pidetyistä seurapuheista koostuvasta aineistosta saadut tulokset ja tehdyt tulkinnat eivät ole sellaisenaan siirrettävissä toisenlaisissa tilanteissa pidettyihin seurapuheisiin.

Laadullisen tutkimuksen epistemologinen reflektiivisyys haastaa pohtimaan, miten tutkimuskysymykset ovat määritelleet ja rajanneet sitä, mitä tutkimuksessa on voitu ”löytää”, kuinka tutkimuksen suunnittelu ja analyysimenetelmä ovat rakentaneet aineiston ja tulokset ja kuinka tutkimustehtävä olisi voitu tutkia toisin.¹⁶⁴ Arvioin itse olleeni tutkimuksen eri vaiheisiin liittyvissä ratkaisuisissa johdonmukainen siitä situaatiosta ja horisontista käsin, josta olen aihettani tarkastellut. Nämä kysymykset tarjoavat mahdollisuuden arvioida myös raportoinnin onnistuneisuutta. Jos tutkimuksen eri vaiheet ovat riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti kuvattu, lukijan on mahdollista pohtia vaihtoehtoisia tapoja tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamiseen.

¹⁶¹Oravakangas 2009, 270.

¹⁶²Tuomi & Sarajärvi 2009, 141.

¹⁶³Alasuutari 1999, 251.

¹⁶⁴Swinton & Mowat 2006, 60.

Vaikka tutkimustulosten siirrettävyys rajautuu herättäjäpuheisiin, tässä tutkimuksessa esitetyissä näkökulmissa voi olla jotain hyödynnettävää myös muualla ja muissa yhteyksissä hengellisten puheiden kanssa tekemisissä oleville.

9 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lyhenteet

Diss.	Väitöskirja
DPCC	Dictionary of Pastoral Care and Counseling
KJ	Kirkkojärjestys
STKS	Suomalainen teologinen kirjallisuusseura
STKSJ	Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja
TA	Teologinen Aikakauskirja
WSOY	Werner Söderstöm osakeyhtiö

9.1 Painamattomat lähteet

Tutkimusaineistoon kuuluvat painamattomat lähteet löytyvät internetistä osoitteesta <http://www.h-y.fi/12-juhlapaikkakunnat>

1999 Leppävirta

Teppo Ritarin seurapuhe aattoseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Jouko Kuusisen juhlapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Ilkka Mattilan seurapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

2000 Nurmo

Jouko Ikolan seurapuhe aattoseuroissa (noudettu 7.4.2011)

Terhi Jormakan seurapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Jaakko Eleniuksen juhlapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Alpo Järven seurapuhe iltaseuroissa (noudettu 16.3.2010)

2004 Ylistaro

Arvi Viidan seurapuhe aattoseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Ilkka Mattilan seurapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Jussi Eleniuksen seurapuhe aamuseuroissa (noudettu 7.4.2011)

Osmo Kankaan seurapuhe päätösseuroissa (noudettu 16.3.2010)

2006 Ylivieska

Jukka Harvalan seurapuhe aattoseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Minna Ruuttusen seurapuhe aamuseuroissa (noudettu 15.4.2011)

2007 Lahti

Simo Juntusen juhlapuhe päiväseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Toivo Tolppasen seurapuhe iltaseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Jaakko Eleniuksen seurapuhe päätösseuroissa (noudettu 16.3.2010)

2009 Seinäjoki

Terhi Jormakan seurapuhe aattoseuroissa (noudettu 16.3.2010)

Jouko Kuusisen seurapuhe päätösseuroissa (noudettu 16.3.2010)

2010 Kiuruvesi

Leena Untamalan seurapuhe aamuseuroissa (noudettu 22.3.2011)

Kaisa Röngän juhlapuhe päiväseuroissa (noudettu 22.3.2011)

Raisa Jarkkolan seurapuhe iltaseuroissa (noudettu 23.11.2010)

Jaro Julkusen seurapuhe päätösseuroissa (noudettu 23.11.2010)

9.2 Painetut lähteet

Juntunen, Simo

2005 Mitä kotiin kuuluu? Juhlapuhe Saarijärven herättäjäjuhlien päiväseuroissa. - Tulvavetten tuolla puolen. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2005. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Karasti, Heikki

2007 Muita paremmat ihmiset. Seurapuhe Lahden herättäjäjuhlien iltaseuroissa. - Armo kannattaa. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2007. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Kirkkojärjestys

1993 Kirkkojärjestys (1055/1993).

Mattila, Ilkka

2006 En minä ilman sinua jaksas. Juhlapuhe Ylivieskan herättäjäjuhlien päiväseuroissa. - Hiljennä äänet maailman. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2006. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

2008 Ei tehdä tästä näytelmää. Juhlapuhe Espoon herättäjäjuhlien päiväseuroissa. - Ei toista ole sellaista. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2008. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Mäki-Lohiluoma, Jouko

2008 Jumala, körttiläisyys ja pajatson kahvirahat. Seurapuhe Espoon herättäjäjuhlien päätösseuroissa. - Ei toista ole sellaista. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2008. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Oikarinen, Risto

2006 Arpeutumattoman haavan valo. Seurapuhe Ylivieskan herättäjäjuhlien iltaseuroissa. - Hiljennä äänet maailman. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2006. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Ranta, Salla

2008 Maallistuminen, kirkon kriisi ja Jumalan sana. Seurapuhe Espoon herättäjäjuhlien päätösseuroissa. - Ei toista ole sellaista. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2008. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Viitaniemi, Olli

2007 Missä on hän, jota rakastan? Seurapuhe Lahden herättäjäjuhlien aamuseuroissa. - Armo kannattaa. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2007. Toim. U. Karjalainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

9.3 Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti

1999 Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Atkinson; David J.

2000 Pastoraaliteologia. - Modernin teologian ensyklopedia. Toim. Alister E. McGrath. Suomenkielisen laitoksen toimituskunta P. Annala et al. Helsinki: Kirjapaja.

Ebeling, Gerhard

1997 Luthers Seelsorge an seinen Briefen dargestellt. Tübingen: Mohr.

Elenius, Jaakko

1996 Vakavin kasvoin iloisin mielin. Jaakko Eleniuksen kirjoituksia herännäisyydestä. Toim. P. Järveläinen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha

1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Geels, Anton & Wikström, Owe

2009 Uskonnollinen ihminen. Johdatus uskontopsykologiaan. Suom. Kai Takkula. Helsinki: Kirjapaja.

Gothóni, Raili

2007 Sielunhoito – Kohtaaminen Jumalan kasvojen edessä. - Auttamisen teologia. Toim. K. Latvus & A. Elenius. Helsinki: Kirjapaja. 256–282.

Grevbo, Tor Johan S.

2006 Sjelesorgens vei. En veiviser i det sjelesorgeriske landskaphistorisk og aktuelt. Oslo: Luther Forlag.

Hakala, Pirjo

2007 Sielunhoidon suuntaukset ja diakonia. - Auttamisen teologia. Toim. K. Latvus & A. Elenius. Helsinki: Kirjapaja. 231–255.

Heikinheimo, Raili

2006 Hengellinen ohjaus seurakunnan perustoiminnassa. - Hengellisen ohjauksen kirja. Toim. H. Kotila. Helsinki: Kirjapaja. 220–243.

Heikkilä, Markku

1984 Sielunhoidollinen herätysaarna. Herännäissaarnan homileettinen analyysi maailmansotien väliseltä ajalta. Helsingin yliopiston kirkkohistorian laitoksen julkaisuja 4.

Heino, Harri

1997 Mihin Suomi tänään uskaa. Porvoo: WSOY.

Huotari, Voitto

1981 Kirkkomme herätysliikkeet tänään. Helsinki: Kirjapaja.

1985 Sana kohtaa kuulijan. Helsinki: Kirjapaja.

Häyrynen, Seppo

1997 Hengellinen ohjaus. - Sielunhoidon käsikirja. Toim. K. Aalto, M. Esko & M-P. Virtaniemi. Helsinki: Kirjapaja. 382–397.

Jolkkonen, Jari

2001 Saarnan kielellisiä tehokeinoja. - Saarnan käsikirja. Toim. J. Jolkkonen, S. Peura & O. Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 187–201.

Jones, Alan

1990 Spiritual Direction and Pastoral Care. - DPCC.

Juntunen, Simo

2011 Sähköposti Marjo Parttimaalle 7.6.2011. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirjat.

Järveläinen, Petri

1990 Salattu viisaus. Johdatus Paavo Ruotsalaisen elämään ja ajatteluun. Aholansaarisäätiö.

1994 Yks enkeli yks perkele – Kirjoituksia Paavo Ruotsalaisesta. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Kansanaho, Erkki

1977 Paavo Ruotsalaisen merkitys kirkkomme sananjulistuksessa. - Paavo Ruotsalainen 1777-1852. Juhlakirja. Toim. O. Tarvainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 171–186.

Kettunen, Paavo

1980 Herännäisyyden sielunhoidon historiallinen ja nykyinen profiili: alustus herännäisteologioiden kokouksessa Aholansaassa 7.8.1980. Kuopion maakunta arkisto.

1997 Kehittyvä sielunhoito. - Sielunhoidon käsikirja. Toim. K. Aalto, M. Esko & M-P. Virtaniemi. Helsinki: Kirjapaja. 44–70.

1998 Suomalainen rippi. Helsinki: Kirjapaja.

1999 Hengellisen ohjauksen ja työnohjauksen rajalla. TA 104. 360–371.

2001 Leipää vai läsnäoloa? Asiakkaan tarve ja diakoniatyöntekijän työnäky laman puristuksessa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A, nro 76. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Kiiski, Jouko

2009 Sielunhoito. Helsinki: Edita.

Komulainen, Hannu

2001 Saarna on seurakunnan yhteinen asia. - Saarnan käsikirja. Toim. J. Jolkkonen, S. Peura & O. Vatanen. Helsinki: Kirjapaja. 147–165.

Kortetjärvi, Riitta-Liisa & Streng, Minna

1991 Paavo Ruotsalaisen perintö tämän päivän herännäisseuroissa; vertaileva tutkimus Lounais-Suomen, Pohjanmaan ja Savon seuroista. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Kotila, Heikki

2006 Miksi nyt on hengellisen ohjauksen aika? - Hengellisen ohjauksen kirja. Toim. H. Kotila. Helsinki: Kirjapaja. 11–19.

- Laitinen, Toivo
1977 Kirkon puolesta – kirkkoa vastaan. - Paavo Ruotsalainen 1777-1852. Juhla-
kirja. Toim. O. Tarvainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 137–150.
- Lammi, Mikko
1958 Avoimien ovien sielunhoito: herännäisyyden sielunhoito ukkojen ajalla.
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa
2001 Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. -
Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Toim. S. Janhonen & M.
Nikkonen. Helsinki: WSOY. 21–43.
- Lavoila, Timo
2008 Kirkas varjo. Lohdutuksen tematiikka herättäjäjuhlien puheissa. Käytännöllisen
teologian pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- Lehtiö, Pirkko
2003 Hengellinen ohjaus. - Spiritualiteetin käsikirja. Toim. S. Häyrinen, H. Kotila
& O. Vatanen. Kirjapaja: Helsinki. 289–299.
- Lempiäinen, Pentti
1971 Uudistuva sielunhoito. - Ecclesia reformanda. Professori Lennart Pinomaan
juhlakirja. Toim. P. Lempiäinen. STKSJ julkaisuja 86. Helsinki.
- Mannermaa, Tuomo
1997 Sielunhoidon tulkinta ja paikka kirkossa. - Sielunhoidon käsikirja. Toim. K.
Aalto, M. Esko & M-P. Virtaniemi. Helsinki: Kirjapaja. 14–28.
- Martikainen, Eeva
1999 Sielunhoidon ja terapian kosketuskohtia. - Käytännön ja teorian vuorovaiku-
tus sielunhoidon teologiassa. STKS:n symposiumissa marraskuussa 1998 pi-
detyt esitelmät. Toim. P. Kettunen. STKSJ 220.
- Mitä herännäisyys on? [<http://www.h-y.fi>] noudettu 7.6.2011.
- Mäkelä, Klaus
1990 Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. - Kvalitatiivisen aineiston ana-
lyysi ja tulkinta. Toim. K. Mäkelä. Helsinki: Gaudeamus. 42–61.
- Mäntykoski, Matti
1977 Nuorten ystävä. - Paavo Ruotsalainen 1777-1852. Juhlakirja. Toim. O.
Tarvainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 213–220.
- Nyman, Helge
1977 Odottavan uskon mies. - Paavo Ruotsalainen 1777-1852. Juhlakirja. Toim. O.
Tarvainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 87–98.
- Oravakangas, Aini
2009 Gadamerin filosofisesta hermeneutiikasta. Aikuiskasvatus 4/2009. 264–272.

- Pattison, Stephen
2000 Sielunhoito, sielunhoidon teorat. - Modernin teologian ensyklopedia. Toim. Alister E. McGrath. Suomenkielisen laitoksen toimituskunta P. Annala et al. Helsinki: Kirjapaja.
- Sainio, Aarno
1997 Auttava vuorovaikutus. - Sielunhoidon käsikirja. Toim. K. Aalto, M. Esko & M-P. Virtaniemi. Helsinki: Kirjapaja. 274–299.
- Salomäki, Hanna
2010 Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Diss. Tampere.
- Simojoki, Martti
1947 Julistus ja opetus. Saarnan opetustehtävästä. Diss. Helsinki: Kirjapaja.
1953 Herännäisyyden sielunhoidon ääriviivoja. - Talenta Quinque. Commentationes in honorem Ilmari Salomies, Eino Sormunen, E. G. Gulin, Rafael Gyllenberg & G. O. Rosenqvist. Helsinki: Otava. 280–290.
1977 Vaivattujen sielunhoitaja. - Paavo Ruotsalainen 1777-1852. Juhlakirja. Toim. O. Tarvainen. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 69–86.
- Swinton, John & Mowat, Harriet
2006 Practical Theology and Qualitative Research. London: SCM Press.
- Thornton, Martin
1990 Spiritual Direction, History and Tradition of. - DPCC.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli
2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, Päivi
1991 Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 22 (5-6). 387–398.
- Paden, William
1992 Interpreting the Sacred. Ways of Viewing Religion. Boston: Beacon Press.
- Valaise varjot tiemme
2010 Valaise varjot tiemme. Kiuruveden herättäjäjuhlien juhlaopas. Toim. M. Pulkkinen, K. Reinilä & A. Kivineva.
- Wikström, Owe
2000 Salattu ihminen. Elämän syvät kysymykset ja parantava keskustelu. Suom. T. Nieminen. Helsinki: Kirjapaja.